

Financial Support:- Sri Narendra Kumar Jain
Virginia, U.S.A

Only for study & research not for commercial use.

Process & Digitized by:-ZEN INFORMATICS,
Devashram, Mahadeva Road,
Arrah, Bihar (INDIA)
Mob:- 09431419369

Manuscripts

TRILOKSAR

By

Sri Nemichandra Sidhant Chakravatee

Copy © Reserved for Sri Syadwad Mahavidyalaya, Varanasi

श्री स्याद्वाद महाविद्यालय

भदौनी घाट-काशी ।

श्री अकलंक सरस्वती भवन

नाम ग्रंथ श्री अकलंक नम्बर २४

विषय धर्मशास्त्र समय विक्रमसं. २७२

ग्रन्थकार श्री रामचन्द्रासिंहानन्दचक्रवर्ती

भाषा या. सं. पृष्ठ संख्या ७. तृतीयाधिकार्यर्चना

दातार

परमकाष्ठमधिष्ठितः सन्नन्येषामप्यात्माश्रितानां कर्ममलक्षालनहेतुत्वादतिशये
 नविमलोविमलतरः। अनेनापायातिशयः प्रकाशितः। नेमिचन्द्रोहाविंशतीर्त्य
 करपरमदेवः। विमलतरश्चासौनेमिचन्द्रश्चविमलतरनेमिचन्द्रस्तं कथं त्रिभुवन
 चन्द्रत्रिभुवनानां चन्द्ररवचन्द्रः प्रकाशकस्तं। त्रिलोकानां स्वरूपोपदेशकं तत्स्व
 रूपपरिच्छेदकंचेत्यर्थः। एतेनवागतिशयः प्राश्यतिशयोवाप्रतिपादितः। अवस
 रोचितंचैतद्विशेषणम्। त्रयाणां भुवनानां स्वरूपनिरूपणो बद्धव्यवसायस्याचार्य-
 स्यशब्दज्योतिषाज्ञानज्योतिषाचतस्वरूपप्रकाशकस्यैव नमस्कारकरणां समु-
 चितमेवेति। पुनरपिकथंभूतं। बलकिरणनिजपादपद्यावनतपद्मनाभचूडाग्रस-
 यपद्यरागमणिमरीचिजालवालातपमञ्जरीपिञ्जरितपदकंजनखमरीचिपु-
 ञ्जमित्यर्थः। अनेन भगवतः पूजातिशयः शेषातिशयाविनाभावीनिवेदितः॥ ०॥
 अत्रोपयोगीश्लोकः॥ अत्रायप्राप्तिवाक्यजाविहारस्थायिकातनुप्रवृत्तयइतिरत्या-
 ताजिनस्यातिशयाइमेअथवानमस्यामिनमामिकं। विमलतरनेमिचन्द्रं नेमिश्च
 ऋधारानेमिवनेमिः। धर्मरथप्रवर्तकत्वात् चन्द्रपत्याहूदयतिमव्यजननयनम-
 नांसीतिचन्द्रः इन्द्राद्यसम्भविरूपातिशयसंपन्नमित्यर्थः। नेमिश्चासौचन्द्रश्चने-
 मिचन्द्रः विमलतरश्चासौनेमिचन्द्रश्चविमलतरनेमिचन्द्रः अथवायथावस्थितमर्थ

= तत्स्वरूपोपच्छे-
 दकं वा पाठः ५ =
 स्तानं = ५ =

इ कृतोद्यमस्य =

= ८ बलभद्रनारा-
यणो = ८ =

= ११ विख्याता =

त्रि. सा.

२

नयति परिच्छिन्नतीतिनेमिर्बोधः विगतं मलविज्ञानं यस्मादसौ विमलः अतिशयेन-
विमलो विमलतरः विमलतरश्चासौ नेमिश्च विमलतरनेमिः सकलविमलकेवलज्ञा-
नमिति यावत्। तेनोपलक्षितश्चन्द्रो विमलतरनेमिचन्द्रः। अथवा विमलतररत्न-
त्रयपवित्रात्मानस्तयेवनेम्यो जज्ञत्राणि तेषां चन्द्रश्च चन्द्रस्वामी तं विमलतर-
नेमिचन्द्रमतिमतीत्यङ्कुरस्वामिनं। चतुर्विंशतितीत्यङ्कुरसमुदायं चेत्यर्थः॥
किं विशिष्टं त्रिभुवनचन्द्रं त्रिभुवनशब्देनात्र त्रिभुवनस्थाविनेयाग्राह्याः। तेषां च-
न्द्रश्च चन्द्रः। अज्ञानतमो विनाशकस्तंभूयः किंभूतं बलकिरणं वलं जम्बूद्वीपप-
राधर्तनलक्षणां सत्त्वं प्रतीन्द्रादिकं देवसैन्यं। अतिमनोहरं रूपं वा विद्यते अस्येति
बलः। अत्रोपयोगी श्लोकः॥ बलं शक्तिवलं सैन्यं वलं स्थौल्यं वलोवलः। वलं रू-
पां बलो दित्यो बलः काको बली बलः। गां स्वर्गं विन्दति पालयतीति गोविन्दो =
देवेन्द्रः। वलश्चासौ गोविन्दश्च वलगोविन्दः। तस्य शिरेवत्यादिशब्दार्थसुबोधः
भक्तिभरविनवशतमखप्रमुखनिखिललैखशिखामणिमयूरवमालारुणाकृ-
तचरणनखकिरणमिति तास्यार्थः। अथवा राणदसामि। किं विमलयररोमिचन्द्र-
पञ्चविंशतिमलरहितसम्यक्कसमन्वितत्वाद्दिशुद्धज्ञानसमृद्धत्वान्तिरतिचारवा-
रुचरित्रपवित्रीभूतत्वाद्वा विमलतरः। सचासौ नेमिचन्द्राचार्यश्च विमलतरनेमिचन्द्र-

=सुएः=

गौरीशिवारा
सूत्रमिवज्ज
स्वर्गक्षिपारि
पु=२०=

२

स्त। पुनरपि कथं भूतं ॥ बल = किरण = बलं द्वासप्रतिनियोगवर्तनलक्षणं हस्तादि
 कंवादिकं वा अस्येति बलश्चासुं उरायः गां पृथ्वीं विन्दति पालयतीति गोविदो रोच
 मल्लदेवः बलश्च गोविन्दश्च बलगोविन्दो तयोः शिखेत्यादि पूर्ववत् ॥ पञ्चपरमे
 ष्ठिभ्यो नमः ॥ १० ॥ नमः श्रीजिनेन्द्राय नमः सिद्धेभ्यः ॥ ११ ॥ श्रीवासुपूज्याय नमः
 नमः श्रीसरस्वत्यै ॥ त्रिभुवनचन्द्राजिनेन्द्रं भक्त्या नत्यत्रि लोकसारस्यवृत्तिरियं
 किं विस्रबोधनाय प्रकाशयते विधिना जीयादिकलंकाद्यस्परिगुणाभूरितुलव
 षधारी ॥ अनवरतविनतजिनमतविरोधिवादिब्रजोजगति ॥ १२ ॥ यस्मादखिलबुधा
 नां विस्मयकृद्भूत्प्रवृत्तिरिह्यस्य तच्छासनमपनुदतादनघंघनकुमततिमिरतिव
 हमतः ॥ १३ ॥ १० ॥ अथप्रथमद्वितीयगाथाह्यकृतचैत्यालयनमस्कारकरणे मनव
 देवतानमस्कारं कुर्वन् ॥ ग्रंथस्य पंचाधिकारं सूचयन्नाह ॥ १० ॥ भवराण्वितरोजो रस
 विमाराणारतिरियलोयजिणभवरो ॥ सधामरिंदरणवइसंपूजितयवंदिस्वंदे ॥
 ॥ ११ ॥ भवराणभवन्नव्यन्तरज्योतिर्विमाननरतिर्यग्लोकजिनभवनानिसर्वाभरेन्द्र
 नरपतिसंपूजितवदितानिवंदे ॥ १२ ॥ अथतानिजिनभवनानिकुत्रेत्याशंकायामाह ॥
 सद्वागासमरांतं तस्मयबहुमज्जेदेसभागमिलो गोसंखपदे सोजगसेछिघराप्यमा
 रणोहु ॥ १३ ॥ सद्वा ॥ सर्वाकाशमनंतं तस्य च बहुमध्यदेशभागे वहवः अतिशयिताः रव

त्रि. सा.
३

नीकृताः असंख्याता वा काशस्य मध्यदेशायस्य स बहु मध्यदेशः स वा सौभाग्य
खण्डः तस्मिन् बहु मध्यदेशभागे अथवा बहवः अष्टौ गोस्तनाकारः आकाशस्य म
ध्यदेशे यस्य स तथोक्तस्तस्मिन् द्वौ कोस्त्य संख्यप्रदेशः स च जगद्धेरी। ७। पन
[३४३] प्रमाराः खलु। अथ लोकविप्रतिपत्तिनिरासार्थमाह॥ लोगो [३] अकृद्दिमो
[३४३] खलु अणाश्रिणहणो सहावरिणवृत्तो जीवा जीवे हि फुले सद्वा गा सवयवोरिण
चो॥ ४॥ लोगो =॥ अधिकारागतस्पलोकपदस्य पुनरुपादानं लोकमनूय दूषणार्थं
लोकोस्तीति अनेन विशेषणेन इत्यवादि निराकृतिः कृता। अकृत्रिमः खलु अनेन
श्वरकर्तृकत्वं निराकृतं। अनादिनिधनः। अनेन सृष्टिसंहारनिराकरणं। स्वभावनि
वृत्तः अनेन परमाण्वोरद्वैतानिराकृतिः। जीवा जीवैः स्फुटः। अनेन मायावादिनिरा
करणं सर्वाकाशावयवः अनेन अलोकाभाववादापहारः। नित्यः अनेन क्षणिक
कमत्तनिरासः सतावत्ताकथनेन लोकतर्तिलोकरतिषट्कसमवायस्य लोकत्व
मुक्तं॥ इदानीं तदाधारस्याकाशस्य लोकत्वमुच्यते। ४॥ धम्मा धम्मागासागदि
रागदि जीवपोग्गलापांचजावत्तावल्लोगो आयासमदोपरमरांतं॥ ५॥ धम्मा॥ ध
र्मा धर्माकाशागतिरागतिर्जीवपुद्गलयोः। चकारत्कालारावश्च यावदाकाश
मभिव्याप्यवर्तते तावदाकाशं लोकः। अतः परमाकाशमनन्तं संख्यातादि॥ अथ

=६ = लोकस्यानु
बदनं कृत्वा मृत्यु
त्यादि दूषणार्थं वि
त्यमिः = ६ = अशुभा

३

परपरिकल्पितलोकसंस्थाननिराकरणार्थमाह॥ ऊष्मियदलेकमुखद्वयसञ्चयस
 राहोहवेलोगोअद्भुदयोमुखसमोचोदसरत्तादश्रोसवो॥६॥ ऊष्मिय॥उद्गीभूत
 दलमुखजेकमुखजसन्निभः। अत्रः शून्यतानिराकरणार्थं ध्वजसंचयसन्निभोभ
 वेल्लोकः। अद्भुमुखजोदयः एकमुखजोदयसमः। मिलित्वासर्वलोकश्चतुर्दशरज्जुदयः
 अथप्रसंगायातरज्जुप्रतीत्यर्थमाह। जगसेठिसत्तभागोरज्जुसेठिवियल्लेदेदा
 रां होदि असंखेज्जदिसप्यमाराङ्गिंदगुलाराहदी॥७॥ जग = अंकसंदृष्टिप्रद
 र्शनद्वारेरागायात्वेविव्रियते। जगद्वेरापाः १८ = ४२ = सप्तमभागोरज्जुः १८ = ४२ =
 श्रेणिरपिद्वेत्यत्रोच्यते। पल्य १६॥ छेदानां ४ असंखेयभागप्रमितवृंदां
 गुलानां ४२ = ६५ = ४२ = ६५ परस्परहतिः श्रेणिराः १८ = ४२ = ६५॥ अथवन्दाङ्गुल
 प्रतिपत्यर्थमाह॥ पल्लच्छिदिमेतपल्लाराणोररोहदी एअंगुलं सैर्द॥ तबगाघ
 राकमसोपदरघरांगुलसमकरवादा॥८॥ पल्लापल्य १६ छेद ४ मात्रपल्यानामन्यो
 [१६ १६ १६ १६] न्यहत्यास्तव्यंगुलं ६५। तद्दुर्गघनौप्रतर ४२ = घनांगुले ४२ = ६५ =
 [१ १ १ १] क्रमशः समाख्याते। अथमानप्रतीत्यर्थप्रक्रियामाह॥ मारां दु
 विहंलोगिगलौगुत्तरमेच्छलेगिगं कृद्दामाणुम्मारो मारांगराणपडितप्यडिपमा
 रामिदि॥८॥ मारां मानं द्विविधं लौकिकं लोकोत्तरमिति। अत्रलौकिकं षोडशमानो नौ

= एकही =
 बाल = ७ =
 पंनही

घनाङ्गुल = ६

= सव्यङ्गुलं
 भवति =

=७= खकारोऽनंतज्ञापभार्यसंज्ञा = सर्वकालतः सर्वमाकाशं अनन्तगुणं इति ज्ञापनाभार्यत्रयः
 खकारः लिखिताः सन्ति १= वाच्यं । ४= जीव १६ द्रव्यात् पुद्गलानन्तगुणः । १६॥ पुद्गलादनन्तगुणः
 कालः १६ ख ख । कालादनन्तगुणः आकाशः १६ ख ख ख । आकाशादनन्तगुणं केवलज्ञानं । १२= धर्मः
 अधर्मः आकाशः १२ ख ख पु काला पु २= जीवराशि १६ । १ पुद्गलरश्मौ १६ ख रूपरिनिक्षिपेति १६ ख । =७=

त्य २

त्रि. सा.
 ४

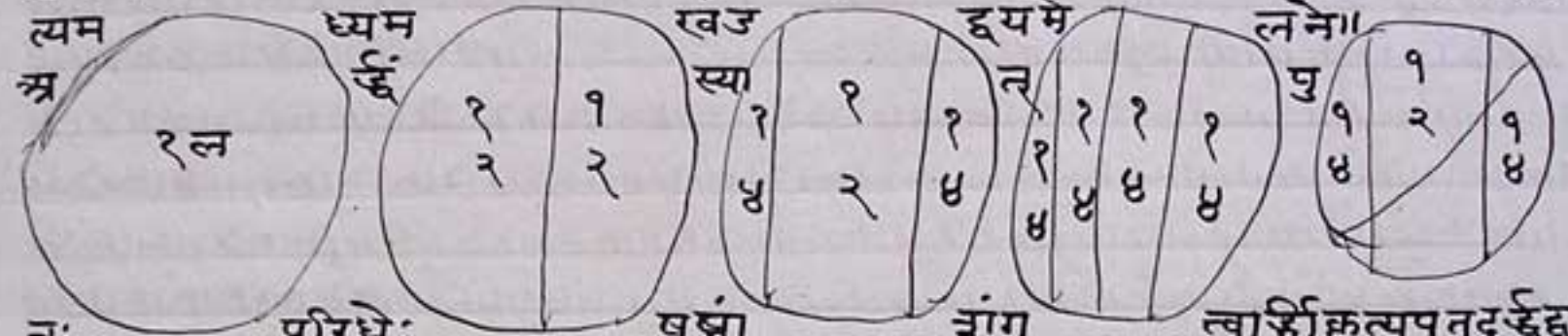
नावमानगरिणमानप्रतिमानतत्प्रतिमानमिति ॥ एतेषां षण्णां यथासंख्यं दृष्टान्तमुखेनो
 पपत्तिमाह । पत्तुत्तुल्यचुलयपगप्यहुदीगुंजातुरंगमोह्लादी । दब्बंखित्तकालोभावो लो गु
 त्तरञ्चदुधा ॥ १०० ॥ यत्थ ॥ प्रस्थप्रभृति तुलाप्रभृति तुलकप्रभृति । एकप्रभृति । गुञ्जा
 दित्तुरङ्गमूल्यादीति ॥ इतो लोकोत्तरमानभेद उच्यते । द्रव्यक्षेत्रं कालोभाव इति लो
 कोत्तरञ्चतुर्द्धी । अथ तेषां चतुर्णां यथासंख्ये न जघन्यो । कृष्टप्रतीत्यर्थागाथा चतुष्टय
 माह ॥ परमाणुसयलदब्बं । पगपदे सोयसबुमागासंरुगिसमयसबुकालासुहुम-
 णिगोदे सुपसेसु ॥ ११ ॥ परमाणुपरमाणुः १ सकलद्रव्यं १६ ख । एकप्रदेश १६ सर्वा
 माकाशं १६ ख ख ख । एकसमयः १ सर्वकालः १६ ख ख ख स्मृतिगोदलठ्यपर्याप्त
 केषु ज्ञानं ॥ राणं जिरो सुयकमा अवरवरं मरुमं अरोयविहं । दब्बं दुविहं संखा
 उवमपमा उवममद्विहं ॥ १२ ॥ राणां ॥ जिनेषु च ज्ञानक्रमाज्जघन्यमुत्कृष्टं । मध्यमं
 अनेकदिधं ॥ तत्रापि द्रव्यं द्विविधं संख्याप्रमाणसुपमाप्रमाणमिति । तत्रोपमाप्र
 मारामष्टविधं अल्पवक्तव्यमादौ यत्तव्यमिति न्यायेन यथोद्देशेन निर्देशं मुक्तो
 उपमाभेद उच्यते उपमुपमा अष्टविधेति । कारणाप्रतिपत्तिपूर्वकत्वात्कार्यप्रति
 पत्तेरिति त्यमपित्यजति । तं उवरिभरिणस्सामो ॥ संखेज्जमसंखणां तमिदिति विहं । सं
 खंति ह्नुति विहं परिज्जुत्तं तिदुगवारं ॥ १३ ॥ तं उवरिता सुपरिमा णिव्याम इति अवशिष्ट

४

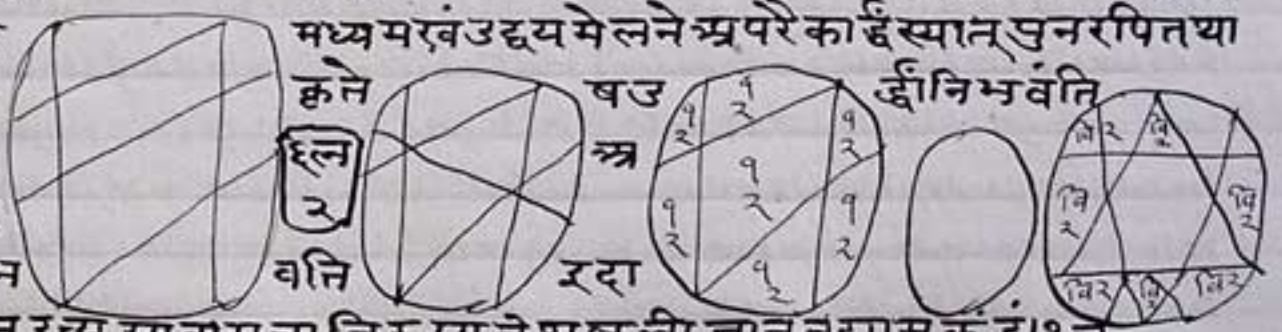
भेद उच्यते। संख्येऽत्र संख्यं अनन्तमिति त्रिविधं संख्यं अन्निमद्विकं त्रिविधं परीतं यु-
 क्तं द्विकवारमिति ॥ ते अवरमज्जजेदंति विहा संखेज्जजा राणारिामित्तं। अरावत्य स-
 लागापडिमहासंलाचारिकुंजारि ॥ १४ ॥ ते अवर = ॥ तानिसप्रापि स्थानानि। जघन्यं
 मध्यं ममुत्कृष्टमिति त्रिधा संख्ये यज्ञाननिमित्तं अनवस्था ज्ञालाका प्रतिशलाका
 महाज्ञालाकेति चत्वारिकुंजानिकल्पयितव्यानि। अथ चतुर्णां कुंजानां व्यासादिप्र-
 तीत्यर्थमाह ॥ जोयरा लकं वासो सहस्रमुत्सेहमेत्यसवेसि। दुष्यहुदिसरिसेवेहिं
 अरावत्या पूरयेदद्या ॥ १५ ॥ जोय ॥ योजनलसं व्यासः सहस्रमुत्सेधः स्यात् अत्र सर्वेषां
 कुण्डानां द्विप्रभृति सर्षपै रनवस्था पूरयितव्या। द्विप्रभृतिरिति किमित्याशं कामप-
 नुदन्नाह ॥ पयादीयादी गराणा बीयादीया हवन्ति संखेज्जा ॥ तीयादीरां रिायमा-
 कदिनिसराणामुरोदद्या १६ सया ॥ सकादिका गराणा द्यादिकाः संख्याता भवन्ति त्र्या-
 दीनां नियमात्कृतिरिति संज्ञाज्ञातव्या। यस्य कृतौ मूलमपनीयशेषे वगिगते वद्धते
 साकृतिरिति। एकस्य द्वयोश्च कृति लक्षणभावात्। एकस्य नो कृति त्वं द्वयोरवक्तव्य-
 मिति कृतत्वं आदीनामेव तद्वत्सरा मुक्तत्वात्कृति त्वं युक्तं ॥ १७ ॥ अथोक्त योजनलसं-
 व्यासकुराउस्य समस्तस्यैत्र फलज्ञापनार्थमाह वासोतिगुरोपरिहीवासचउत्या हरो-
 दुरेवत्त फलं। खेत्त फलं वेहगुरां खादफलं होइसद्वत्य ॥ १ ७ ॥ वासोतिगु = ॥ व्यास १

त्रि.सा.
५

लास्त्रिगुणाः ३लापरिधिः व्यासचतुर्थ्या १ लाहतस्तु ३ला १ला क्षेत्रफलं क्षेत्रफलं
 वे ४१००० गुरितानं ३ला १ ला १००० र्वत्तक ४ लंभवति सर्वे ४ त्रकुण्डेषु अथव्यासस्त्रि
 गुणा इत्यस्य वासना क ५ थ्यत योजन लसव्या स वत्तं अर्द्धी कृत्य तदूर्द्ध पुनरप्यर्द्धी क

नः परिधेः षष्ठां शंग त्वार्द्धी कृत्य पतदूर्द्ध
 यंप्रत्येकमर्द्धी कृत्य मध्यमखंडद्वयमेलने अपरे कार्द्धी स्यात् पुनरपितथा
 षष्ठां शंगत्वा तथा कृते षड् अर्द्धी निभवंति
 तेषां षणां मेलने। पृष्ठे च व्यासस्त्रिगु
 रा इत्यस्य वासना भ वति इदा
 नीं व्यासचतुर्थी रेत इत्यस्य वासना निरूप्यते शकुली जातं तद्व्यासकुंडं १ ल

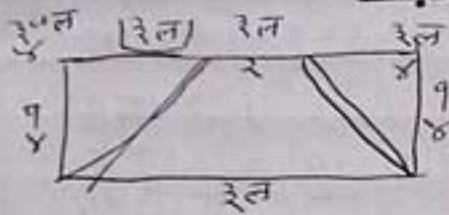
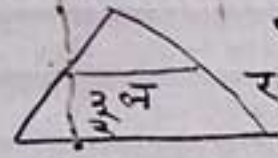
ॐ द्विदधः मध्यपर्यन्तं छित्वा

पुनरपि मुखभूमि समासाद् मध्यफलमिति मध्यफलं साधयित्वा

एतत्पर्यन्तं स्तद्विदधः छित्वा १ खंडद्वये चायतचतु

रसंयथा भवति ४ तथा क्रमहीन-

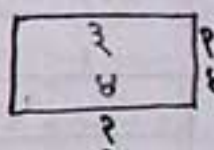
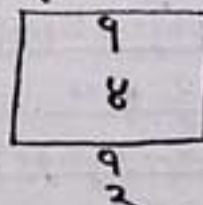
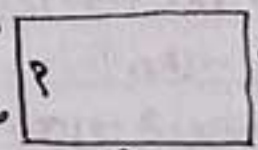
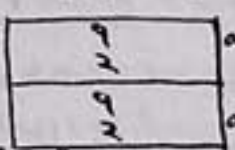
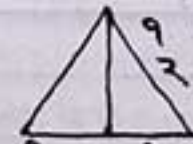
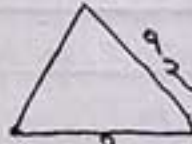
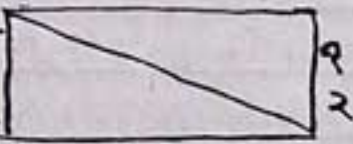
क्षेत्रस्य व्यासचतुर्थाहतं भवति ॥

स्थूलक्षेत्रफलप्रमाणयोजनस्य व्यवहारयोजनादिकं कुर्वन्नाह ॥ ६ ॥ स्थूलफलम् ॥
व्यवहारं ज्ञेयं मविसरिसर्वचकादत्तं । चतुरस्रससरिसवानेरावसोउसभाजिदावटं ॥
१८ ॥ स्थूलकस्थूलफलम् ॥ ३ ल १ ल १००० ॥ एतत्प्रमाणयोजनस्य पञ्चशत ५००
व्यवहारयोजने इयत्तां ॥ ३ ल १ ४ ल १००० ॥ प्रमाणयोजनानां किमिति त्रैराशिकवि
धिनाव्यवहारयोजनं क ४ र्त्तव्यं । अपिशब्दान् पुनरपि त्रैराशिकविधिनेव योजन
१ प्रकोश ४ कोश १ । दंड २०० दंड १ हस्त ४ हस्त १ अंगुल २४ परस्परगुणाने निवर्तते क

२ = फलत्रिभागात्मकं द्रुतिकोर्षः। सूत्र्याः कुंडस्य शिखायाः = २ सूत्रीफलमित्युक्तेशिखाफलमित्यर्थः = २
 फलमिति घनफलं आनीय पञ्चात्रिभिर्भक्तेयत्वं त
 रात्मकं सूत्रीफलं भवतीत्यर्थः।

सूत्रं ॥ १० ॥ वासुदेव ॥ व्यासार्द्धघनो ॥ १ १ १ ॥ दलितः ॥ १ १ १ ॥ नवर्षगुरितो ॥ १ १ १ ॥
 गोलकस्य घनगुरितं ॥ १ १ १ ॥ सर्वेषां घनानां फ ॥ २ २ २ ॥ लत्रिभा ॥ २ २ २ ॥ गात्मकं सूत्रीफलं ॥ २ २ २ ॥
 लं भवति ॥ एव षोड ॥ १ ६ ॥ सभाजिदावटमित्यस्य वासनानिरूप्यते। एकव्यासैकखातगोलकमर्द्धी
 कृत्यार्द्धमपहाय शेषार्द्धं पुनरपि खंडशत्रयंकृत्वा तत्राप्येकखंडं गृहीत्वा तदूर्ध्वार्धं
 त्वाचतुरस्रयथा तथा संस्थाप्य ॥ १ २ ॥ तत्र गोलकस्य ब
 हुमध्यदेशे विवक्षितवेधसद्भा १ २ ॥ त्रिभोक्तुः १ २ ॥ त्रिगोलकस्य ब
 क्रमहानिसद्भावात्समीकरणे १ २ ॥ त्रिभोक्तुः १ २ ॥ त्रिगोलकस्य ब
 तावटानि क्षिप्य समस्थले सति तदपि २ पुनस्त्रियग्मध्यं चि
 स्थाप्य समकेंद्रेण कृत्वा मानीय भुजकोटीत्यादिना खातफलमा
 १ १ १ ३ ॥ एकखंडस्येतावति १ २ ॥ त्रिभोक्तुः १ २ ॥ त्रिगोलकस्य ब
 २ १ १ ४ ॥ १ १ १ ३ ॥ षष्ठांखं १ २ ॥ त्रिभोक्तुः १ २ ॥ त्रिगोलकस्य ब
 जानां किं २ १ ४ ४ ॥ फलमिति १ २ ॥ त्रिभोक्तुः १ २ ॥ त्रिगोलकस्य ब

संपास्यापवर्त्य ॥ १ १ ३ ३ ॥ गुरितो गोलकस्य घनगुरितमेव षोडशभाजितेस्य वासना
 जानात्रिभुजच ॥ २ १ ४ ३ ॥ त्रिभुजवृत्तत्रेत्राणां फलं मुखभूमिजोगेत्यादिना भुजकोटीत्यादिना वा
 सोतिगुरोत्यादिना यथाक्रममानीयत्रिभिर्भक्तेन तत्र सूत्रीफलं भवति। अथ स्थूलफलराशिमु
 चारयति ॥ ६ ॥ वादालं सोलसकदिसंगुणिरंडुगुराणवसमस्यं। र्गितीससुरासहियंसरिसवमाणां ह

=सर्वपाणां श
लाकां = २

ति॥६॥ पुराणसः मरावत्या रदिपगं रिव वसलाग कुंडमिहंत मस्त्रिमसिद्धत्ये मदि एदे
वोवधित्तरां॥३॥ पुराणसः। पूर्णा सकृद नवस्था रत्ये कां क्षिपत्रालाका कुंडे तन्मध्यसि
द्धार्थान्मत्या देवे वा गृहीत्वा किं कृतवानित्याशंका यामाह॥६॥ दीवसमुद्देदिरो स
केकेपरिसमप्यदे जत्य। तोहि द्विमदी उवही कयग नोते हि भरिद्वे॥३॥ दीवसमु=
द्वीपे समुद्रे वदत्ते एकैकस्मिन्सर्षपेपरिसमाप्यते यत्र तत्र तत्र अरेभ्यः अधस्तान् सर्व-
द्वीपोदधिषु प्राकृते वेधप्रमारो न १०० कृतगर्तः पुनस्तैः सर्षपैर्भर्तव्यः। अथ तस्य द्वि
तीयकुंडस्य द्वे त्रफलानयने पापभूत गच्छमाह॥६॥ विदिये पठमं कुंडं गच्छेत्तदिए
दुपठमविदियदुगं रदिसव्वपुष्टगच्छात्तहिं तहिं सरिसवासया॥३१॥ विदिये = द्वितीय
कुंडसर्षपानयने प्रथमकुंडसर्षपप्रमारां गच्छः तृतीयकुंडसर्षपानयनेषु प्रथमद्विती
यकुंडसर्षपमानं गच्छः इति सर्वपूर्व पूर्वगच्छास्तैस्तैः सर्षपाः साध्याः तंतं गच्छं गृहीत्वा
रूजराहियपदेत्यादिना सूचीव्यासमानीयपश्चाद्वा सोतिगुरो परिहीत्यादितत्रत-
त्रकुंडे सर्षपाः साध्याः इत्यर्थः। अथ तत्कृतगर्तं भूते सति किं जातमित्यत्राह॥६॥
विदिये वारे पुरां अरावद्विदमिष्टिदसलाग कुण्डमिह। पुरारविराक्त्विदधा अवरेगा
सरिसवाणसला॥३२॥ विदिये = द्वितीये वारे पूर्णा अनवस्थित कुंडमिति शलाका गर्ते
पुनरपि निक्षेपव्या अपरैका सर्षपाणां सलाका। अथैवं कृतेपि किमित्यत्राह। एवं सला

त्रि.सा.
८

गभररोरूवंणिक्खि व दुपडिसलागम्हि। रिक्की कदेविभरिदेअवरेगंपडिसलागम्हि॥३३॥
एवंस = एवमेवशलाकाभररोरूपंनिक्षिपतुप्रतिशलाकाकुंडेरिक्कीकृतेपिभृतेसति
अपरिकंनिक्षिपतुप्रतिशलाकाकुंडे। छ॥ अथेवंसत्यपिकिमित्साह। छ॥ एवंसाविय ३
पुणासंगंणिक्खिवमहासलागम्हि। एसाविकमाभरिदाचत्तारिभरंतिनक्काले॥३४॥
एवंसा = ॥ छ॥ एवमेवसापिचपूर्णेति एकंनिक्षिपतुमहाशलाकाकुंडे एषापिक्रमाभृता
तस्मिन्नेवकालेचत्वारिकुंडानिभ्रियंते। अथेतावतासररोनकिमित्यत्राह। छ॥ चरि
मरावट्टिदकुंडेसिद्धत्याजेत्तियापमाणंत्तं। अवरपरितमसंखंरूऊरोजेइसंखेज्जं॥
३५॥ चरिम = ॥ चरमानवस्थितकुंडेसिद्धार्थाः यावन्तिप्रमाणानितद्वरयरीतासंखं
तत्ररूपेऊनेज्येषसंखेयं॥ अथेतदेवधत्वाः संख्यातानंतोमत्तिभेदप्रभेदेषोडशगा
ययाह॥ छ॥ अवरपरितस्सुवरिंएगादीवट्टिदेहवेमसं। अवरपरित्तंविरेलियतमे
वदाट्टरासंगुणादे॥३६॥ अवर = अवरपरीतस्योपरि एकदिक्केवट्टेसतिभवेन्मध्यं
जघन्यपरीतमेकैकरूपेणविरलय्यतदेवजघन्यपरिमितंरूपंप्रतिदत्त्वासंगुणिते। छ॥
अवरंजुत्तमसंखं॥ आवलिसरिसंतमेवरूऊरांपरिमिद्वरमावलिकिदिदुगवारवरं
विरूवजुत्तवरं॥३७॥ अवर = जघन्यमुक्तासंखंस्यात्सतदेवावलिसदृशं। तदेवरू
पोनंपरिमिताः संख्यात्वरंआवलिकृतिः द्विकवारसंख्यातजघन्यां तदेवविगतंरूपंचे

८५

त। पुक्ता संख्या तो कृष्टं स्यात् ॥ ६ ॥ अवरेसलागविरलरादिजेविदियंतुविरलिदू-
 रातहिंदिज्जंदाइराहदेसलागदोरूवमवणेज्जं ॥ ३८ ॥ अवरेदिकवारसंख्यातजप-
 न्यशलाकविरलनदीयमानरूपेरात्रिधाकृतेतत्रद्वितीयविरलयानस्मिन्निरलितेदेयं
 दत्त्वाअन्योन्यहर्तमिति शलाकारशितः रूपमपनेन व्यं । छ। तस्युप्यसंविरलियतमेवरा
 दूरासंगुरांकिञ्चा ॥ अवरायपुणरविरूवंपुब्विह्वसलागरसीदे ॥ ३९ ॥ तस्युप्यरां = तत्रा
 न्योन्याभ्यस्तंविरलय्यतदेवदत्त्वासंगुरां कृत्वाअपनयेत्पुनरपिरूपं पूर्वतनशलाकारा-
 शितः । छ। एवंसलागरसिंतिट्टावियतस्यतरामहारासिंकिञ्चातिप्यत्रिविरलरादि-
 ज्जादिकुरादिपुब्वं ॥ ४ ॥ एवंसला = । एवंशलाकारशिनिष्ठाप्यतत्रतनान्योन्याभ्यस्त
 महाराशिंकृत्वात्रिः प्रतिविरलनदेयादिपूर्वमिवशलाकात्रयनिष्ठापनंकुर्ष्यात् ॥ = वचनमात्रेणो
 एवंविदियसलागे तदियसलागे चूणिद्विदेतत्त्वजंमखासंखेज्जंतहिमेदेषक्तिवेद-
 द्या ॥ ४१ ॥ एवंविदि = । एवंद्वितीयशलाकायांतृतीयशलाकायांचनिष्ठपितायांसत्यांत
 त्रयमध्यमासंख्यातंजातंतस्मिन्सतेअत्रेवक्ष्यमाराणशयः प्रज्ञेसव्याः ॥ ६ ॥ धम्मा
 धम्मिग्जीवग्लोगागासप्यदेसपतेया । ततोअसंखगुरािरापरिद्विटादुप्यरासीओ
 लोकाकाशप्रदेशादसंख्यातगुरािताः = ७ ततोपिप्रतिष्ठितप्रत्येकाः अपरेकासंख्यात

= वचनमात्रेणो
 क्ताभिप्रायेण लवं
 विदिलयेति गाध
 यावत्यते ॥ = १०

= निगोदैराश्रिताः ॥ ४२ ॥ धम्माधम्मि = । धर्माधर्मकजीवलोकाकाशप्रदेशाः । अप्रतिष्ठितप्रत्येकाततो
 श्रिताअप्रतिष्ठि
 ताः = २३ =

= ११ धर्म = अधर्म = एकजीव =
 लोकाकाश = अप्रतिष्ठित = ७
 प्रतिष्ठित = ७ = ११

=६= ज्ञानावरणादिकर्मणां स्थितिबंधकारण कषायपरिणामाः =६=

=६= ज्ञानावरणादिकर्मणां तीव्रादिभ्रान्तिलक्षणसंबंधकारणकषायपरिणामाः । =६=

७= कर्माकर्षणशक्तविभागशाः =७=

त्रि. लो. सा. लोकगुणिताः एतेषु उपि राशयः प्रक्षेप्याः । ६॥ तं कयति प्यडिरासिं विरलादिं करिय पठम
 १० विदिय सलं । तदियं च परि समाप्ति यपुं वा नत्यदा यद्वा ॥ ४३ ॥ तं कय = । तं कृतत्रिः प्रति राशिं
 विरलादिं कृत्वा प्रथमशलाकां द्वितीयशलाकां तृतीयशलाकां च परि समाप्य पूर्वमिव स
 ते तत्र दातव्याः ॥ ४४ ॥ कप्यठिदिबंधपञ्चयरसबंधसुवसिता असंख्यगुणा जो युक्तस्स वि
 भागप्यडिदिदा विदिय पक्वेवा ॥ ४४ ॥ कप्यठिदी = ॥ कैलः संख्यातपल्पमात्रः पतनः स्थि
 तिवंधप्रतैयाः असंख्यातलोकगुणिताः । = ७ ततः रसबंधाध्यवसिताः असंख्यातलोक
 गुणाः ॥ = ७ = ७ ततो योगोक्तृष्टाविभागप्रतिच्छेदाः असंख्यातलोकगुणाः । = ७ = ७ = ७
 एते द्वितीयप्रक्षेपाः ॥ ४५ ॥ तं रासिं सुखं वाति प्यडिविरलादिं करणमेत्यकिदे । अवरपरि
 त्तमरांतं रूऊरामसंख्यसंखवरम् ॥ ४५ ॥ तं रासिं = ॥ तं राशिं पूर्वमिव त्रिः प्रति कृत्वा पि
 रलनादिकरां च विधाय अस्मिन् कृते अवरपरीतानंतं तत्तत् रूपो नंचेत् असंख्याता
 संख्यातवरं ॥ ४६ ॥ अवरपरित्तं विरलियदोऊरोदंपरोपरंगुणादे अवरं ज्ञानमरांतं अ
 भवसममेत्यरूऊरो ॥ ४६ ॥ अवरपरित्तं ॥ जघन्यपरिमितानंतं विरलयित्वा तदेव दत्त्वा
 तस्मिन् शोपरस्परगुणिते अवरं युक्तानंतं अभव्यसमं अत्ररूपऊने सति ॥ ४७ ॥ जेठपरि
 त्तं = ॥ ज्येष्ठपरीतानंतं भवति । जघन्ययुक्तानंतं स्ववर्गे गृहीते अवरमनन्तानंतं स्यात् ॥
 अत्रोरूपोने कृते युक्तानन्तसवरं स्यात् ॥ ४८ ॥ अवररांतानंतं ति प्यडिरासिं करिन्तु विरला

=६= परिणामाः
=६=

=५= उत्सर्षिणस
सर्षिणोः समय
संख्याकसः =५

दितिसलागंचसमाणायलहेदेपक्खिवेदवा॥६॥४५॥अवराणांतांनं=॥अवरानंता
नन्तरासिंत्रिःप्रतित्रैलोक्यकृत्वाविरलनादिकंत्रिशलाकाञ्चसमाप्यअत्रलब्धेसतेप्र
क्षेप्यः॥६॥सिद्धाणिगोदसाहियवराप्यदियोगालयमाअरांतगुरा॥कालअलोगासं
खुञ्जेदेरांतपरेकथा॥४६॥सिद्धासिद्धराशिः३जीवराशे१६रनंतैकभागःततो नंतगु-
राःपृथुव्यादिचतुष्टयप्रत्येकवनस्पतित्रसराशिभिर्न्यूनसंसारिराशिरेव॥१३३॥
निगोदराशिःनिगोदराशेःसकाशात्वनस्पतिराशिःप्रत्येकेनसाधिकः१३=।ततो जी
वराशेरनन्तगुराःपुद्गलराशिः१६खततो नन्तगुराःकालराशिः१६।खखततो
प्यनन्तगुराःअलोकाकाराराशिः१६खखखखजेतेअनन्तरूपप्रक्षेपाः॥६॥तंति
रावारवग्निदसवर्गंकरियतत्थदायवा।धम्माधम्मागुरुलघुगुराविभागप्यडि
छेदा॥५०॥तंतिरांतराशिंत्रिवारवर्गिनसंवर्गंकृत्वा।त्रिःप्रतिविरलनादिकंत्रि
शलाकांचसमाप्येत्यर्थः॥तत्रराशेोदातव्याःधर्माधर्मद्रव्यागुरुलघुगुराविभागप्र
तिछेदाः॥खख॥६॥लङ्घतिवारवग्निदसंवर्गंकृत्वापूर्वमिवत्रिःप्रतिविरलादिंत्रि
शलाकांचसमाप्येत्यर्थः।एतदेवकेवलज्ञानोअपनीयतदेवतस्मिन्पुनर्निस्सिसेयो
राशिरुसपतेतंअनन्तानन्तस्योत्कृष्टंजानीहि।अथश्रुतज्ञानादीनांविषयस्थानंनिरूप-
यति॥६॥जावदियंपञ्चकवंजगवंसुरओहिकेवलानाहवे।तावदियंसंखेज्जमसंखमरां

=पूर्वीक्त संख्यातादिरेवेत्यर्थः संख्यातस्यादिर्हि रूपं अस्या
आदिरेक रूपं अयमेवभेदः सर्व धारायां = ८८

त्रि.सा.
११

तं कमाजारा ॥५२॥ जावदि = ॥ यावन्मात्रं प्रत्यक्षं युगपत्श्रुतावधिकेवलज्ञानानां भ
वेत्तावत्मात्रं संख्यातमनंतं क्रमाज्जानीहि ॥ अथ चतुर्दश धाराणां नामानि निवेदय
ति ॥ ६॥ धोरत्यसबसमकदिघरा माउगइदरेवेकदीबिंदांतस्सघराणघरा मादीअंतंठा-
रांचसबत्स्य ॥५३॥ धारे = ॥ धारे धाराः अत्र शास्त्रनि रूप्यते । सर्व धारा सम धारा कृति धा
रा घन धारा कृति मातृ क धारा घन मातृ क धारा । समादिभ्यः इतरा विषम धारा अकृति धा
रा अघन धारा । अकृति मातृ क धारा । अघन मातृ क धारा । इति द्विरूपवर्ग धारा द्विरूप घन
धारा द्विरूप घना घन धारा । आसामाघंत स्थानानि च सर्वत्र धारा सुकथ्यन्ते ॥ अथ सर्व धा
रा स्वरूपं निरूपयति ॥ ६॥ उन्नेव सब धारा पुबं एगादिगाहवेज्जजदि । सेसा समादि धारा न
त्युप्परोति जारा हि ॥ ५४॥ उत्तेव = ॥ उत्तेव सर्व धारा स्यात् । पूर्वमेकादिका भवे घदि । शे
घाः समादि धारा सर्वास्तत्रोत्पन्ना इति जानीहि ॥ ६॥ अंक संदृष्टौ च ज्ञानव्या । १ । २ । ३ । ४ । ५ ।
६ । ७ । ८ । ९ ॥ १० । ११ । १२ । १३ । १४ । १५ । के १६ ॥ अथ सम धारा माह ॥ वेयादि वि उत्तरिया केवलप
ज्जंतया समा धारा । सबत्स्य अवर मवरं रूऊणु कस्तमुक्क सं ॥ ५५ ॥ वेयादि = द्यादिकाद्यु
त्तरकेवलज्ञानपर्यन्ता समा धारा प्रोक्ता सर्वत्र संख्यातादिषु सर्व धारा स्थित जघन्यमेवात्र
जघन्या । सर्व धारा गतरूपा न्यूनोत्कृष्टमत्रोत्कृष्टं स्यात् ॥ अंक संदृष्टौ । २ ॥ ४ ॥ ६ ॥ ८ ॥ १० ॥ १२ ॥
१४ ॥ के १६ ॥ ६ ॥ अथ विषम धारोच्यते ॥ ६ ॥ एगादि वि उत्तरिया विसमारूऊरा केवलवसा-

=सर्व धारायां = १०

= २ = सर्व धारागत
मुक्तं एतं रूपं न्यून
मत्रोत्कृष्टं इति क
चिसावः = २ =

रागा रूबजुटमवरमवरं। वरंवरं होदिस वृत्त्य ॥ ५६ ॥ सगा = ॥ सकादिका कृत राविषम
 त्सरारूपनूनकेवलावसाना। सर्वधारागत संख्यातादीनां जघन्यरूपयुतं चेत्। विषम
 धाराया मवरं स्यात् तत्रोत्कृष्टमत्र सर्वत्रोत्कृष्टं स्यात्। अंकसं दृष्टौ ॥ १॥ ३॥ ५॥ ७॥ ८॥ ११॥
 १३॥ के ॥ १५ ॥ अथ समविषम धारयोः स्थानं तद्गुणानयनं चाह ॥ ६ ॥ केवलरागास्सं
 ठारणं समधारयाण हवे। आदी अंते सुद्धे वृद्धि हि दे अ इ गि जु दे षाराणा ॥ ५७ ॥ के व ० ॥ के
 वलज्ञान स्याद्विं स्थानं समविषम धारयोर्भवेत् ॥ आदा रवंते १६ शुद्धे सति १४ वृद्धि रत्
 ते ७ एकयुते च सति ८ स्थानानि भवन्ति एवं च योत्तरे सर्वत्र द्रष्टव्यं। अथ कृति धारमा
 ह ॥ इगिवादि केवलं तं कदी पदं तप्यं कदी अवरं। इगि ही रागतप्यं कदी हे द्वि म सुकृत्स
 सवृत्त्य ॥ ५८ ॥ इगि चादि ॥ एकं च त्वार्यादिः केवलज्ञानाना कृति धारा स्यात्। पदं कृ
 ति धारा स्थानं तत्परं केवलज्ञानस्य प्रथममूलमात्रं संख्यातादीनां जघन्यं कृत्यात्मकमे
 व एक ही न स्यात् संख्यातादीनां प्रथममूलस्य कृतिरेव सर्वत्राधस्तनाधस्तनोत्कृष्टप्र
 मारणं भवति ॥ अंकसं दृष्टौ ॥ १॥ ४ ॥ ८ ॥ के १६ ॥ अथा कृति धारो अन्ते ॥ ६ ॥ दुप्यहुदिरूबवर्ज्जिरके
 वलरागावसाणमदकदी स। सेसविही विसमं वा सपदूरां केवलं ठारणं ॥ ५९ ॥ दुप्यहु = द्वि
 प्रभृतिः रूपवर्ज्जितकेवलज्ञानमवसानं अकृति धारायां। शेषविधिः संख्यातादीनां। जघन्य
 सुत्कृष्टञ्च विषम धारावत्। रूबजुटमवरमवधारञ्च रंवरं होदिस वृत्त्य इति ज्ञातव्यमित्य

५ = केवलज्ञानदलघनमूलेउपरिगतघनमूलस्थान संख्यां मिलित्वा द्राशोः घने गृहीते सति सघनः
 अंतो भवतीत्यर्थः = २ =

त्रि. सा.
 १२

र्थः। कृतिस्थानरहितत्वात्। स्वमयममूलो न केवलज्ञानं न स्यात्। अङ्कः सं दृष्टौ। २। ३। ५। ६। ७। ८। ९। १०। ११।
 १२। १३। १४। १५। १६। १७। १८। १९। २०। २१। २२। २३। २४। २५। २६। २७। २८। २९। ३०। ३१। ३२। ३३। ३४। ३५। ३६। ३७। ३८। ३९। ४०। ४१। ४२। ४३। ४४। ४५। ४६। ४७। ४८। ४९। ५०। ५१। ५२। ५३। ५४। ५५। ५६। ५७। ५८। ५९। ६०। ६१। ६२। ६३। ६४। ६५। ६६। ६७। ६८। ६९। ७०। ७१। ७२। ७३। ७४। ७५। ७६। ७७। ७८। ७९। ८०। ८१। ८२। ८३। ८४। ८५। ८६। ८७। ८८। ८९। ९०। ९१। ९२। ९३। ९४। ९५। ९६। ९७। ९८। ९९। १००।
 प्रभृति। १। २। ३। ४। ५। ६। ७। ८। ९। १०। ११। १२। १३। १४। १५। १६। १७। १८। १९। २०। २१। २२। २३। २४। २५। २६। २७। २८। २९। ३०। ३१। ३२। ३३। ३४। ३५। ३६। ३७। ३८। ३९। ४०। ४१। ४२। ४३। ४४। ४५। ४६। ४७। ४८। ४९। ५०। ५१। ५२। ५३। ५४। ५५। ५६। ५७। ५८। ५९। ६०। ६१। ६२। ६३। ६४। ६५। ६६। ६७। ६८। ६९। ७०। ७१। ७२। ७३। ७४। ७५। ७६। ७७। ७८। ७९। ८०। ८१। ८२। ८३। ८४। ८५। ८६। ८७। ८८। ८९। ९०। ९१। ९२। ९३। ९४। ९५। ९६। ९७। ९८। ९९। १००।
 यन्मूलं तस्मिन् ३२ तदुपरिघनमूलस्योपरि ॥ ३२ ॥ चटितस्थानानां उपर्युपरिघनमूल
 स्थानानां ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ संख्यानेपुने सति। तस्य ४० घनो अंतो भवति।
 ६४००० तस्यैतिकथं। यस्मा ४० दा सन्नघनमूला ४० दूपाधिकस्य घनमूलस्य ४१ घने गृहीते
 ६८२१। केवलज्ञानं व्यतिक्रम्य राशि रु सद्यते। तस्मात्तस्यैव ४० घनः ६४००० घनधा
 रा यामन्तो भवति स एवा सन्नघन इत्युच्यते। तन्मूलमेव चा सन्नघनमूलमिति कथ्य
 ते। स्थानं केवलज्ञानस्या सन्नघनमूलप्रमाणं स्यात्। अथ केवलदलस्य घनात्मकत्वे उपप-
 त्तिपूर्वार्द्धे न दर्शयन्तुत्तरार्द्धे ना घनधारामाहा समकदिसलबिकदीपदलिदे घणामेत्थं वि
 समगेतुरिर। अघणस्स दुसंबं वा विघणाय दंकेवलं ठाणां ६१ ॥ समक = ॥ द्विरूपवर्गी धारा
 यां समकृतिशलाके व र्गी रा शौ दलिते घनो जायते। यथा षोडशादिके ॥ १६ ॥ ६५ ॥ = १८ = अ
 त्रेव धारायां विषमकृतिशलाके वर्गी रा शौ चतुर्धा गे गृहीते घनो जायते ॥ यथा चतुष्कादि
 के ॥ ४ ॥ २५ ॥ ४ ॥ २ = एवमुक्तन्यायेन केवलज्ञानस्य वर्गी शलाकानां समत्वात् तस्मिन्केवल

= युक्ता व्यव
 स्थापनं = १९

१२

= ३ = समाकृतिशलाकायस्य वर्गी रा शौः समकृतिशलाकस्मिन् समकृतिशलाके। = ३ =

११ = सर्वेषां अङ्गनां कृति मूलत्वेन कृति मातृकत्वे ऋषिविषयितकेवलज्ञानां क० १६ मतिक्र
 म्यवर्तनस्य वा १२३४॥ कृतिमातृका उक्ता न पञ्चादयो यथा तथा ततो न्ये पञ्चादयः॥
 केवलान्ताः ॥ ५६ ॥ १००२६॥ अकृतिमातृका उच्यते इत्यर्थः ॥ = ११ =

ज्ञाने दलिते घनो भवतीति सिद्धं तत्समत्वं कथं श्यायत इति चेदिदमुच्यते। केवलज्ञानस्य
 वर्गशलाकाराशेर्द्विरूपवर्गधारायामेवोत्पन्नत्वात्। एतदपि कुत इति चेत्। अवरवा
 यलक्ष्मीवर्गसलागतदोसगद्धिदि। इति पुरस्तात्त्वह्यमाणात्वात्। अघनधारयाः स
 र्वधारावत्प्रक्रियाअयन्तुविशेषः विघनपदं घनस्थानरहितसर्वधारावदिति ग्राह्यं। अ
 स्याः स्थानप्रमारांकाकाक्षेगोलकन्यायेन विघनपदं केवलं घनस्थानन्यूनकेलज्ञान
 मात्रं स्यात्। अङ्कसं दृष्टौ ॥ २॥ ३४॥ ५६॥ ७८॥ ८१॥ १०॥ ११॥ १२॥ १३॥ १४॥ १५॥ १६॥ अथवर्गमा
 तृकधारामाह। इहवर्गमाउआपससं बगधारं चरिमरासीदु। पउमं केवलमूलं
 तद्वारं चारित्तचेव ॥ ६२॥ इहव = इहवर्गमातृकधारयां सर्वधारावत्। चरमराशिस्तु
 केवलज्ञानस्य प्रथममूलं तस्याः स्थानमपि तावदेव। अंकसं दृष्टौ ॥ १२३॥ के। ४॥ अथअव
 र्गमातृकधारोच्यते। इह। अकृटीमाउआदीकेवलमूलं सरूवमन्तं तु। केवलमणय
 मसंमूलूरांकेवलं द्वारं ॥ ६३॥ अकृटी = अकृतिमातृकधारयाः आदिः केवलज्ञानस्य प्र
 थममूलं रूपसहितं। अन्तस्तु केवलज्ञानं मध्यमनेकविधं। तस्याः स्थानं स्वमूलो न केव
 लज्ञानमात्रं अङ्कसं दृष्टौ ॥ ५॥ ६॥ ७८॥ ८१॥ १०॥ ११॥ १२॥ १३॥ १४॥ १५॥ १६॥ अथघनमातृक
 धारामाह। घनमाउगससं बगधारं वा स च पछिमोरासी। आसरादिदं मूलं तमेव द्वारं वि
 जाणाहि ॥ ६४॥ घनमाउ = घनमातृकायाः सर्वधारावत्प्रक्रिया अंकसं दृष्टौ प्रदर्श्यते ॥ १२॥

त्रि. सा.
१३

३।४।५।६।७।८।९।१०।११।१२।१३।१४।१५।१६। १७।१८।१९।२०।२१।२२।२३।२४।२५।२६। २७।२८।
२९।३०।३१।३२।३३। ३४।३५।३६।३७।३८।३९।४०॥ अयंनुविशेषः सर्वपश्चिमोराशिःकः इ
तिचेत्केवलज्ञानस्य ६५ = आसन्नघन। ६४००० प्रथममूलं ४०। तदेवतस्याः घनमातृ
कायाः स्थानमितिजानीहि॥ छ॥ अथाघनमातृकाधारोच्यते। छ॥ तंरूवसहिदमा
दीकेवलमवसारामघनमाउस्स। आसराघरापटूरांकेवलराणांहेवेठारां॥ ६५॥
तंरूव = अंकसंख्यैघनमातृकायाः अन्तः। ४०॥ सः रूपसहितोश्चेत्॥ ४१॥ अथन-
मातृकायाआदिः। अस्याअवसानंकेवलज्ञानमेव॥ ६५ = अस्याः स्थानं पुनः केवल
ज्ञानस्य। ६५ = आसन्नघन॥ ६४०००॥ मूलो॥ ४०॥ नंकेवलज्ञानमेव। ६५४॥ ८६ भवेत्
अथद्विरूपवर्गधारंगायामसप्तकेमाह॥ छ॥ वेरूववगधारवउसोलसवेसरसहिय
रूपरां॥ पराठीवादांलयकठंपुषुपुषुकदी॥ ६६॥ वेरूवगग = द्विरूपवर्गधारक-
प्यते। चत्वारि॥ ४॥ षोडश। १६॥ द्विज्ञानसहितषट्पञ्चाशत्। २५६॥ पराठीपराठीपंच
सयाऊत्तीसा॥ ६५५३६॥ वादालं। बादालंचउणउदीछराउदिद्विहनीयंछराउदी। ४२
८६८६७२८६पकठं। एकठचववयऊस्सनयंचचयसुस्ससतियसत्तासुस्सरावप
रापंचयकंऊकेकगोयऊकंच। १ = ४४६७४४०७३७०८५५५९६९६॥ एवमुत्तरोत्तराशिः पूर्व
पूर्वस्वकृतिः। छ॥ तोसंख्यारागमणेवगसलागद्धकेटपठमपदं। अवरपरितासंखंआवलि

मा

१३

पदरावलीयहवे॥६७॥ तोसंखद्वारा =॥ ततः संख्यातस्थानानिगत्वावर्गशलाकाराशिरु
 त्पद्यते। ततः संख्यातस्थानानिगत्वा अर्द्धछेदराशिरुत्पद्यते। ततः संख्यातस्थानानिगत्वा
 प्रथममूलमुत्पद्यते। तस्मिन्नेकवारं वर्गिते जघन्यपरीता संख्यातराशिरुत्पद्यते। ततः उष्
 ज्जदिजोरासी विरलितदिज्जक्रमेणात्यादिनावर्गशलाकारादेर्निषिद्धत्वात्। संख्यातस्था
 नानिगत्वा आवलीरेखोत्पद्यते। तत्संख्यातस्थानैज्ञानं कथमिति चेत्। देयराशेरुपरिवि
 रलितराशपद्धिच्छेदमात्राणिवर्गस्थानानिगत्वा विवक्षितराशिरुत्पद्यते। इतिज्ञानव्यंत
 स्यामावल्यामेकवारं वर्गितायां प्रतरावलिर्हवेत्। छ॥ गमियत्रसंखंठारंगवगसलद्ध
 छिदीयपठमपदं। पल्लंचसूत्रं गुलपदरं जगसेछिघनमूलं॥६८॥ गमिय =॥ ततः
 असंख्यातस्थानानिगत्वावर्गशलाकाराशिः ततो संख्यातस्थानानिगत्वा अर्द्धछे
 दः। ततो संख्यातस्थानानिगत्वा प्रथममूलं तस्मिन्नेकवारं वर्गिते अद्धापत्यमुत्पद्यते।
 ततः विरलितराशपद्धिच्छेदमात्राणिवर्गस्थानानिगत्वात्सन्नत्वात्तदर्द्धछेदस्यासंख्या
 तरूपत्वात् संख्यातस्थानानिगत्वा सूत्र्यंगुलमुत्पद्यते। अत्र वर्गशलाकारादीनामनुत्प-
 त्तिः कथमिति चेत्। विरलनदेयक्रमेणोत्सन्नस्यराशेः॥ उष्ज्जदिजोराशित्यादिनाधा
 रात्रये वर्गशलाकारादीनां निषिद्धत्वात्। अस्यापि सूत्र्यंगुलस्य पल्लच्छिदिमेत्तयल्लेत्यादिना वि
 रलनदेयरूपेणोत्सन्नत्वात्। तस्मिन्नेकवारं वर्गिते प्रतरंगुलमुत्पद्यते॥ ततः असंख्यात

=ति रूपवर्गधारा।
 द्विरूपधन। द्विरूप
 धनधनः = ३ =

स्थानानिगत्वाजगद्धेरिगघनमूलमुत्पद्यते॥६॥तिविहृजहराणं तं वग्गसलादलद्विरीस
गादिपदं। जीवोपोगालकालासेछीआगासतप्यहरं॥६॥तिविह=॥ततोऽसंख्यातस्था
नानिगत्वावर्गशलाकाःततोऽसंख्यातस्थानानिगत्वाअर्द्धछेदाःततोऽसंख्यातस्थाना
निगत्वावर्गशलाकाप्रथममूलं तस्मिन्नेकवारं वर्गिते। परिमितानन्तस्यजघन्यमुत्पद्य
ते। तस्मिन्नाशौविरलरादेयक्रमे कृतेविरलितराशपद्धच्छेदमात्राणिवर्गस्थानानिगत्वा
त्यन्तत्वात्तद्विच्छेदस्यासंख्यातरूपत्वादसंख्यातस्थानानिगत्वायुक्तानन्तस्यजघन्यमे
वेत्यद्यते। तत्रप्राग्वर्गशलाकादीनांनिषिद्धत्वात्। तस्मिन्नेकवारं वर्गितेद्विकवारानं
तस्यजघन्यमुत्पद्यते। ततोऽनन्तस्थानानिगत्वास्वप्रथममूलं। तस्मिन्नेकवारं वर्गि
तेजीवराशिरुत्पद्यते। अत्रवर्गशलाकादीनामुपलक्षणेनोक्तत्वादुत्तरत्राराशावपितेव
र्गशलाकादयोऽवर्गंतव्याः। ततोऽनन्तस्थानानिगत्वापुद्गलरात्रिरुत्पद्यते। ततोऽनन्त
स्थानानिगत्वाकालसमयराशिरुत्पद्यते। ततोऽनन्तस्थानानिगत्वाश्रेण्याकाशमुत्पद्य
ते। तस्मिन्नेकवारं वर्गितेप्रतराकाशमुत्पद्यते॥६॥धम्माधम्मागुरुलघुइगिजीवागुरु
लघुस्सहोति तदो। सुहमणिअपुणारारोअवरेअविभागपडिच्छेदो॥७०॥धम्माधम्म=॥
ततोऽनन्तस्थानानिगत्वाधर्माधर्मगुरुलघुगुणाविभागप्रतिच्छेदाः॥ततोऽनन्तस्थानानिगत्वा
एकजीवागुरुलघुगुणाविभागप्रतिच्छेदाभवन्ति ततोऽनन्तस्थानानिगत्वा सूक्ष्मनिगोदल

द्वयपर्यासकजघन्यज्ञाविभागप्रतिच्छेदाउत्पद्यन्ते ॥ ६॥ अवरखोरयलक्ष्मीवग्गसलागा
 तदोसगद्विदि। अउसगद्व्यणतुरियंतदियंछिदियादिमूलं च ॥ ७१ ॥ अवरखाशय = ॥ त
 तोऽनन्तस्थानानिगत्वातिर्यग्गत्यसंयतसम्यदृष्टौजघन्यष्टायिकसम्यक्तरूपलक्ष्यैरवि
 भागप्रतिच्छेदाः ततोऽनन्तस्थानानिगत्वावर्गिशलाकाः ततो नन्तस्थानानिगत्वा अर्द्ध
 छेदाः। ततो नन्तस्थानानिगत्वा अष्टममूलं तस्मिन्नेकवारं वर्गिते सप्तममूलं तस्मिन्नेक
 वारं वर्गितेषु षष्ठममूलं तस्मिन्नेकवारं वर्गितेषु पञ्चममूलं। तस्मिन्नेकवारं वर्गितेषु चतुर्थ
 मूलं। तस्मिन्नेकवारं वर्गितेषु तृतीयमूलं। तस्मिन्नेकवारं वर्गितेषु द्वितीयमूलं। तस्मिन्नेकवा
 र्वर्गितेषु प्रथममूलं चोत्पद्यते ॥ ६॥ स इमादिमूलवर्गे केवलमन्तं पमाणा जेद्वमिणां। वरख
 रयलक्ष्मीणामंसगवग्गसलाहवेद्वारां ॥ ७२ ॥ स इमादि = ॥ सकृदेव कवारंतस्यादिमूलस्य
 वर्गे गृहीते केवलज्ञानस्याविभागप्रतिच्छेदाः। एतावदेवद्विरूपवर्गधारायामन्तं इदमेव प्र
 माराज्येष्टं तदेवोक्तदृष्टायिकलब्धिनाम अस्याद्विरूपवर्गधारयाः स्थानंतस्य केवल-
 ज्ञानस्य वर्गशलाकाप्रमारां भवेत् ॥ अथ धारात्रये सर्वत्रा विशेषेण वर्गशलाकादिप्राप्तौ त
 न्नियममाह ॥ ६॥ उष्यज्जदिजोरासी विरलरादिज्जक्रमेरा तस्सेत्यवग्गसलद्वच्छेदाधा
 रातिदपराजायन्ते ॥ ७३ ॥ उष्यज्जदि = ॥ यत्र धारायां विरलरादेयक्रमेणो मन्तो यो यो राशि
 रुमद्यते। तस्य तस्य राशेर् वर्गशलाका अर्द्धच्छेदाश्च तत्रैव धारायां न जायन्ते इयं व्याप्तिर्द्विरूप

त्रि.सा.
१५

पवर्गादिधारात्रये अंकसं दृष्टो विरलन राशिः ॥ १६ ॥ देय राशिः ॥ १६ ॥ उत्पन्न राशिः १८ =
तस्या द्वैच्छेदाः ॥ ६४ तस्य वर्गशलाका द्विरूपवर्गधारायां न जायन्ते । अथ धारात्रये उप
र्युपरिराशाव द्वैच्छेदप्रमाणा माह ॥ ६५ ॥ वर्गादुपरिमवगो दुगुणा दुगुणा हवन्ति अद्वि
दीधारातयस द्वा रोति गुणाति गुणापरद्वा रो ॥ ७४ ॥ वर्गा = ॥ वर्गादुपरिमवर्गे द्विगुणा
द्विगुणा अद्वैच्छेदा भवन्ति धारात्रये स्वस्थाने । त्रिगुणा त्रिगुणा परस्थाने । इयं व्याप्ति द्विरू
पवर्गादिधारात्रयेपि । द्विरूपवर्गधारायामंकसं दृष्टिः स्वबुद्धितोऽवसेया ॥ ६६ ॥ अथ
वर्गशलाकादीनामाधिकादिभवनप्रकारमाह ॥ वर्गशलाकरूपवह्निसापदेपरस
मसवर्गसलमेतं । दुगमाहदमद्विदीतस्मे नदुगेगुरोरसी ॥ ७५ ॥ वर्गा = ॥ वर्गशला
कारूपाधिकाः स्वस्थाने स्वकीयधारायां परस्मिन्स्थाने परधारायां स्वसमानाः । स्वस्वव
र्गशलाकामात्रं द्विकं परस्परहृतं चेत् राशेरद्वैच्छेदा भवन्ति । इयं व्याप्तिद्विरूपवर्गधा
रामेव न द्विरूपघनद्विरूपघनाघनधारयोः तद्वैच्छेदमात्रे द्विके परस्परगुणिते सति
राशिर्भवति । इयं व्याप्तिर्धारात्रयेपि । अथ वर्गशलाकाद्वैच्छेदयोः स्वरूपमाह ॥ ६७ ॥ वर्गादवा
रावर्गशलाका रासिस्त अद्वैच्छेदस्त । अद्विदवा रावा खलु दलवाराहोति अद्विदी ॥ ७६ ॥
वर्गाद = ॥ राशिर्वर्गितवारावर्गशलाका ॥ इयं व्याप्तिरपि धारात्रये । अद्वैच्छेदस्य अद्वितवा
रावर्गशलाकाः इयं व्याप्तिः द्विरूपवर्गधारायामेव राशेरद्वैच्छेदा भवन्ति । इयं व्याप्ति

१५

त्रि. सा.
१६

॥५८॥ संखमसंख = द्विकवारा संख्यात जघन्यपर्यन्त संख्यातवर्गस्थानानि गत्वा ततः
परिद्विकवारानन्त जघन्यपर्यन्तमसंख्यातवर्गस्थानानि गत्वा। तत उपरिकेवलज्ञान
पर्यन्तमनन्तवर्गस्थानानि गत्वा तत्रवर्गधारयां यथा संख्यं संख्याताः संख्यातानन्तानां रा
शीनामुत्पत्तिर्भवति सर्वत्र। ६॥ जत्सु देशे जायदि जो जारासी विरुव धारा ए। घनरूवे
तद्देशे उप्यज्जदितस्सतस्सघरणो। ८॥ जत्सु देशे = ॥ यत्रो देशे द्विरूपवर्गधारयां यो
राशिर्जायते। द्विरूपघनधारयां तद्देशे तस्य तस्य राशेर्घन उत्पद्यते। ६। स्वमरांतं
ठारां राशिरंतरंगमियकेवलस्सेव। विदिय पदविंदमंतं विदि यादिममूलगुरिा दसमं॥
८॥ स्वमरांतं = ॥ एवं सर्वाकाशराशेरूपपर्यन्तस्थानं निरन्तरंगत्वाकेवलज्ञानस्य
द्वितीयमूलघन उत्पद्यते। सखद्विरूपघनधारयां अन्तःतत्क्रियदित्युक्ते द्वितीयादिम
मूलयोः परस्परगुरिा तराशिसमः। एते देवान्तस्थानं कथमित्याशंका माह॥ ६॥ चरिम
स्सदुचरिमस्स यरो वघरां केवलद्विद्विक्कमदोतम्हा छिरूवहीराणा सगवग्गसला हवेठार
रां॥ ८॥ चरिम = ॥ चरिमराशेर्द्विचरमराशेश्च घनो नैवांतः कुतः केवलज्ञानव्यति
क्रमो यस्मात्स्थानेषु नर्द्विरूपहीनस्वकीयवर्गशालाकामात्रं भवेत्। अंकसंदृष्टिरभ्युत्था॥ १६
इरातीं द्विरूपघनाघनधारं गायाष्टकेनाह॥ ६॥ तं जाणवि रूव गयं घना घनं अडुविंदत
व्वग्गं लो गो गुरागारसला वग्गसल द्दुदादिपदं॥ ८॥ तं जानवि। = द्विरूपवर्गधारयां

योयो रशिः तस्य तस्य घना घन एवात्र धारायामित्यमुं क्रमं जानीहि। कथं चरती
 तिचेत्। आदिरष्टघतः। ५१२। तदुपरि अष्टघनवर्गाः॥ २६२९४४॥ ततउपरि असंख्या
 तस्थानानि गत्वा लोकउत्पद्यते। अस्यवर्गशलाकादिरत्रापतितत्वादत्र कइत्यवसे
 यः। ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा गुणकारशलाका एशिउत्पद्यते। सकइतिचेत्॥
 लोकं विरलयित्वा लोकमेव दत्वा च समस्त राशिनान्योन्यं गुणयित्वा एकवारं गु
 णितमिति लोकमात्रशलाकारशितोरूपमपनयेत्। अत्र गुणकारशलाकारूपो
 नलोकमात्रा॥ भवन्ति तं पुनरसंख्यातलोकमात्रं ७ मन्योन्यगुणित राशिमेव
 विरलयित्वा तमेव दत्वा अन्योन्यं गुणितमिति प्राकृतशलाकारशितः अपरं रूपमप
 नयेत्। तत्र च गुणकारशलाकारूपो नाऽसंख्यातलोकमात्रा भवन्ति ७ एवं
 यावच्छलाकारशिसमासिस्तावद्गुणकारशलाकावर्द्धने ७
 एवं सत्येकवारशलाकानिष्ठापनस्यात्॥ एवं माहुद्वारंश ७
 लाकानिष्ठापने कृते यावं स्यो गुणकारशलाकास्तावं त्योत्र गुणकारशलाका इत्युच्य
 ते। ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा वर्गशलाकास्ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा अर्द्धे
 दास्ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा प्रथममूलं। तस्मिन्नेकवारं वर्गिते। छ॥ ते उक्तायि
 यजीवावग्गसलागतयंच कायठिदी वग्गसलादि त्रिदयं ओहि बद्धं वरं रेकनं॥ ८४॥

त्रि.सा.
१७

तेजसाक्ता = ॥ तेजस्कायिक जीवराशेः संख्या उत्पद्यते । साधुनराहु द्वारशाला कानि
ष्टापनेयोरत्रिंशत्सद्यते तत्रमाणमित्यवसेयं । अस्य वर्गशलाकायाः अधोगुणकारशाला
कानिष्ठतीतिकथमिति चेत् । अंकसंख्येष्टौ प्रदर्शयते । वादाले ४२ = ४२ = अन्योन्यगुणिते पक्क
द्वमुत्पद्यते । १८ ॥ अस्य गुणकारशाला काएकावर्गशलाकापुनः षट् ततस्तेजस्कायिक
वर्गशलाकाया अधोगुणकारशाला कानिष्ठतीत्यवसेयं । ततो संख्यातस्थानानि गत्वा व
र्गशलाकास्ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा अर्द्धछेदास्ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा प्रथ
ममूलं तस्मिन्नेकवारं वर्गिते कायस्थितिप्रमाणमुत्पद्यते । तत्कीदृगिति चेत् अन्यकाया
दागत्तेजस्कायिकेषु त्पन्नजीवस्योत्कृष्टेन तेजस्कायिकत्वमत्यक्ता अवस्थानका
लइति प्ररूपयामः ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा वर्गशलाकास्ततोऽसंख्यातस्थाना
नि गत्वा अर्द्धछेदास्ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा प्रथममूलं । तस्मिन्नेकवारं वर्गिते स
र्वविधिनिबद्धमुत्कृष्टे त्रमात्र = ७ मुत्पद्यते ते त्रस्य लोकमात्रत्वेपि = शक्त्यपेक्षयोक्त
त्वात् घटते । छ । वगसलागतिदयंततोऽठिदिवंधपञ्चयद्वाणा । वगसलादीरसबंधस
वसाणाणां वाणाणि ॥ ८५ ॥ वगसला = ॥ ततो संख्यातस्थानानि गत्वा वर्गशलाकास्ततोऽ
संख्यातस्थानानि गत्वा अर्द्धछेदास्ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा प्रथममूलं तस्मिन्नेकवा
रं वर्गिते ज्ञानावरणादिकर्मणां स्थितिबन्धकारणकषायपरिणामस्थानां मुत्पद्यते ॥

१७

तत्परिणामसंख्येत्यर्थः। ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा वर्गशलाकास्ततोऽसंख्यात
स्थानानि गत्वा अर्द्धछेदास्ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा प्रथममूलं तस्मिन्नेकवारं व
र्गिते ज्ञानावरणादिकर्मणांती द्वादिशक्ति लक्षणरसबंधकारणकषायपरिणामस्था
नानि उत्पद्यन्ते। ६॥ वग्गसलागप्पुहदीरिगोदजीवाणकायवरसंखा। वग्गसलागा
दितयंगोदकायद्विदीहोदि॥ ८६॥ ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा वर्गशलाकास्ततो
संख्यातस्थानानि गत्वा अर्द्धछेदास्ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा प्रथममूलं। तस्मिन्ने
कवारं वर्गिते निगोदजीवानां सर्वशरीराणामुत्कृष्टसंख्योत्पद्यते॥ नियतानामन
न्तसंख्यावच्छिन्नानां जीवानां गांक्षेत्रं ददातीति निगोदं कर्मतद्युक्ता जीवानि गोदजी
वारत्युच्यन्ते। ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा वर्गशलाकास्ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा
अर्द्धछेदास्ततोऽसंख्यातस्थानानि गत्वा प्रथममूलं। तस्मिन्नेकवारं वर्गिते निगोदका
यस्थितिर्भवति। साकीदृशीति चेत्। अत्र निगोदकायस्थितिरित्युक्ते तावदेकजीव
स्य निगोदेषूत्कृष्टेनावस्थानकालेन गृह्यते तस्यार्द्धतृतीयपुद्गलपरिवृत्तत्वात्। त
र्हि किं गृह्यते निगोदं शरीररूपेण परिणतपुद्गलानां तदाकारमत्यक्षोत्कृष्टेनावस्था
नकाले गृह्यते। ६॥ तत्रोअसंख्यलोगं कदिठारं च डीय वग्गसलति दयं। दिस्संति सब
जेहाजोगेस्स विभागपडिछेदा॥ ८७॥ ततउपर्यसंख्यातलोकमात्रकृतिस्थानानि

त्रिलो.
१८

गत्वा द्वेदोस्तनोऽसंख्यातलोकमात्रकृतिस्थानानिचरित्वा प्रथममूलं तस्मिन्नेक
चारं वर्गिते सर्वज्येष्ठयोगोत्कृष्टाः विभागप्रतिच्छेदादृश्यन्ते । कर्माकर्षणशक्तिर्यो
गस्तस्याविभागप्रतिच्छेदाः कर्माकर्षणशक्तविभागंशा इत्यर्थः ॥ ६४ ॥ जोजोरासि
दिस्सदिविरूववगोसगिठ्ठाणम्हि । तठारोतस्सरिसाघराणघणोणवराणउद्दि
द्वा ॥ ८८ ॥ द्विरूपवर्गधारायां स्वकीयेष्टस्थानेविवक्षितस्थानेनियोयोरशिर्दृश्य
तेतस्थानेघनाघनधारायां तत्सदृशाद्विरूपवर्गधारास्थानसदृशाशयः द्विरूप
वर्गधाराशयएवनवनवारंपरस्परंगुरिणित्तउद्दिष्टाः ॥ ६५ ॥ चडिदूरोवमणंतंठा
रांकेवलचउत्थपद्विन्दं । सगवगगुरांचरिमंतुरियादिपदाहदेरासमं ॥ ८९ ॥
ततोयोगोत्कृष्टाविभागप्रतिच्छेदतउपर्यनन्तस्थानानिचरित्वाकेवलज्ञानस्य
॥ ६५ = चतुर्थमूलरघनः स्वकीया ८ । वर्गा ६४ गुरिणितो १५२ रघनाघनधारायाश्चरमः
सचतुर्थप्रथममूलयोः परस्परहत्यासमः । अन्येषाचरमकत्वंकथंनसंभवतीतिचेत् ॥
चरिमादिचउक्त्सयघराणघराणस्यराणवसंभ । वदिहेदूभरिणितोतम्हावारांचउहीरोवग
सला ॥ ९० ॥ केवलज्ञानाद्यधश्चतुर्णांस्थानानां ॥ ६५ = २५६ । १६ । ४ ॥ घनाघनात्रद्विरूप
घनाघनधारायां नैवसम्भवन्ति ॥ कुतः केवलज्ञानव्यतिक्रमतरितिहेतुर्गुरिणित्तस्मात् ॥
स्थानंकेवलज्ञानस्यचतुर्हिनवर्गशालाकाप्रमारांस्यात् ॥ ६६ ॥ अथोक्तानांधारणांनिगमन-

माह॥६॥ववहारुवजो ग्गाराणंधाराणंदरिसिदंदिसामेत्तं । वित्यरादेवित्यररुइसिस्सा
 जारांतुपरियम्मे॥७॥व्यवहारोपयोग्यानांधाराणंदिग्मात्रंरडितिंविस्तरतोविस्तररु
 विशिष्यारुद्धारपीरकर्मरिाजानंतु॥ इतिसंख्याप्रमाणंसमासम्॥ श्रीः॥ ६ ॥
 अथसंख्याप्रमाराविशेषाश्चतुर्दशधाराः सप्रपंचप्रदर्श्यदानींप्रकृतमुपमाप्रमाणो
 ष्टकंनिरूपयति॥६॥पल्लोसायरस्तइयदरोमघरांगुलोयजगसेछि।लोयपदरोय
 लोयाउबमपमाएवमद्विहा॥७॥पल्यंसागराःसुचंगुलंप्रतरांगुलंघनांगुलंच।
 जगच्छेरीःजगत्प्रतरश्चघनलोकइत्येवमुपमाप्रमाणमष्टविधंस्यात्॥ अथतेषां
 मध्येपल्लभेदंस्वस्वविषयनिर्देशपूर्वकमाह॥६॥ववहारुद्धारद्वापल्लातिरोवहो
 तिरणायवा।संख्यादीवसमुद्राकम्मद्विदि—जेहिं॥७॥व्यवहारोद्धाराद्वापल्यानी
 तिपल्यानित्रीएपेवभवन्तिइतिज्ञानव्यानि।येःपल्यत्रयैर्यथासंख्यंसख्याद्दीपसमुद्राः
 कर्मस्थित्यादयश्चवर्णिताः।अथपल्यज्ञापनार्थमाह॥६॥सत्तमजम्मावीरांसत्तदि
 रासंतरम्हगहिदेहिं।सराहंसरािचिदंभरिदंबालगाकोडीहिं॥७॥ससमजन्मनाम
 वीनांससदिनाभ्यन्तरेगृहीतैर्हीलात्रकोटिभिःसंनष्टंसंनिचितंभरितं।तत्किमित्याहाजं
 जोयरावित्थिरांतन्निउरांपरिरयेणसविसेसं।तंजोयरासुबिद्धंपल्लंपरिदोवमंणाम॥७॥
 यद्योजनविस्तीर्णतन्त्रिगुरांपरिधनासविशेषंस्सत्सफलत्वात्तयोजनसुद्विद्धंतत्कुंउलोम

तीयांशतस्मिन्नद्धिते चतुर्त्यांशः तस्मिन्नद्धिते अष्टमांशं खंडं ॥ ६ ॥ तत्रैकखंडं गृही

त्वा

\
विवि २
८८

 विवि २ भुजकोट्योः विवि २ विवि २
 द्वा

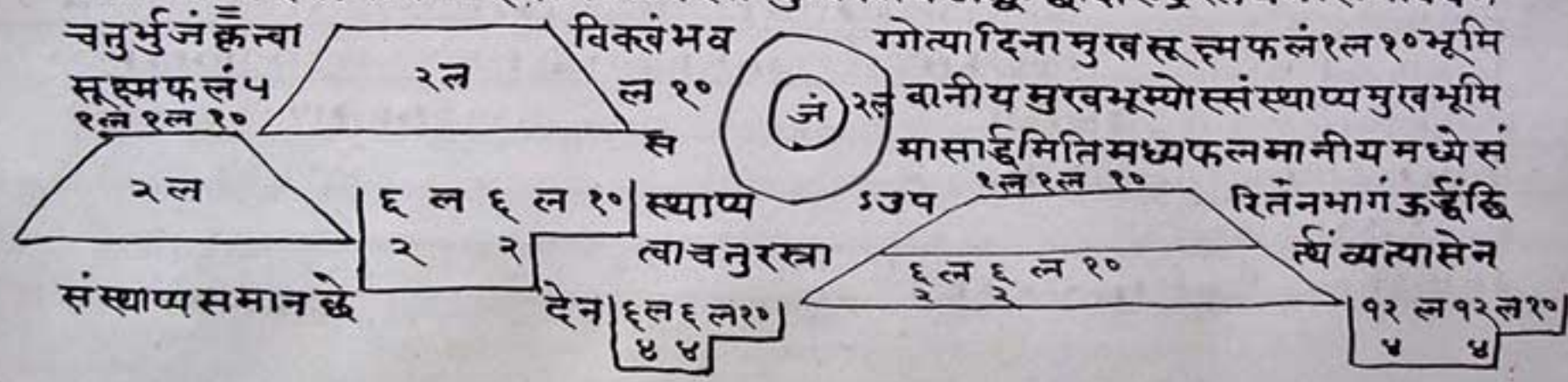
विवि २
४४

 म्यां समान ४४ ८८
 के देन विवि २ २ २ मे
 लनं कृत्वा विवि १० ८८ क सकखंड
 ५५५५५स्य ८८ सतावति फले विवि १०
 अष्ट खंडस्य किं वर्गीरात्रे गुणा ८८
 कार भागहारो वर्गात्मको भवतः इति-
 न्यायेन इच्छांकः वर्गीरूपेण गुणाकारो भ-
 वति वि वि १० ८ ८ तयोर्गुणाकार
 भा ८ ८ गहारयोर्वज्राववर्तनेद्
 शगुणिते विष्कं भवौ सना भवति ॥ ॥

= १ = अधस्तन एकखंडं द्वाभ्यां मेकवारं गुणित मिति कृते सति उपरितम शक्यं कवारं गुणयेत् । अधस्तनद्धिते
 एकखंडं पुनः द्वाभ्यां गुणयेत् । एकवारं गुणितं तदेवांशं पुनः द्वाभ्यां गुणिते सति एवं वि वि वि वि २ यद्दयोर्मे
 लने सति एवं वि वि १० सति = २ यस्य कस्य वि द्विवि क्षितयत्तस्य उक्तप्रमाणेन खंडने ८ ८ ८ ८ कृते तस्य
 वि वि १० सति = २ यस्य कस्य वि द्विवि क्षितयत्तस्य उक्तप्रमाणेन खंडने ८ ८ ८ ८ कृते तस्य
 नामध्ये कर्त्तव्यं स्वरूपेण तिष्ठति तदष्टखंडं कर्णप्रमाणं सस्मपरिधिरित्यर्थः २ = कृते य
 मांशं कास्ति विवक्षितप्रमाणेन वर्गक्षेत्ररूपेण चतुरस्राकारेण क्षेत्रमधिकं भवति तथा सति क्षेत्रफले चाधि-
 कं स्यादिति । तत्परिहारः कस्यते विवक्षित कुडस्य अष्टमखंडं भुजकोटिप्रमाण व्यक्ती करणात्सी मेव तथा कृतत्वात्
 कोणे किमपि प्रयोजनं नास्ति = १ =

अथसिद्धां कमुच्चारयति ॥ ६ ॥ एकद्वीपराद्वीउरावीस द्वारसेहिसंगुणिया । विगुणरावसुखा
 सहियापल्लस्सदुरोमपरिसंखा ॥ ७ ॥ ६ ॥ १८४४६७४४०७३७७० ॥ ५५१६१६३त्वादिसुगमां
 गुणितफलं दर्शयति ॥ ६ ॥ वटलवराणेचगोनगनजरनगंकासससघधमपरकधरं । विगुण
 रावसुखासहियंपल्लस्सदुरोमपरिसंखा ॥ ८ ॥ वटल = ४१ = सुगमां । अथव्यवहारपल्पसम
 यं दर्शयति ॥ ६ ॥ वस्ससेदेवस्ससेदेएकेकेअवहिवम्हिजो कालो । तक्कालसमयसंखारोया
 ववहारपल्लस्स ॥ ९ ॥ १० ॥ बर्षशानेवर्षशानेएकेकस्मिन्नोम्निअपहतेतदपहरणपरिस-
 माप्तिनिमित्तंयावत्कालसमयसंख्याव्यवहारपल्पस्यजातव्या । एकरोमोपहृतौवर्षश
 ते १०० एताव ४१ = द्रोमापहृतौकियान्चर्षइतिसंपात्यएवमेवदिन ३६० सुहृत्तौ ३० ष्वास
 ३७७३ संख्यातावलीनां संपातगुणात्तेनयात्समयः २११ सव्यवहारपल्पस्यकालः ।
 उद्धारपल्पकालं दर्शयति ॥ ६ ॥ ववहारेयंरोमंछिरामसंखेज्जवाससमेयेहि । उद्धारैते
 रोमातक्कालोतन्नियोचेव ॥ १० ॥ १० ॥ व्यवहारैकरोमाः संखेयवर्षसमयैः समंछिन्नं चेत् । तदा
 तानिरोमारिण उद्धारपल्पस्य भवन्ति । तदपहरणकालश्च तावानुद्धारपल्परोमसमानए
 व । प्रतिसमयमेकि करोमापहियतइतिभावः ॥ अथद्धारपल्पं निदर्शयति ॥ ६ ॥ उद्धारै
 योरोमंछिरामसंखेज्जवाससमेयेहिं । अद्धारैतेरोमातन्नियमेत्तोयतक्कालो ॥ १० ॥ १० ॥ उद्धारै
 कंरोमाः संख्यातवर्षसमयैः समंछिन्नं चेत् । तदा तानिरोमारिण उद्धारपल्पस्य भवन्ति । त

दपहरणकालश्च तावन्मात्रपद। अथसागरोपमस्वरूपं सूचयति ॥ ६॥ एदेसिंपल्लणं
 कोडाकोडीहवेज्जदसगुरिादा। तंसागरोवमस्सदुहावेज्जसकस्सपरिमाणं ॥ १०२ ॥ ए
 तयो रुद्धारुद्धारपल्लयोर्दृशीगुरिाताकोटीकोटीभवेद्यदिदत्तद्विवक्षितपल्लं
 विवक्षितस्यसकसागरोपमस्यप्रमाणंभवति। अथसागरोपमसंज्ञायान्त्वर्थता
 दर्शनात्थमाह ॥ ६॥ लवणं बुहिसुहुमफलेचउरस्सेसकजोयरास्सेव। सुहुमफले
 रावहरिदेवदंमूलंसहस्सवेहगुरां ॥ १०३ ॥ अंतापल ॥ यिस्यपि १ लजोगं ६ लरुंद ६ १ ल
 गुणित्तु ६ लल। दुप्पडिं ६ लल ॥ ६ ललकिञ्चातिगुरां १८ लल। दहकरिागुरां ६ लल
 ६ लल १० ॥ वादरसुहुमफलंवलये। अनेनोक्तप्रकारेणलवणाम्बुधिसूक्ष्मफलंचतुरस्रं
 कथमितिचेदस्पवासनादर्शयते। लवणाम्बुधिवलयं ऊर्द्ध्वद्वित्वा रूंद २ ल प्रमाणेनविषम
 चतुर्भुजं कृत्वा

त्रि.सा.
२२

च्यंगुलार्द्धछेदाः छेदोत्तरांगुलार्द्धछेदा भवन्ति। वग्गसला रूवहिया इति न्यायेन रूपा
धिकसूची वर्गशलाकाः। व २ प्रतरांगुलवर्गशलाका भवन्ति। द्विरूपवर्गीधारे त्वन्न
स्यसूच्यंगुलस्य समानस्थाने द्विरूपघनधारायां घनांगुलस्योत्पन्नत्वात् त्रिगुणा
तिगुणा परहारो इति न्यायेन त्रिगुणासूच्यंगुलार्द्धछेदाः घनांगुलार्द्धछेदा भवन्ति
सपदे परसम इति न्यायेन सूच्यंगुलवर्गशलाकासु व घनांगुलस्य वर्गशलाका-
भवन्ति। विरलिज्जमारा रासिंदिरास्सेत्यादि न्यायेन विरल्यमानपल्यछेदा संख्या
तभागेषु [छे] घनांगुलछेदै [छे छे ३] गुणितेषु [छे छे छे ३] सत्सु जगच्छेरापाः छेदाः।
भवन्ति। [७] अथ जगच्छेरापाः वर्गशलाका प्रदर्शनात्थिमाह ॥ ६ ॥ दु
गुरापरितासंखेरावहरिद्वारपल्लवग्गसला बिंदंगुलवग्गसला सहियासेछि
स्तवग्गसला ॥ १०० ॥ द्विगुरापरिमिता संख्यातजघन्येना १६ ॥ २ पल्लताद्वारपल्यवर्ग
शलाका [व] वृन्दांगुलवर्गशलाकासहिता [व] जगच्छेरापावर्गशलाका भ
वन्ति। द्वि [१६] गुणपरिमिता संख्यानापल्लत [१६] त्वेउपपन्निरुच्येते। अद्यापत्या
[प] द्विछेद [छे] राशेरद्धेदाः [व] पल्यवर्गशलाकामात्राः छेदराशेः प्रथममूल
स्पार्द्धछेदाः पल्यवर्गशलाका द्विभवन्ति द्वितीयमूलस्पार्द्धछेदास्तद्विंतीयमूलस्या
द्विछेदाश्चतद्विंशतिवर्गमूलमर्द्धछेदाः। अर्द्धद्विक्रमेरातावद्भवन्ति। यावच्छेदराशे

५ तजघन्ये

२२

रधस्ताद्द्वर्गमूलानि जघन्यपरिमिताः संख्यातस्य रूपाधिका द्वैच्छेदमात्राणि गत्वा
 चरमं यद्द्वर्गमूलं तस्या द्वैच्छेदाः द्विगुणापरिमिता संख्यातजघन्येनापहताद्धारपत्य
 वर्गशलाकामात्रा जायन्ते । यथा उपरिपरिवर्गेषु अर्धच्छेदाः द्विगुणा द्विगुणा
 जायन्ते तथा ऽधोवर्गमूलेष्वप्यर्धच्छेदाः अर्धार्धमात्रा जायन्ते इति युक्ता जघ
 न्यपरिमिताः संख्यातस्य रूपाधिका द्वैच्छेदमात्रपूरणा वर्गमूलस्या द्वैच्छेदाः रूपाधिका
 द्वैच्छेदमात्रद्विकसं वर्गेण द्विगुणापरिमिता संख्यातजघन्यप्रमारो न विभक्ता
 द्वारपत्यवर्गशलाकामात्राः । वै । द्विगुणा द्वैच्छेदसंमिलिता देयस्य घनांगुल
 स्पच्छेदच्छेदाः वर्गशलाकास्ते । १६ । २ । सुसंमिलिताः ५५५५ । व । इदं समुत्पन्नरा-
 शेर्जगच्छेराणां वर्गशलाकाप्रमारां भवन्ति । इदं सर्वम । १६ । २ । नसिक्त्य दुगु-
 णापरिमा संखेत्साद्युक्तं ॥ वग्गादुवरिमवग्गेत्यादिन्यायेन । द्विगुणाश्रेणीच्छे
 दा । छे छे छे छे । जगत्प्रतरच्छेदा भवन्ति । वग्गासलाकारूवहिषारतिन्यायेन रूपाधिक
 श्रे । ३ । शिावर्गशलाका । १ । जगतप्रतरवर्गशलाका भवन्ति तिगुणा
 तिगुणापरद्वारो इति न्यायेन त्रि । १६ । ५ । गुणाश्रेणीच्छेदा एव । छे छे छे । घनलोक
 छेदा भवन्ति । सपदेपरसम इति । व ३ । न्यायेन श्रेणीवर्गश । ३ । लाकाएव
 घनलोकवर्गशलाका भवन्ति ॥ ६ ॥ अथ तस्मै तदुगे गुरोरासीति न्यायेन द्वैच्छेदमा

त्रि. सा.
२३

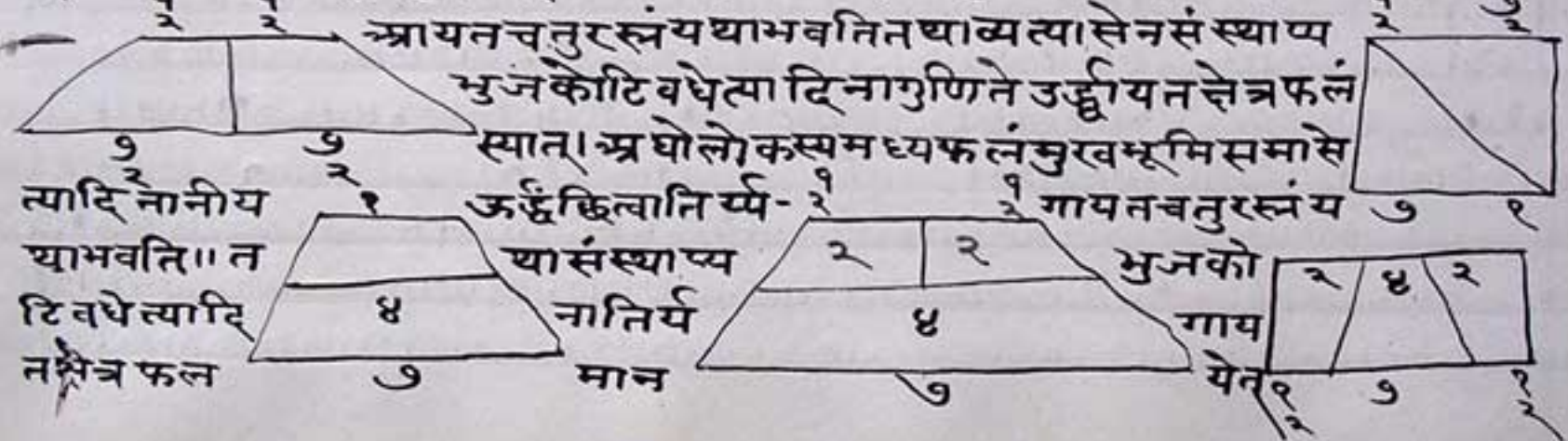
त्रद्विकानामन्योन्याहतौ राशिनाभवितव्यमित्यत्र साधिकछेदानां १६ कथमित्यत्रा
हाङ् ॥ विरलिदरासीदोपुणजेत्तियमेत्तारिणाअहियरूवारिणतेसिअ रणोराहदि-
गुणगारो लङ्हरसिस्सा ॥ ११० ॥ विरलितराशितः ॥ छ ॥ पुनर्यावन्मात्राएपधिकरूपाणि
कोकोशपतासांछेदाः ६ तावन्मात्रद्विकानामन्योन्याहतिः कोको १० लब्धपत्न्यराशेर्गु
राकारोभवति अंकसंघट्टौविरलितराशिः पत्यछेदः ४ तस्मादधिरूपछेदः ३ तन्मात्रद्वि-
कान्योन्याहतौ ॥ ८ ॥ लब्धः पत्न्यराशे १६ र्गुणकारोभवति १६ ॥ तयोर्गुणपगुणकारयो गु
रानेसागरोपमः ॥ १२८ ॥ स्यात् ॥ अथप्रसंगे नही नछेदानां किमित्याकांक्षायामाहाङ् ॥
विरलिदरासीदोपुणजेत्तियमेत्तारिणाहीरारूवारिणा ॥ तेसिअणोराहदीहारेउप्परा
रासिस्सा ॥ १११ ॥ सुगमं ॥ अथोत्तरप्रकरणास्यपातनिकागायामाह ॥ छ ॥ जगसेठिएव
गोजगपदंरहोदितध्वरोलोगो ॥ इदिवोहियसंख्यारास्सेतोपगदंपरूवेमो ॥ ११२ ॥ जग
छेएपावगीतत्त्वतरोभवति ॥ तस्याः श्रेएपाघनोत्तोकदत्यस्माभिर्वीधितसंख्यानस्यशि
ष्यस्यइतः परंप्रकृतंप्ररूपयामः ॥ उपमाप्रकरणंसमाप्तं ॥ पूर्वगाथैवोक्तपातनिका ॥
उदयदलंआयामंवासंयुद्धावरेणभूमिसुहे ॥ सत्तेकपंचपक्कयरज्जुमझ्मिहाराचयं ॥
११३ ॥ उदय १४ दलं ७ आयामः दक्षिणोत्तरव्यासइत्यर्थः ॥ पूर्वापरहानिचयकथनात्चतु
र्दशो १४ ॥ रज्जात्सेधपर्यंतमायामः सर्वत्रसप्तरज्जुरेवेतिज्ञातव्यं ॥ पूर्वापरेणव्याससु

२३

भूमौ मुखे च यथा संख्यं सप्त रज्जवः ॥ ७ ॥ एकारज्जुः ॥ १५ ॥ एकारज्जुः ॥ १२ ॥ यो
 मुखभूम्योर्मध्ये हानिचयौ साधौ ॥ अथ तत्साधनप्रकारं कथयन्नाह ॥ ६ ॥ मुहभूमौ एवमिदं उद
 यद्विदेभूमुहादुहाणि चयं ॥ जोगदले परगुणिदेफलं घरोवेधगुणावफलं ॥ ११४ ॥ भूमौ ७ मुखं
 १ हीनं कृत्वा ६ समरज्जुदयस्य षड् रज्जुहानौ एकरज्जुदयस्य कियती हानिरिति संपात्यतद्धानि
 ६ ॥ समानछेदेन सप्त रज्जायामे ४ ॥ स्फेटयेत् ४ ॥ पुनस्तद्धानि ६ ॥ मेवतत्रावशिष्ट एकर
 ७ ॥ ज्जुपर्यन्ते स्फेटयेत्तदा तत्तद् ७ ॥ निरहितात् ७ ॥ तत्रतत्र आयाति ७ ॥ भवेत् ३ ७ ॥ ३१ ॥
 २५ ॥ १८ ॥ १३ ॥ ७ ॥ ऊर्द्धलोकार्द्धचपानयने मुखभूम्योर्पुर्विशेषे सति ४ पश्चात् ७ ॥ ७ ॥
 ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ऊर्द्धचतुर्थस्य ७ ॥ चतुश्च ये षड्वितीयार्द्धस्य ३ ॥ कियांश्च यरति संपात्याप
 वर्त्यगुणानराशौ १२ ॥ एकरज्जु १२ ॥ मानछेदेन ७ ॥ मेलने क ३ ॥ ते १८ ॥ सत्यर्द्धद्वितीयस्य
 प्रथमवयस्तस्मिं ७ ॥ अये १८ ॥ प्राकृतनच १२ ॥ मेलने ३१ ॥ ३ ॥ परितनार्द्धद्वितीय
 चयो भवति ७ ॥ ऊर्द्धचतुर्थस्य ७ ॥ चतुश्च ७ ॥ ये षडलस्य १ ॥ ७ ॥ किमिति संपात्याप वर्त्य ॥
 ७ ॥ तत्प्राक्तनचये ३१ ॥ मेलयेत् ३५ ॥ तदुपरितनचयः ७ ॥ स्यात्उपरितनोर्द्धलोकहा
 न्या नयने अर्द्धचतुर्थस्य ७ ॥ चतुर्हानौ षडलोदयस्य १ ॥ किमिति संपात्यागतहा
 नि ७ ॥ प्राकृतनदलचये स्फेटयेत् ३१ ॥ एवं सति उपरितनद ७ ॥ लहानिरहितफलं स्या
 त् ७ ॥ एवमूर्द्धलचतुष्टयहान्या नय ७ ॥ नेपि पूर्वपूर्वहानिफले ३१ ॥ चतुः सप्त महानिस्फे

त्रि.सा.
२४

दने २७ तत्र हानिरहितायतिर्भवति २३ १८ १५ दलोदयस्य १ एतावच्चानो १४ ए
 को ७ दयस्य शक्तिमिति संपात् ८ ७ ७ ७ षष्ठदल हानि फले १५ स्फेट
 ने एकरज्जुफलं स्यात् ॥ अधोलोक क्षेत्रफलानयने मुखं भूमि ७ योग ८ द
 ले ४ पद ७ गुणिते २८ क्षेत्रफलं स्यात् । तदेववेधेन ७ गुणितं घनफलम् । १८ ई स्यात् ।
 छ । इवो धोलोको अष्टधा भेदयति । ६ ॥ सामस्य दो आय रज व सुरज व मझ मन्दरं दू स
 गिरिगेण विजाणहे अष्टविययो अधोलोको ॥ २ २५ ॥ सामान्य मूर्द्धायतंतिर्यगायतं-
 यवसुरजं यवमध्यं मन्दरं । दृष्यं गिरिकटकेन सह अष्टविकल्पो । धोलोक इति जानी
 हि सामान्य क्षेत्रफलं मुखभूमि जोगदलेत्यादिना सुगमं । अधोलोकस्य मूर्द्धाङ्कित्वा-

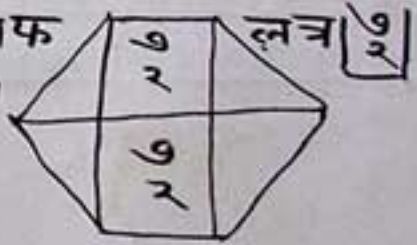

अथ यवमुरजक्षेत्रफलमानयति ॥ ६॥ रज्जुनयस्रोसरणोसत्तुदश्रोजदिहवेज्ज
 पक्केसे। किमिदिकदेसंपादेसकृजउस्सेहमाणमिरां। ११६॥ रज्जुत्रयस्यापसरणो।
 सप्तोदयो यदि भवेत् एक रज्ज्वयसरणो कियानुदय इति संपाते कृते आगत मे कय
 वोत्सेध प्रमाणमिरां ॥ ७ ॥ एकयवस्य १३ यत्तुद ॥ ७ ॥ ये अर्द्धयवस्य ॥ १ ॥ किमिति संपाते अ
 र्द्धयवोत्सेद्धमानं स्यात् पश्चाद्दृश्यवक्षेत्रफलं मुख भू ॥ ३ ॥ मि १ जोगदले ॥ ३ ॥
 त्यादिना नीय ॥ ७ ॥ एक अर्द्धयवस्य १३ यति ॥ ७ ॥ फले अ ॥ १ ॥ दशा अर्द्धस्य किमिति ॥ ३ ॥
 संपात्य षड्भिर ॥ १२ ॥ यवर्तिते सर्व यवक्षेत्र फलं ॥ १ ॥ स्यात् मुख १ भूमि ४ जोग
 ५ दले ॥ ५ ॥ पद ॥ ७ ॥ गुणिते ॥ ३५ ॥ पदधनं हो दीत्यर्द्ध सुरज क्षेत्रफलमानीया र्द्धमुरज
 स्ये ॥ १ ॥ ता ॥ ३ ॥ वति ॥ ३५ ॥ फले एक मुरजस्य किमिति संपात्या पवर्त्य ॥ ३५ ॥ एत
 द्य ॥ ३ ॥ वक्षेत्रफले ॥ २१ ॥ सं ॥ ४ ॥ योज्यभाजिते २०। यवमुरजक्षेत्रफलं भवति। य ॥ ३ ॥ व मध्य
 क्षेत्रस्थयवात्सर्वान् ॥ ३ ॥ गुणयित्वा २४ पूर्ववद्दृश्यवक्षेत्रफलमानीय ॥ ७ ॥ पुनर्द्धयव
 स्य ॥ १ ॥ एतावति ॥ १२ ॥ एकयवस्य १ किमिति संपात्या पवर्तिते एकयवक्षेत्र फलं ॥ ७ ॥ स्या
 त् ॥ एकयव स्य १ एतावति फले ॥ ७ ॥ चतुर्विंशति २४ यवानां किमिति संपा त्य ष
 ड्भिरपवर्तिते यव मध्यक्षेत्रफलं भव ति ॥ अथ मंदरक्षेत्रफलानयन प्रकारं दर्श
 यति ॥ ६ ॥ अर्द्धचउत्पभागोसगवारसमंतिदालवारं सो। सगवारंसदिवहं रज्जुदश्रो

त्रि. सा. २५ मंदरेखेत्ते। ११७॥ अर्द्धे। १३ चतुर्त्याशः। १३ तयोर्मे लने। ३३ सप्तद्वादशांशाः। १३ त्रिच
 त्वारिंशत्द्वादशांशाः। ४३ पुन रपिसप्तद्वादशांशाः। १३ अर्द्धे द्वि
 तीयांशा। ३३ रज्जुदयामं दरक्षेत्रे भवन्ति। मुखशुभ्रीणा १३ विशेषे रति
 हानिमानि यद्दसप्त रज्जुदयस्य षड्द्वानौ द्वित्रिचतुर्त्य। ३३ रज्जुदयस्य किमिति सं
 पात्यद्वाभ्यांतिर्यगपवर्त्य। ३३ गुणिते। १३ समानच्छिन्न सप्त रज्जुदयस्य स्फेटिते। १३
 त्रिचतुर्त्यक्षेत्रे परिनाया। १३ मः स्यात्सप्त रज्जुदयस्य षड्द्वानौ स-
 प्तद्वादशा। १३ रज्जुदयस्य किमिति संपात्यापवर्त्य गुणिते। १३ पूर्वस्मिन्नायामे। १३
 स्फेटिते। १३ उपरितनायामः स्यात्सप्त रज्जुदयस्य षड्द्वानौ त्रिचत्वा
 रिंशद्वादशा। ४३ रज्जुदयस्य किमिति संपात्यापवर्त्य गुणिते। ४३ पूर्वस्मिन्ना
 यामे। १३ स्फेटिते। ३३ उपरितनायामः स्यात्सप्त रज्जुदय
 सप्त द्वादशा। १३ रज्जुदयस्य किमिति तथा गुणिते। १३ पूर्वस्मिन्नायामे ॥
 ३३ स्फेटिते। ३३ उपरितनायामः स्यात्सप्त रज्जुदयस्य षड्द्वानौ अर्द्धद्वितीय। ३३
 रज्जुदयस्य किमिति गुणिते। १३ सामाने द्वे द्वे न। १३ अधस्तात्। ३३ स्फेट
 ने कृते। १३ उपरितनायामः स्यात्तुलिका नयनार्थं सप्तद्वादशादयस्य त्रिद्वयमा
 तैतच्च तुरस्रं कृत्वा तत्तन्मुखं। ३३ तत्तद्भूमौ। ३३ स्फेटयित्वा। १३

ति संपातितं ११) एकैक खण्डस्य भूमिः तेषु कखंडभूमि ११) सुपरित नंकृत्वा खंडत्रयभू
 मिमधस्त ४) नभूमिंकृत्वा ३) सप्तद्वादशोदयांचूलि ४) कांकुर्पात् पश्चाद्विषमचतु
 र्भुजक्षेत्रफलं मुखभूमिजोग दलेत्यादिना नीय। आयतचतुरस्रक्षेत्रफलं मुख
 कोटिवधादित्यादिना नीयषष्ठां फलानां त्रिद्विषट् ईचतुर्दशभिः १४ समानक्षेत्रेन
 मेलनं कृत्वा ४८ ४०८) तृते चमंदरक्षेत्रफलं भवति। २८॥ रज्जुतयस्सेत्यादिना ईय
 वोत्सेध ११) ३३६) मानीयसमानखिन्नसप्तस्रज्जां स्फेटने ३५) सप्तस्रज्जुभूमे मुखं-
 स्यात्। तत्रैव ३५) पुनरईयोवोत्सेधस्फेटने २८) स्यसु ६) खं स्यात् मुखभूमि-
 जोगेत्यादिना षष्ठां ६) क्षेत्राणां फलमानीयमेल ६) यित्वा २५२) हत्वा २१) सः ३
 प्तस्रज्जुमेलने २८) दृष्यक्षेत्रफलं भवति। ६॥ रज्जुतयेत्यादिना ६) यवक्षेत्रफलमा
 नीय १३) एकखंडस्यैतावति १३) अष्टचत्वारिंशत्खंडाणां किमिति संपात्यद्वादशभि
 रपवर्त्य भक्ता १३) गुरिते। २८) गिरिकटकक्षेत्रफलं भवति। इदानीं मूर्द्धलोकक्षेत्रमे
 दमाह ॥ सामणंपतेयं अद्वयं भंत हेवपिणाही। एदेपंचपयारा लोयवत्तेत्तमिहणाय
 द्वा १९८ ॥ समीकृतं प्रत्येकं अर्द्धं स्तंभं तथैवपिनष्टिः। एतेपंचप्रकारेण उर्द्धलोकक्षेत्रे ज्ञात
 व्याः सुरवभूमि ५) जोग ६) दले ३) त्यादिना समीकृतोर्द्धलोका ईक्षेत्रफ
 मानीय एकस्यैतावति ३) १३) द्वयोः किमिति संपत्यापवर्त्य गुरिते सा

त्रि.सा.
२६

मान्यहेत्रफलं ॥२१॥ भवति । भूमौ ५ मुखं २ त्रैषयित्वा ४ अर्द्धचतुर्थोदयस्य ॥३॥ चतुश्चये
 ४ अर्द्धद्वितीयो ॥३॥ ह्यस्य किमित्यपवर्त्य संपातितं ॥१२॥ समानच्छिन्नैकरज्वां ॥७॥ मेलने
 कृते ॥१८॥ अर्द्धद्वितीयो परितनव्यासः तत्रैव ॥१८॥ तत्संपात ॥१२॥ मेलने ॥३॥ तदुपरि
 तन व्यासः अर्द्धचतुर्थोदयस्य चतुश्चये अर्द्धोदयस्य ॥११॥ किमित्यपव
 र्त्यसंपातितं ॥४॥ अधस्तात् ॥३१॥ मेलने उपरितनव्यासः ॥३५॥ एवमर्द्धोदयस्य च या ॥५॥
 मेवतनभूमौ स्फेटने ॥३१॥ चतुश्चये ४ एकोदयस्य किमितिसंपातितं ॥७॥ अध
 स्तात् ॥१५॥ स्फेटने ॥७॥ लोकाग्रव्यासः स्यात् मुखभूमिजो । गदलेत्यादिना अर्द्धद्वि
 तीयोदयादिहेत्रफलमानीय सर्वेषां मेलने कृते ॥२८॥ प्रत्येकहेत्रफलं भव
 ति ॥२१॥ अर्द्धसम्भयोः हेत्रफलं सुगमं । मुहुरभूमौ राप्वि ॥१४॥ सेसेध उदयहिदेत्यादि
 नादिवद्वापुपरितननवभूमिसमानीय ॥१८॥ ३२ ॥ ३५ ॥ ३१ ॥ २७ ॥ २३ ॥ १८ ॥ १५ ॥ ७ ॥ दिवहो
 परितनव्यासे ॥१८॥ समकृतेन मध्य ॥७॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ मेक
 रज्जुस्फेटयित्वा ॥१२॥ उभयभागस्यैतावति ॥१२॥ एकभागस्य किमितित्रैराशि
 कं कृत्वा अर्द्धिते ॥६॥ अधोदिवहसदृशत्रिभुजभूमिः ॥६॥ अधोदिवहोपरि
 मव्यासं ॥१८॥ समच्छिन्नत्रिरज्वां ॥२१॥ स्फेटयित्वा ॥२॥ अर्द्धिते ॥१॥ बहिःसूचीभूमिः ॥
 अथत्रिभुजोदयार्थगाथाद्वयमाह ॥ रज्जुदुगहाणि ठारो आऊहुदभोज

या/

२६

दीहवकिस्से। किमिदितिरासिय कररोफलं दल्लूणंति वाहुदश्रो ॥११८॥ रज्जुद्विकरहानि
 स्थाने अर्द्धचतुर्थोदयो ॥ ७ ॥ यदि तदैकस्य ॥ १ ॥ किमिति त्रैराशिक कररोफलं ॥ ७ ॥ दलदिव
 दृसदशे त्रिबाहुदयः ॥ तिभुजुदयणुदयुच्चं सर्र खेतस्सभूमिमुहसेसे भूमीत ॥ फलही-
 णं वउरस्सधराफलं सुद्धं ॥ १२० ॥ त्रिभुजोदयेन ॥ ५ ॥ ऊनः समच्छिन्नदिवद्योदयः ॥ १ ॥ बहिः।
 सूचीक्षेत्रास्पादयः। भूमिः। मुखयोः ॥ ६ ॥ शेषे भूमिः ॥ १ ॥ तत्फलहीनं शुद्धं चतुरस्रधरा
 फलं भवति इति छाया। समच्छिन्न ॥ त्रिरज्जु ॥ २१ ॥ द्वितीयदिवद्वोपरितनव्यासे।
 ३१ ॥ अपनीय अवशिष्टे ॥ २० ॥ अर्द्धिते ॥ ५ ॥ अंतस्त्रिभुजभूमिः ॥ तत्र तत्र व्यासे तत्रि
 ॥ ३५ ॥ ३१ ॥ २७ ॥ २३ ॥ रज्जुमपनीय ॥ १४ ॥ १० ॥ ६ ॥ २ ॥ अर्द्धिते ॥ ७ ॥ ५ ॥ ३ ॥ १ ॥
 ॥ १७ ॥ ११ ॥ ७ ॥ ७ ॥ तत्र त्रिभुजभूमिः। रज्जुः ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ दुगेत्यादि ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥

नात्रैराशिकफलमानीया ॥ तत्र समच्छिन्नत्रिदले ॥ ६ ॥ न्यूनै ॥ १ ॥ उपरितनातः सच्युद
 यः तदुदयो ॥ १ ॥ समच्छिन्नदलोदये ॥ २ ॥ अपनीते अवशिष्टे ॥ १ ॥ उपरितनवहिः सच्युत्से
 धः तदुपरि ॥ तनव्यास ॥ १८ ॥ समच्छिन्नत्रिरज्जु ॥ २१ ॥ मपनीये ॥ २ ॥ अर्द्धिते ॥ १ ॥
 तद्वहिः सूचीभूमिः। पुनरपि तद्यासे ॥ १८ ॥ एकसमच्छिन्नरज्जु ॥ ७ ॥ मपनीय ॥ ७ ॥
 अवशिष्टे ॥ अर्द्धिते ॥ ६ ॥ उपरितनत्रिभुजभूमिः मुख० भूमि। जागदलेत्यादिना अ
 धउपरितनवहिः ॥ सूचीक्षेत्रफल ॥ १ ॥ १ ॥ मानीयत्ततयोरन्तः क्षेत्रफले भु
 ॥ ५६ ॥ ५६ ॥

अवशिष्टे

त्रि.सा.
२७

ज ३ कोटि ११ वधेत्यादिना आनीते ३२ २ अष्टविंशत्यासमच्छिन्ने ५४ २८ स्फोटयित्वा ५३ २७।
ए कतेत्रस्ये तावन्ति ५२ २७ दूयोः २ किमिति संपात्या पवन्ति ५६ ५६ ५३ २७ ५६ ५६

अधस्तनोपरितनबहिः सूच्यन्तः क्षेत्रफलं भवति ॥ इतरेषां क्षेत्राणां फलं मुखे भुमिजो
गदलेत्यादिना नीयचतुर्भिः समानच्छेदं कृत्वा परस्परं मेलयित्वा भक्ते दृशरज्जवः । मध्य
सप्ररज्जवः तस्यार्धेष्टदलानां वभूरज्जवः एवं सर्वेषां मेलनेपिनष्टि क्षेत्रफलं २९ भवति ।
अतो लोकस्य पूर्वीपरेण दक्षिणोत्तरेण च परिधिं दर्शयन्नाह ॥ पुद्गावरेण परिही उगुदा-
लंसाहियं तु रक्षरणां दक्षिणोत्तरदो पुरावा लं होंति रज्जूरां ॥ १२९ ॥ पूर्वीपरेण परिधिः ।
एकोनचत्वारिंशत् ॥ ३० साधिका ॥ ४३ ॥ रज्जूनां दक्षिणोत्तरतः पुनर्दीचत्वारिंशद्भवन्ति ।
रज्जूनां साधिकत्वं कथमिति चे- ॥ १३० ॥ दाहा भुजकोडिकदिसमासो कणा कदीहोदिव्व

गरसिस्सगुणयारभागहारावगगारिहवंतिरिणयमेरा १२२ ॥ भुजे ७ कोटि ३ कृति धर्मा ॥
समासः ॥ ५८ ॥ कर्णकृतिर्भवति । एकपार्श्वस्येतावन्ति ५८ दूयोः पार्श्वयोः किमिति वर्ग
राशेर्गुणकारभागहारैवर्गीत्सकौ भवतः ॥ ५८ ॥ २२ ॥ नियमेना एतत्संगुणपर ३२ ॥ मूले गृहीते

१५ ७ अधोलोकस्य साधिकत्वमभूत् । मिलितो भयपरिधिरज्जुषु ३९ अधोलोकाधः प
६५ ३० रिधेः ७ ऊर्ध्वलोकपरिधेश्च १ मेलने च्येकचत्वारिंशत्त्वं ३८ अधिको भयहारा ३० ३२ ।
४ वर्द्धकृत्य १५ १६ ताभ्यामन्योन्यमंशच्छेदौ १६ ७ १४ १५ १ गुणयित्वा ११२ ६० १ २७
३० ३२ १५ ४०० ४००

संमेल्या १९२। चतुर्दशरपवर्त्तने। ४३। उभयलोकाधिकं स्यात्। दक्षिणे चत्तरपरिधिः सु
 मः। अथ ^{४८०} लोकपरिविष्टितवा ^{१२०} युस्वरूपादिनिर्णयार्थमाह ॥ ६॥ गोमुत्तमुग्ग
 राणावणाणघरां बुघरातणूराहवे। वा दारां वलयतयं रुक्वस्सतयं वलोगस्स। १२३॥
 गोमूत्रमूद्गनावावर्णानां घनोदधि घनवाततनुवातानां वलयत्रयं लोकस्य भवेत्। वृ
 क्षस्यत्वगिव। अथतद्वायूनां बाहुल्यनिर्णयार्थमाह ॥ जोयणावी ससहस्सं बहलं वेल
 यत्तयाणापनेयं। भूलोयतलेपासेहेद्वा दोजावरज्जति। १२४॥ योजनविंशतिसहस्रं वा
 हल्यं वलयत्रयाणां प्रत्येकं भवेत्। कुत्रकुत्रेति चेत्। भुवां ऽतले लोकतलेपार्थे अथ
 स्नाघावदेकारजुस्तावत्। अथोपरिमवायुवाहुल्यं निर्णयार्थमाह। सत्तमखिदिप-
 णिधिम्हियसगपराचत्तारिपराचउक्कतियं। तिरियेबन्हेउट्टेसत्तमतिरियचउत्तक
 मं ॥ १२५॥ सप्तमक्षिति सदृशो च वायुत्रयाणां यथा संख्येन सप्त। १७। पंच ५ चतुष्कं ४ बाहु
 ल्यं तिर्यक्क्षितिप्रणिधौ पंच ५ चतुः ४ स्त्रिकं ३ बाहुल्यं। ब्रह्मलोकोर्द्धलोकप्रणिधौ पुनः।
 सप्तमतिर्यक्क्षितौ उक्तक्रमः ॥ इदानीं सप्तमक्षितिमारभ्यतिर्यग्भूमिपर्यन्तं मध्यक्षि
 तीनां हानिं मुह १२ भूमीणा १६। विसेसे। ४। उदयदक्षतेसादिना हानिं आनीय। ५। भूमा १६
 वेकंनिः काश्य १ सप्तद्विन्नेतस्मिन्। ६। तद्धानिं स्फोटयित्वा। ७। अपवर्त्तिते। ८। षष्ठभू
 प्रणिधिवायुवाहुल्यं स्यात्। १५। तत्रैकं गृहीत्वा १। तद्वा ^६ नि ^४ मेवत ^३ या स्फोटयित्वा

१२। पवर्त्य। १। प्राक्कनत्रिभाग। १। मेलनेपंचमभूवासुबाहुल्यं स्यात्। १४। एवमेवतिर्यग्लो
 १६। कपर्यंतं^३ वासुहानिबाहुल्यं^३ ज्ञातव्यं। १४ १३। १२। १३। रतः ऊर्ध्वं^३ लोकवायुवयंमुखः
 १२सूय्यो१६विशेषकृत्वा। ४। आहुहोदय^१ ३। ३। स्प^३ चतुश्च^३ येष अर्द्धद्वितीयो
 द्यस्य^३ कियान्वय इति संपात्यानी यतत्। १२। एता वन्मुखे १२समच्छेदेन^३ सं
 योज्य^३ भक्ते^३ १३। दिवदुप्रणिधिवासु^३ वाहुल्यं स्यात् एवमेवतत्रत^३ त्र
 पृथक्का^३ शिक^३ विधिनाऊपरितनतत द्वायुचयहानिबाहुल्यमानयेत्। छ॥
 अथलोकाय वायु बाहुल्यं द्योतयन्नाह। छ॥ को साराणं दुगमे कंदे सरो कंच लोयसिह
 रम्मि। ऊराधणूरापमाराणं पणुवी सस्र हियचारिसयं। १२६। क्रोशानां द्विकरमेकं।
 देशो नैकं च लोकशिरवरे ऊनधनुषां प्रमारां किमित्युक्ते पंचविंशत्यं धिकचतुः शत
 मित्युक्तं॥ ४२५। अथलोकाधस्तन वायु क्षेत्रफलमानयन्नाह। छ॥ लोयतले वादतयेवा
 हसं सद्धिजोयण सहस्रं सेठिभुजकोडिगुरिणदं किंचूरां वा उखेत्तफलं। १२७॥ लोकत
 ले वातत्रये वाहुल्यं षष्टियोजनसहस्रं। ६०००० अरिणा ७७ भुजकोटि ७ गुणितं = ६००००
 पूर्वापरेरासमचतुरस्रत्वाभावात्। किंचिन्मूनवेधं वायु क्षेत्रफलं स्यात्। अथतदुपरिवा २८
 सुक्षेत्रफलानयनमाह। छ॥ किंचूरा रज्जुवासा जगसेठी दीहरं हवेबेहो। जोयणसद्धिस
 हसं सनमखिदिपुव अवेरेया। १२८॥ किंचिन्मून रज्जुव्यासः ७ जगच्छुरिणा ७ ७ दैर्घ्यं भ

वेत्। वेधः योजनषष्टिसहस्रं सप्तमष्टयव्याः पूर्वापरद्वयोः क्षेत्रयोः फलं भुजकोटिवधे
त्यादिना एकभागस्यैतावति ५६०००० द्वयोर्भागयोः किमिति संपातेन चानेतव्यं। छ॥ इतः
परं सिद्धफलमाहा छ॥ जगत्परसत्तभागंसद्विसहस्रे हि जोयणो हि गुणं। बिगगुणोद
मुभयपासेवादफलं पुब्रवरे य १२०॥ जगत्परसत्तभागः ५षष्टिसहस्रे ६००००।
यो जनेर्गुणितः द्विकरगुणितः उभयपार्श्ववातफलं पूर्वापरयोः। अथदक्खिणोत्तरवा
तक्षेत्रफलानयनप्रकारमाह॥ छ॥ उदयमुखभूमिवेधोरज्जुसत्तमकरज्जुसेठिय। जो
यणसद्विसहस्रं सत्तमक्खिदिदक्खिणोत्तरदो १३०॥ उदयमुखभूमिवेधाः यथासंख्यं र
ज्जु ५१ सप्तमषड्ज्जु ५४३ श्रेणः ५२ योजनषष्टिसहस्रं ६०००० सप्तमक्षिति
दक्षिणोत्तरतः। मुखभूमिजो गदलेत्यादिना प्राग्ब्रैरशिकविधिना चानेतव्यं। तथैव
तत्फलमुच्चारयति॥ छ॥ तस्सफलं जगत्पदरो सद्विसहस्रे हि जोयणो हि हदो। वाराणुदि
गुणोसगघरासंभजिदो उभयपासमिह॥ १३१॥ तस्यफलं जगत्परः षष्टिसहस्रे योजनेर्ह
तः हानवति गुणः सप्तघनसंभक्तः उभयपार्श्वे॥ अथतदुपरिपूर्वापरपार्श्ववातफलमानय
न्नाह। छ। सेठिकरज्जुवो दसजोयणमायामवासमुस्सेहं। पुब्रवरपासजुगले सत्तम
दोतिरियलोगोत्ति॥ १३२॥ श्रेणो ५२ षट् रज्जु ५६ चतुर्द्वि १५४ योजनानि आया मव्यासो
सेधाः पूर्वापरपार्श्वयुगले सप्तमक्षितिस्तिर्यग्लोकपर्यन्तं। भुजकोटीत्यादिना द्विरपवर्त्ये

त्रि. सा.
२८

भयपार्श्वार्थं द्वाभ्यां संगुणामेतव्यं ॥ अथ तस्य सिद्धफलमुच्चारयति ॥ ६ ॥ तच्चादरुद्धरे नं जो
यराच उक्ती सगुणितजगपदरं । उभयदि सा संजगिणं दंणा दवं गुणितकुसलेहिं । १३३ ॥ तद्वातावरुद्ध
तत्रं योजनचतुर्विंशतिगुणितजगत्प्रतरं उभयदिशा संजातं स्नातव्यं गणितकुशलैः ॥ अथ द
क्षिणोत्तरपार्श्ववातफलमानयति ॥ ६ ॥ उदयं भूमुहवे हो ऊरज्जसत्तमद्वरज्जरज्ज्यजोय
णचोद्दसत्तमतिरियोत्तिहुदक्षिणोत्तरदो । १३४ ॥ उदयः ५ ६ भूः ॥ ५ ४ ॥ मुखं ५ १ वेधः यो
१४ षडज्जवः सप्तमषडज्जवः एकरज्जुः । योजनचतुर्दशसप्तमतस्तिर्यक्पर्यन्तं खलु
दक्षिणोत्तरतः मुखभूमित्येकवारमपवर्त्यानेतव्यं ॥ अथ तत्सिद्धफलमुच्चारयति ॥ ६ ॥ त
त्प्राणिलखेतफलं उभयेपासमिहो रजगपदरं । ऊस्सयजोयणगुणितं पविभतं सत्तवगे
रा । १३५ ॥ तत्रानिलहेत्रफलं उभयपार्श्वं भवति । जगत्प्रतरः षट्कृतयोजनगुणितः प्रविभ
क्तसप्तवर्गेण । अथोर्द्धलोकपूर्वीपरचतुःपार्श्ववायुफलमानयन्नाह ॥ ६ ॥ आउद्वरज्जुसे
जिजोयणचोद्दसयवासमुजवेहो । वम्होतिपुत्रअवेरफलमेदंचदुगुणंसंबं । १३६ ॥ अ
र्द्धचतुर्ष्वरज्जु । ५ ७ ॥ श्रेणि ५ ७ योजनचतुर्दशचव्यासमुजवेधात्तद्व्यलोकपर्यन्तं पूर्वीपरे फ
लमेतच्चतुर्गुणं सर्वं मुजकोटीत्यानेतव्यं ॥ अथोर्द्धलोकदक्षिणोत्तरचतुःपार्श्ववायुफलमाह ॥ ६ ॥
पंचाहुद्दिगिरज्जभूतंगमुहंबिसप्तजोयणयंवेहोतंचउगुणितं खेतफलं दक्षिणोत्तरदो ॥ १३७ ॥
पंचा ५ ५ चतुर्ष्वरज्जु । ५ ७ ॥ एकर ५ १ ज्जवः भूतंगमुखा निद्धिसप्त १४ योजनोवेधः तच्चतुर्गुणितं हे

२८

त्रिः

त्रफलं रक्षिणोत्तरतः ॥ मुखभूमीत्यानेतव्यं ॥ अथलोकाग्रवायुफलमानयति ॥ छ ॥ वासुदय
 भुजं रज्जुर्गिजो मणवी सति सदखंडे सु। सति तिसदं सेटी फलमीसि पभारुवरिदं उवाऊरां ॥
 १२८ ॥ व्यासोदयभुजारज्जु ७१ एकयोजनविंशत्युत्तरं शत ३२० खंडेषु सत्रिंशत्त्रितं ३०३ श्रेणि
 श्व ७७ एतदीषन्वाग्भारोपरिदं उवायूनां फलं वी सति सदखंडे सु सति तिसदमित्यस्य वीजमुच्यते।
 दंतीकृतद्विकोश ४००० एककोश २००० ॥ पंचविंशत्यधिकचतुःशतहीनैककोशानां १५७५ मे
 लनं कृत्वा ७५७५ एतावतां दंडानां ८००० एकयोजने। एतावतीं ७५७५ किययोजनमिति सं
 पात्यपंचविंशतिभिरपवर्तने कृते तद्वा सनावीजं स्यात्। भुजकोटीति फलमानेतव्यं ॥ छ ॥ लो
 काग्रवायुफलं मुक्ता ॥ ३०३ ॥ इतरेषां वायुफलानां = ६०००० ॥ ७२०००० ॥ सप्तघन। सप्तवर्ग।
 = ५५२०००० = २४ ॥ ३२० = ६०० = २८ ॥ = १२ ॥ सप्तघन। सप्तघनेः ॥ समच्छेदं कृत्वा।
 ३४३ ४८६ २०५८०००० ५८८०००० ५५२००००
 ८२३२ ४२०० ८६०४ ४११६ ३४३ सर्व ३४३ ३४३ ३४३
 ३२००६१५५२ वायुफलेन १४८४७ सहस्रमच्छेदं कृत्वा १०२४१ ८६८६४० अनयोर्मेलने।
 सर्ववा- ३४३ ताविरुद्धसे १०८१६० त्रफलं भवति। एत १०८१६० त्सिद्धफलमुच्चा
 रयति ॥ सनासी। दिवदुस्सदसहस्सतेसीदिलक्त्वउरावीसंचउवीसहियंकोडिसहस्सगु

त्रि.सा.
३०

शिपंतु जगपदरं। १३८॥ सप्राशान्तिचतुः शतसहस्रव्यशितिलहैकोनविंशतिचतुर्विंशतिसहि
तकोटिसहस्रगुरितजगत्प्रतरं। अस्यभागहारमाह॥ ६॥ सट्टिसत्तसहस्रिणवयसहस्रेगल
क्त्वभजियंतु। सर्वंवादारुद्धंगरिण्यंभरिण्यंसमासेरा। १४०॥ षष्टिसप्तशतैर्नवकसहस्रेकल
क्षभक्तंतु। सर्वंवातावरुद्धंगरिण्यंतंभरिण्यंसमासेन। अथसिद्धानांजघन्योत्कृष्टेनावगाहहेत्र
माह॥ ६॥ रावपरणारसलक्त्वासयाणखंडाणामेयरवंडम्हि। सिद्धाणांतणुवादेजहसामुक्
स्सयंगरां। १४१॥ नवलक्षपंचदशशतयोजन॥ ६००००००। १५०००। खंडानांमध्येएकस्मिन्खं
डेसिद्धानांतुवातेजघन्यमुत्कृष्टंचस्थान। अथतदवगाहंयवहारं कुर्वन्नाह॥ ६॥ परासयगु
रांतणुवादं। इच्छियउगाहरोरापविभक्तंहारेतणुवादस्सयसिद्धारोगाहणायरो॥ ६॥
१४२॥ पंचशत५०० गुरित७८७५०० तनुवातः१५७५०० पिसितावगाहनेनप्रविभक्तः। ७॥ हारस्त
नुवातस्यचसिद्धानामवगाहनानयनेएतावत्खंडानां६००००० सतावत्सु७८७५०० व्यवहारदंडेषु
एकखंडस्यकियंतोदंडादिति संपात्यएतावता१५२५०० अपवर्तने। ७॥ घन्यावगाहः एवमुत्कृष्टा
वगाहोज्ञातव्यः उभयत्रचतुर्द्वीपवर्तनविधिश्चज्ञातव्यः। अथत्रसनालीस्वरूपमाह॥ ६॥ लोयबहु
मश्वरेसेरुक्त्वेसारखरज्जुपदरज्जुदा। वोदसरज्जुतुंगातरुणालीहोदिगुराणामा॥ १४३॥ लोकबहु
मध्यदेशेवृक्षेसारखरज्जुपतरयुताचतुर्दशरज्जुतुंगात्रसनालीभवति। गुणनामाभुजकोरी-
त्यादिनातत्फलमानेतव्यं। १४॥ ३४३॥ अथत्रसनात्यधस्थभूभेदादिमाह॥ ६॥ मुरवदलेसत्तमहीउवरी

३०

दोयणसकरावात् ॥ पंकाधूमतमोमहतमप्यहारज्जुअंतरिया ॥ १४४ ॥ सुरजदलेसप्रमद्यः उ
 परितआरभ्यरत्नशर्करावालुकापंकधूमतमोमहातसः प्रभाः सर्वा रज्वन्तरिताः अत्रप्रभाश
 वः प्रत्येकमभिसंबध्यः ॥ अथतासांसंज्ञांतराण्यह ॥ ६ ॥ घम्मावंसामेघाअंजनरिहायलेंतिअणि
 उह्या ॥ कृष्णमघवीपुठवीसत्तभियामाघवीणामा ॥ २४५ ॥ घर्मावंशामेघाअंजनारिष्टाश्चभवंतिअ
 नियोध्यायादृच्छिकनामानः षष्टीमघवीपृथिवीसप्तमीमाघवीनाम ॥ अथतत्रप्रथमपृथिवीमे
 दमाहा ६ ॥ रयणप्यहातिहारवरभागापंकायवहुलभागान्ति ॥ सोलसचउरासीदीसीदीजो
 यणसहस्सवाहल्ला ॥ १४६ ॥ रत्नप्रभात्रिधारवरभागापंकभागाअवहुलभागाचेति ॥ षोड
 शचतुरशीत्यशीतियोजनसहस्सवाहुल्या ॥ षोडशभुवांसंज्ञागयाद्वयेनाह ॥ ६ ॥ चित्राव
 ज्जावेनुरियालोहिदक्वामसारगह्वरिणा ॥ गोमेदायपवालाजोदिरसाअंजणाणवमी ॥
 १४७ ॥ चित्रावज्जावैडूर्यलोहितारव्यामसारकल्यावनिर्गोमेदाचप्रवालाज्योतिरसाअंज
 नानवमी ॥ ६ ॥ अंजणमूलियअंकास्फटिकाचंद्रनासवर्षिकावकुलाश्रीलाख्याचसहस्स
 प्रमितासकैकालोकचरमगताः ॥ अथद्वितीयादीनाबाहल्यमाह ॥ ६ ॥ वन्तीसमठवीसं
 चउवीसंवीससोलसठारिाहेट्टिमछपुठवीरांसहस्समारोहि ॥ बहुलियं ॥ २४८ ॥ द्वात्रिंश
 दष्टाविंशतिः चतुर्विंशतिः विंशतिः षोडशाष्टौअधस्तनपृथ्वीनांयोजनसहस्सवाहुल्यं ॥ अथ
 तासुस्थितपटलानांस्थानान्याह ॥ ६ ॥ सत्तमखिदिबहुमस्रेविलारिासेसासुआपवहुलो

त्रि.सा.
३१

ति। हिट्टुवरिचसहस्रं वज्जियउलकमेहोति॥१४८॥ सप्तमक्षिति बहुमध्येविलानि
शेषासुअबहुलभागपर्यंतंअधउपरिचसहस्रयोजनं वर्ज्जयित्वापटलक्रमेणभावन्ति॥
अथप्रथमादीनां विलसंख्यामाह॥ ६॥ तीसंपणुवीसंपणरसंदसतिरिापंचहीरोक्कं। ल
कं सुद्धं पंचयपुठवीसुकमेणारिारयारिा॥१५०॥ त्रिंशत्पंचविंशतिः। पंचदश। दशात्री
णिपंचहीनैकंएतत्सर्वलक्षं। शुद्धं पंचचपृथ्वीषु क्रमेणनिरयारिाविलानीत्यर्थः अथवा
स्वतीशितोष्मविभागमाह॥ ६॥ रयणप्यहपुठवीदोपंचमनिचत्थओत्तिअदिउरहंपंच
मनुरिएछेहेसत्तमिएहेदिअदिसीदं॥१५१॥ रत्नप्रभापृथ्वीमारभ्यपंचमभुवःत्रिचतुर्थ
भागपर्यन्तंअत्युद्धंपंचमभुवश्चतुर्थभागेषुष्ट्यासप्तम्यांचभुविभवत्यतिशीतं। अथता
स्विंद्रकश्रेणीबद्धसंख्यामाह॥ ६॥ तेरादिदुहीरिांदयसेछिवद्वादिसासुविदिसासु। उणव
राउदालादीएकेकेरणयाकमसो॥१५२॥ त्रयोदशाद्याद्विहीनारुद्रकाःश्रेणीवद्वादिसासु
विदिसासु। उणवराउदालादीएकेकेरणयाकमसो॥१५२॥ त्रयोदशाद्याद्विहीनारुद्रकाःश्रे
णीवद्वादिसासुविदिसासुयथासंख्यमेकोनपंचाशदष्टचत्वारिंशदादिपटलेपटलंप्रत्येकेके
नन्यूनाःक्रमशः॥ अथतस्विंद्रकसंज्ञांगाथाषट्केनाह॥ ६॥ सीमंतणिरयरोरवभंतुसंतिंदयाय
संभतो। ततोविअसंभतोवीसंतोणवमओतथो।१५३॥ सीमंतनिरयरोरवभ्रांतोड्रुंतेद्रकाः
संभ्रातः। ततोऽप्यसंभ्रांतः। विभ्रांतोनवमःअस्तः॥ ६॥ तसिदोवक्कंतरवोहोदिअवक्कंत

३१

रागमविक्कंते। पछमे। तद्गोथरागोवरागोमरागोखडाखडिगा॥१५४॥ तसिदे। उसि
 तोवक्रांताख्योभवतिअवक्रान्तनाम। विक्रान्तः प्रथमपृथिव्यां॥१३॥ ततकस्तनकोवन
 कोमनकः खडा। खडिका। छ॥ जिह्वाजिह्विगसरातोलेलिग्लोलवत्पथरालोला। वि
 दिसततोतविदेतवरोगोतावरागिदाहाय। १५५॥ जिह्वाजिह्विकसंज्ञाततोलेलिकलो
 लवत्सस्तनलोलाः। द्वितीयायां॥११॥ तसं। स्तिपितस्तपननिदाघौच। छ॥ उज्जलिदोप
 ज्जलिदोसंजलिदोसंपजलिदरागामाय। तदिसआरमारानारवच्चायतमगीय। १५६॥
 उज्वलितः प्रज्वलितः संज्वलितः संप्रज्वलितनामाचतुतीयायां॥ ८॥ आरमारानारा
 चर्चाचतमकीच॥ छ॥ घडोघडाचउत्थेतमगाभमगायकसगअर्द्धिदातिमिसायपं
 चमेहिमवदूललल्लगितयंछुटे। १५७॥ घटा। घटा। चतुर्थ्यां॥ ७॥ तमकाभ्रमकाचरुषका
 अंधेंद्रातिमिश्रिकाचपंचम्यां॥ ५॥ हिम। वार्दलि। लल्लकः॥ इतित्रयं३षष्ट्यां॥ छ॥ ओहिहा
 रांचरिमेतोसीमंतादिसेठिविलरागामा। पुह्वादिदिसेकंखापिवासमहकंखअरपिवासा
 य॥ १५८॥ अवधिस्थानं। अप्रतिष्ठितस्थानंवा। चरमे। चरमायां॥ १॥ अथोत्तरार्थस्यपात
 निकांगर्भीकृत्यगाथात्रयमाह। ततःसीमंतादिश्रेणिबिलनामानिघर्मायाःपूर्वादिदिशायां
 कांक्षापिपासा। महाकांक्षा। अतिपिपासाच। छ॥ वंसतद्गोअरिग। व्यअविज्जमहरिग। छमह
 अविज्जाय। तत्तेदुक्त्वावेदा महदुक्त्वमहादिवेराय॥ १५९॥ वंजायास्ततकेन्द्रकेअरिग। अ

त्रि.सा.
३२

विद्या। महानिष्ठा। महाविद्या च। मेघाद्याः तर्षेन्द्रकेद्रः खोवेदा महादुःखामहावेदा च॥ ६॥ आ
एसदुर्गासिद्धारिणो ह्मरिणसिद्ध महारिणो हाया। तमगणि रुद्धविम ह्मरणा अरुबुवरिणरु
द्धमहविम ह्मराया॥ १६०॥ अंजनायाः आरेन्द्रकेतुनिसृष्टानिरोधा। अनिसृष्टा। महानि
रोधा च। अरिष्टायाः तमकेन्द्रकेनिरुद्धविमर्दन। अतिनिरुद्ध। महाविमर्दनकाश्च। खहिम
गणिलापंका महारिणालमहादिपंकसत्तमसपठमो। कालोरउरवमहकालमहादिरउ
खया। १६१॥ मघव्याः हिमकेन्द्रकेनीलोपंका। महानीला। महापंका च। सप्तमायां। प्रथ
मः कालः। रोरवमहाकाल। महारौरवाः। ६॥ अथप्रतिष्ठिप्रथमपटलधनं घत्वा चर
मपटलधनमानेतुं चरमपटलधनं घत्वा प्रथमपटलधनमानेतुं वागाथामाह॥ ६॥
वेगपदं चयशु रिणदं भूमिम्मिमुहुम्मिरिण धनं चकस। मुहभूमीजोगदले पदशु रिणदे
पदधरां होदि॥ १६२॥ प्रथमपटलदिग्बिदिगाताश्रिणवद्धे द्वे॥ ३७। ३६॥ मेलयित्वा। १३
चतुर्भिर्गु रिणिते। २७२॥ मुखं स्यात्। तत्र भूमौ ३८८ मुखे च २७२ यथा संख्येन विगते कं पदं।
१२। वय ८ गुणितं। ७६॥ क्रोधने च कृते २७२। ३८८॥ मुखभूमी स्यातां तयो र्योगे ६८० दलि
ते ३४० पद १३ गुणिते ४४२० प्रथमपटलश्रिणवद्धे संकलितपदधनं भवति। इन्द्रकसहि ३२
तमेव मानेत व्यं ४४३३॥ समस्तपटलश्रिणवद्धानयनेप्येवमेवानेत व्यं। तत्र मुखभूमि ३८७।
इन्द्रकश्रिणवद्धाप्रमाणानयने सङ्कलितसत्रमाह। ६॥ पदमेगेण विहीणं दुभाजिदं उ

३२

न्तरेण संगुणितं । प्रभव जुदं पदगुणितं पदगुणितं तं विजाराहि ॥ १६३ ॥ पदं १३ स्केन
 हीनं १२ ह्यभ्यां भक्तं ६ उत्तरेण संगुणितं । ४८ । प्रभव २७२ युतं ३४० पद १३ गुणितं ४४२० । त
 त्संकलितपदगणितमिति विजानीहि । एवं द्वितीयादि सर्वं पृथ्यामाने तव्यं । अथ प्रका
 रांतरेण संकलितानयनमाह । ६॥ पुढ विंदयमेगूरां अद्भकयं वगियं चमूलजुदं । अद्भ
 गुरां चउसहियं पुढविंदयताडियं च पुढविधरां ॥ १६४ ॥ पृथ्वींद्रक संख्यां १३ स्कोनां-
 १२ संस्थाप्य । अनेन हानि वृद्धो रभावात्प्रथमपटले च यशालाका प्ररूपिता । अद्भकयं अ
 र्ही कृतां च यशालाकां । ६॥ ८ ॥ स्थापयेत् अनेन सर्वत्र पटलेषु रूपो न गच्छार्द्धमात्रश्रय
 शालाकाः समीकृता जाता र्ति अद्भकयमित्युक्तं । वगियं च अत्र दिग्गते -- वत्ररू
 पचतुष्टयमपनीय पृथक् संस्थाप्य अपनीत दिग्बिदिग्गत संख्या ३६॥ ८ ॥ सर्वत्र समा
 नाइदमेवादि -- । इदं सर्वत्र सदृशमेवावतिष्ठते । इदं दृष्ट्वा वर्गितं चेत्युक्तं मूलजुदं आ
 दिधनवर्गमूलप्रमाणाया च यशालाकया ॥ ६॥ ८ ॥ युतं आदिधनं ३६॥ ८ ॥ गुराकारयो साम्या
 त् आदिधने ३६ वयशालाका र्द संयोज्या ४२ अद्भगुरां । दिग्बिदिग्गतगुराकाराष्टके ८
 नच यशालाकायुतादि ३६॥ ८ ॥ धनं ४२ । गुरायेत् ३३६ अत्र चउसहियं पूर्वं पृथक् स्थापितदि
 गाताधिकरूपचतुष्टयं मेलयेत् ॥ ३४० ॥ पुढविंदयताडियं च इदं समीकरणवशात् ॥ सर्व
 षुपटलेषु समानमिति कृत्वा । एकस्मिन्पटले १२ तावतिं श्रेणा बद्धानियदिस्युः ॥ ३४० ॥

गिरयारोहोति संखवित्पारासे स च उपंच भागा अ संख वित्पारया गिरया ॥ १६६ ॥ पंच
 चमभारं प्रमाणा ॥ ३०००००० ॥ नरकाणां भवन्ति संखेयविस्ताराः ॥ ६००००० ॥ तच्छे
 षचतुः पंचभागाः ॥ २४००००० ॥ असंखेयविस्ताराणि नरकारिणि संखेयविस्तारेषु ॥ ६०
 ००० ॥ इन्द्रकाप १३ नयाने कृते ॥ ५८८८८८८ ॥ अवशिष्टानि संखेयविस्तारप्रकीर्णकानि
 भवन्ति असंखेयविस्तारेषु २४००००० ॥ श्रेणीबद्धा ॥ ४४२० पनयने कृते ॥ २३८५५८० शेषा
 रिण्यसंखेयविस्तारप्रकीर्णकानि भवन्ति प्रत्येकं द्वितीयादिष्टयुव्यां समस्ते वधने स्व
 मेवमाने तव्यं ॥ अयसंख्याता संख्यातयोर्नियतत्वं प्रदर्शयन्ताह ॥ ६ ॥ इन्द्रयसे छी बद्ध
 प्यइं स्यारणं कमेरावित्पारा संखेज्जम संखेज्जं उभयंच यजोयराणा हवे ॥ १६० ॥ इन्द्र
 कश्रेणीबद्धप्रकीर्णकानां क्रमेण विस्ताराः संखेयमसंखेयमुभयंच योजनानां भवेत् ॥ अथेन्द्रक
 गनरुद्रत्वं विशेषयति ॥ ६ ॥ माणुसखेनयमाणं पठमं च रिमंतुजंबुदीवसमं ॥ उभयविसंसेरूज
 रिण्यभजिरुहिहाणि चयं ॥ १६८ ॥ मानुषदेत्रप्रमाणं ॥ ५५००००० ॥ प्रथमेन्द्रकप्रमाणं ॥ चरमे
 द्रकंजम्बुदीप ॥ १००००००० ॥ समं ॥ उभयोर्विशेषेशोधने ५५०००००० रूपन्यनेन्द्रक ४८ भक्ते शेषे च ॥
 ॥ ३२ ॥ षोडशभिरपवर्तिते ८९६६६ ॥ २ ॥ हानिचयं तातव्यं ॥ एतद्धानि चयं पंचचत्वारिंशत्तत्ते-
 ॥ ४८ ॥ स्फेटने कृते ॥ ४४०८ ३३३ १ ॥ द्वितीयेन्द्रकायामप्रमाणं स्यात् ॥ एवमुपर्युपरिन्द्रकाया
 मप्रमाणं ॥ ४४०८ ३३३ १ ॥ त^३ ॥ इतिमेव ॥ १६६६ ॥ ३ ॥ स्फेटयित्वा अवशिष्टमधो ॥ ४८ धरं

त्रि. सा.
३४

द्रकायामप्रमाणं स्यात्। अर्थे द्रकादित्रयारणं बाहुल्यं प्रमाणयति ॥ ६॥ ६६ ॥ ६६ ॥ ६६ ॥
 पडिपुठविमुखद्वसहियकोसे सु। वहिभजिदे सु बहल्लं रंदयसे छिपरस्मारां ॥ १६ ॥ ६६ ॥ ६६ ॥
 ६६ चतुर्दशसु ॥ १५ ॥ आदिषु प्रथमपृथ्वीं द्रकादिषु द्विर्भक्तेषु ॥ १ ॥ ४ ॥ ७ ॥ प्रथमक्षितीं द्रका
 दिवाहुल्यं स्यात्। द्वितीयादिप्रतिपृथ्विमुखार्द्ध ३ ॥ ४ ॥ ७ ॥ सहिते ॥ ३ ॥ ३ ॥ पुत्रेषु ६ ॥ ८ ॥ १४ ॥
 क्रोशेषु ॥ १२ ॥ २९ ॥ ६ ॥ १२ ॥ १६ ॥ २८ ॥ ६ ॥ १५ ॥ २० ॥ ३५ ॥ ६ ॥ १८ ॥ २४ ॥ ४२ ॥ ६ ॥ २९ ॥ २८ ॥ ४८ ॥ ६ ॥
 २४ ॥ ३२ ॥ षड्भिर्भक्तेषु ॥ ३ ॥ २ ॥ ७ ॥ इत्यादिवाहुल्यं इन्द्रकश्रेणीबद्धमकीर्णकानां। अप्युन
 रपितद्वाहुल्यं प्रकारान्तरेणाह ॥ ६ ॥ ६ ॥ रूवहियपुठविसंखंतियचउसनेहिगुरिय ६
 द्वजिदेकोसारांवेहुलियं रंदयसे छिपरस्मारां ॥ १७ ॥ ७ ॥ रूपाधिकपृथ्विसंख्यां ॥ २ ॥ २ ॥ २ ॥ ६ ॥
 ३ ॥ ३ ॥ ६ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ इत्यादित्रिचतुः ॥ ४ ॥ सप्तभिर्गुणयित्वा ॥ ६ ॥ ८ ॥ १४ ॥ ६ ॥ १२ ॥ २९ ॥
 १२ ॥ १६ ॥ २८ ॥ इत्यादिप्रत्येकं षड्भिर्भगेहते ॥ १ ॥ ४ ॥ ७ ॥ ३२ ॥ ७ ॥ २ ॥ ८ ॥ १४ ॥ इत्यादि क्रोशानां
 बाहुल्यं। इन्द्रकश्रेणीबद्धमकीर्णकानां। अर्थे ॥ ३ ॥ ३ ॥ २ ॥ २ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ६ ॥ इन्द्रकप्रवृत्तीनां व्यव
 धानप्रमाणमाह ॥ ६ ॥ पदरहयविलबहलं पदरहिदभूमिदोविसोहिना। रू॥ ६ ॥ ६ ॥ पद-
 हिरासंविहंतं उद्गंती ॥ १७ ॥ ७ ॥ प्रतरा १३ हतं विलबाहुल्यं इन्द्रक १ श्रेणीबद्ध ॥ ४ ॥ प्रकी
 र्णकानां ॥ ३ ॥ वाहुल्यं १३ ॥ ५२ ॥ ११ ॥ चतुः क्रोशानां एकयोजने इयतां क्रोशानां किमि ॥ ३ ॥ निसंपा
 त्ययोजनं कृत्वा तत् ॥ १३ ॥ १३ ॥ ५२ ॥ ११ ॥ प्रतरस्थितभूमितः उपर्यधः सहस्रसहस्रयोजनही
 ॥ ४ ॥ १२ ॥ १२ ॥

३४

भसंचितः कासुष्याः उष्ट्रादिमुखाकारेषूपरितनोपपादनस्थानेषु ॥ ६॥ अथतेषामुपपादस्थानानां
 व्यासवः । कथयति ॥ ६॥ इगिद्वितिकोसोबासो ज्योयणमविजोयरांसयंजेहं । उष्ट्रादीणां बहलं
 सगवित्परिहिपंचगुरां ॥ १८८ ॥ एकद्वित्रिकोशाव्यासः योजनमपि एकद्वित्रियोजनानि । यो
 जनानां शतं । सतानिसप्तपृथ्वीनां यथौ संख्येन ज्येष्ठव्यासप्रमाणानि । उष्ट्राद्युपपादस्थानानां
 तद्वाहल्यं स्वकविस्तारेभ्यः पंचगुरां । अथोपपादस्थानेषु तन्नाः किंकुर्वतीत्यत आह ॥ ६॥
 अन्तोमुहुत्तकालेतदोचुदाभूतलम्भितिक्वारांसस्थाणामुपरिपडिदूराणुद्गीयपुरोविणि व
 उंति ॥ १८९ ॥ अन्तर्मुहूर्त्तकालेततश्च्युत्वाभूतलेतीदृशानां शस्त्राणां मुपरिपतित्वा । उद्गीय
 पुनर्निपतन्ति ॥ अथ कियदुद्दि यन्नेत्यत आह ॥ ६॥ पराघणां ज्योयरां मां सोसहिदं उ
 प्यज्युंति रो रइया । घम्मा एव सादि सुदुगुरांति एतादृशं ॥ १९० ॥ पंचघनयोजनमानेषो उ
 शहृतं उत्तंति नैरयिकाः घर्मायां बंशादिषु पुनर्द्विगुरां द्विगुरामिति ज्ञातव्यं ॥ अथ तत्र
 स्थाः पुराणानारका उद्गीयपतितान् किंकुर्वन्ति इत्यत आह ॥ ६॥ पौराणियात्तदात्तेद्दूरार
 णिदुःखारवागम् । खोचंति रिणसिचंति च वरो सुवहृत्वारवारीणि ॥ १९१ ॥ पौराणिकानार
 कास्तदात्तान् नूतनान् दृष्ट्वा अतिनिष्टरवाग्नागम्यघ्नंति निषिंचंति च वरो सुवहृत्वारवारी
 णिणि । अथेते नूतनाः किंकुर्वन्तीत्यत आह ॥ ६॥ ते विविहं गेरात होजाणिदपुष्पावरिसंब
 धा । असुहापुहविकिरियाहरांति हम्मंति वातेहि ॥ १९३ ॥ तेषु विभंगेन ततः परं ज्ञातपूर्वापरा

त्रि.सा.
३६

रिसंबंधाः अशुभाः पृथक् विक्रियाः संतः घ्नन्ति परस्वयं हन्यन्ते वा ते रज्यैः ॥ अथाप्यथक्
विक्रिया करणप्रकारमाह । छ ॥ वयवगघघृगकागहिविच्छियभल्लकगिद्धसुरायादि । सल
गिकोतमोगारपहृदिसंगेविकुर्वन्ति ॥ १८४ ॥ वृकव्याघ्रघृककाकाः हि वृश्चिकभल्लकगभ
शुनकादिंशूलाशिकुन्तमुद्गरप्रभृतिं स्वांगे विकुर्वन्ति ॥ अथहेत्रगतपदार्थकौर्यगाथा ह
येनाह ॥ छ ॥ वेदालगिरीभीमाजंतसयुक्कउगुहायपडिमात्रो ॥ लोहरिगहगिकाणाद्यापरसु
छुरिगासिपत्तवरां । १८५ ॥ वेतालाकृतिगिरयः भीमाः यंत्रशतोत्करगुहाश्चतत्रस्थाः प्रति
मालोहनिभात्रिकणाद्यावनंचपरशुछुरिकासिपत्रवरां । छ ॥ कूडासामलिरुक्वाव
यिदरगिरादीन्त्रोखा रजलपुष्पा । पूयरुहिरादुगंधादहाय किमिकोडिकुलकलिदा ।
१८६ ॥ कूटाः असत्याः शाल्मलिवृक्षाः वैतरणाख्यानघः क्षारजलपूर्णाः पूयरुधिरादुर्ग-
धाः हृदाश्च किमिकोटिकुलकलिताः ॥ अथतयाविधनदीमाप्यकिंभवन्तीत्यत आह ॥ -
अग्निभयाधावंतामस्यंतासीयलंतिपारीयांतेवदरगिरांपविसियखारादयदद्वसवंगा ॥
१८७ ॥ अग्निभयाद्भावन्तः मन्यमानाः शीतलमितिपानीयंते । नूतननारकावेतरगींप्रविश्य
क्षारोदकगंधसर्वागाः ॥ सन्तः ॥ अथतेषु नः किं कुर्वन्तीत्यत आह ॥ छ ॥ उद्वियवेगेरापुरो असिप
त्तवरां पतिंति छायेति । कुन्तासिसत्तिजद्विहिंस्त्रिज्जंतेवादपडिदेहि ॥ १८८ ॥ उत्थायवेगेनपु
नरसिपत्रं वनं प्रयान्ति छायेति । तत्रकुन्तासिशक्तियष्टिभिश्चिच्छंते वातपतिंतेः । अथतेषां व

३६

हिर्दुःखसाधनमाह ॥ ६ ॥ लोहोदयभरिदाओ कुम्भीओतत बहुकडाहाय। सतत लोह
 फासाभूः रसदुलाइणा ॥ १८८ ॥ लोहोदकभरिताः कुम्भ्यः तप्तबहुकडाहाश्च संतप्त लोहस
 र्शाभूः सूवीशाडूलाकीर्णा। अथक्षेत्रस्य र्शजडुः खदृष्टान्तमुखेनाह ॥ विच्छिद्यसहस्र
 वेयणसमधि यदुक्त्वं धरिती फासादो। कुक्त्वं किरसीसरो गेगकुधतिसभयवेयणानि वा
 ॥ १८९ ॥ वृश्चिकसहस्रवेदनासमधिकदुः क्त्वं धरित्रीस्य र्शति स्यात् ॥ कुत्स्यक्षिरीर्षरोगगत
 सुधातृषामयवेदनातीव्राः। अथतेकिंभुंजतरत्यत आह ॥ ६ ॥ सादिकुहिदातिगंधं सरिाम
 प्यंमद्वियं विभुंजंति। घर्मभवावंसादिसुअसंखगुरिदासुहंततो ॥ १९० ॥ श्वादि कुधि
 तादति दुर्गंधां शनैरल्यां मत्तिकां विभुंजंते। घर्मभवावंशाहिषुततः असंख्यगुरिणाता
 शुभां मत्तिकां विभुंजंते। अथतदाहारदुःखकरणसामर्थ्यं वर्णयति ॥ ६ ॥ पठमासणमि
 हखिनकोसङ्गंधदो विमारेदि ॥ कोसङ्गंधहियधराट्टियजीवेपत्थरक्कमदो ॥ १९१ ॥ प्रथ
 मपृथ्वीप्रथमंपटलाज्ञानं इहमनुष्यसेत्रेक्षिसंचेत्। क्रोशार्द्धगंधतो विमारयति ॥ क्रोशा
 र्द्धाधिकधरास्थितान्जीवान्ततः परंप्रस्तरक्रमतः विमारयति ॥ अथतैर्दुःखसाधनैर्भि
 यंते किमित्याशंकायामाह ॥ ६ ॥ रामरंतिते अकाले सहस्रखुत्तो विच्छिद्यसंबंगा। गच्छंति तणु
 स्सलवासंघादं सद्गसेव ॥ १९३ ॥ नम्रिपंतेते अकाले सहस्रकृत्वोपिच्छिन्नसर्वागाः गच्छंति
 तनोर्लवाः संघातं स्तकस्येव ॥ अथैतैर्दुःखसाधनैः सर्वदा सर्वदुःखमाप्नुवंति किमित्यत्राह ॥ ६ ॥

त्रि.सा.
३७

नित्ययरसंतकमुवसगंगारसणिवारयन्तिसुरा। कृष्णासाउगसेसेसगेअमलाराभालंको
॥१८४॥ तीर्थसत्कर्मणांजीवानामुपसर्गानिरयेनिवारयन्तिसुराः। षण्मासायुःशेषेस्व-
र्गेअम्लानमालंकः॥ अथतेषां देहविलीनप्रकारमाह॥ १८५॥ अत्रावदृसगाउस्सेपुरोवादा
हदप्रपउलंवा। एतेरुयाणंकायासवेसिग्धविलीयन्ते॥ १८५॥ अत्रपवत्यस्वकासुषे-
पूर्णेसतिवाताहताभ्रपटलमिवनैरयिकाणाकायाः सर्वेशीघ्रं विलीयन्ते। अथतेरनुभू-
यमानदुःखभेदानाह। १८६॥ खेत्तजणिदंअसादंशरीरंमारासंचअसुरकयं। भुंजंतिज
हावसरंभवद्विदीवरिमसमयोत्ति॥ १८६॥ क्षेत्रजनितंअसातंशरीरंमानसंचअसुरक
तंभुजंतेयथावसरं। भवस्थितेअरमसमयपर्यन्तांअथप्रतिपटलंतदायुर्जघन्योत्क
र्षगायात्रयेणाह। १८७॥ पठमिंदेदसगाउदीवाससहस्साउगंजहरिादरं। तोणउदिल-
कवजेहंअसंखसुवाणकोडीय। १८७॥ प्रथमेंदूकेदश १०००० नवति ८०००० वर्षसहस्रायु
ष्यजघन्यमितरत्ततउपरिवक्ष्यमाणं सर्वज्येष्ठं नवतिलक्षंअसंख्यपूर्वाणांकोसश्च॥ १८८॥
सायरदसमंतुरिएसगसगचरिमिंदयमिंदगितिणि। सत्तदंसत्तरसंउवहीबावीसतेत्ती
सं॥ १८८॥ सागरदशमंचतुर्थेस्वकस्वकचरमेन्दूके। एकत्रीणि सप्तदशसदशोदधयः
सागरोपमा। णद्वविंशतिल्लयस्त्रिंशत्॥ १८९॥ आदीअन्तविसेसेरूकुराद्वाहिदमिहाणच
यं। उवरिमजेहंसमयेणहियंहेद्विमजहणंतुं॥ १९०॥ आदिसागरदशमांशादिकं। ११॥ १३॥

३७

१९

१७।१०।१२२॥ अन्ते एकसागरो यमादौ १।३।७।१०॥ १०।२२॥ २३॥ यथा योग्यं समुद्रे देन
 स्फेटिते तत्स्थवीनां हानि च यो स्यातां १०।२।४।३।७।५।११॥ कथितायुः प्रमाराण पटलत्रयं
 मुक्ताप्रकृतनपटलसहितरूपेन तत्तत्पटलानां १०।११।१०।५।३।११॥ प्रतिपृष्ठी
 एतावदेतावदायुश्चये १०।२।४।३।७।५॥ ११॥ एकादिपटलानां कियदापुरिति संपात्सय
 या योग्यमपवर्त्यगुणि ते तत्तत्पटलानामायुश्चयं भवति १०।२।४।३।७।५।११॥
 एतच्च श्रेय प्राक्तनस्थि प्राक्तनस्थितौ सयोजिते तत्तत्पटलीनां १०।२।४।३।७।५।११॥

मुक्तशायुः प्रमारां स्यात्। उपरिमज्जेष्टं १००००॥ रत्यादिसमायेनाधिकं चेत् अघस्तना
 घस्तनजघन्यं स्यात्। अथ तेषां नारकाणां पटलं प्रत्युत्सेधमाह। पटमे सत्ततिरु
 क्तं उदयं धणुरयणि अंगुलं सेसे। दुगराकमं पठमिंदेरयणितियं जाणाहाणि चयं ॥ २००॥
 प्रथमपृष्ठाश्चरमपटले सप्त ७ त्रिषट्कं उदयः घनूरत्न्यंगुलानि द्वितीयादिपृष्ठाश्चरम
 पटले द्विगुणक्रमं प्रथमपृष्ठाः प्रथमेन्द्रकेरलीत्रयं एतच्च त्वाहानिचयं जानीहि। हानि
 चयसाधनं कथमिति चेत्। आदिं ३ अन्ते दंडं ७ हस्त ३ अंगुलं ६ शोधयित्वा हस्तस्थाने स्फेट
 यित्वा ७०६ रूपेणाध्वत्ते १०।२।४।३।७।५।११॥ भागो भवेदंडं हस्तादिकं कृत्वा। भक्ते हस्तः २ शेषं
 गुलं कृत्वा १०।२।४।३।७।५।११॥ तत्र प्राक्तनं गुलं ६। १२। १३। १४। १५। १६। १७। १८। १९। २०। २१। २२। २३। २४। २५। २६। २७। २८। २९। ३०। ३१। ३२। ३३। ३४। ३५। ३६। ३७। ३८। ३९। ४०। ४१। ४२। ४३। ४४। ४५। ४६। ४७। ४८। ४९। ५०। ५१। ५२। ५३। ५४। ५५। ५६। ५७। ५८। ५९। ६०। ६१। ६२। ६३। ६४। ६५। ६६। ६७। ६८। ६९। ७०। ७१। ७२। ७३। ७४। ७५। ७६। ७७। ७८। ७९। ८०। ८१। ८२। ८३। ८४। ८५। ८६। ८७। ८८। ८९। ९०। ९१। ९२। ९३। ९४। ९५। ९६। ९७। ९८। ९९। १००।
 त्रिंशत् १०।२।४।३।७।५।११॥ एतत्सर्वं प्रथमं पृष्ठाहानिचयं १०।२।४।३।७।५।११॥ हस्तं २ अंघ्रिं १०।२।४।३।७।५।११॥ रदं उपरितन

त्रि.सा.
३८

स्वस्वजातो मेलयित्वा दंडादौ पृथक् कृते धस्तनपटलदेहोत्सेधः । १११८ भा । ११ तत्रैव पुनस्त
द्धानिवयं । दं० २। ८ । ११ मेलने । १। ३। १७। ०॥ तदधस्तनदेहोत्सेधः एवमेव सर्वत्रपटलेयो
ज्यः । एवं द्वितीयादिपृथिव्यां हानिवयं मुत्सेधश्चानेतव्यः । अथ नारकाणामवधिज्ञेयमाह ।
कुर्यात्पुष्पहृत्पुष्पवत् उरोकोसाय उहिखेतंतु । तेणपरंपडिपुष्पविकोसद्विविज्जियं होदि ।
२०१॥ रत्नप्रभापृथिव्याश्चत्वारः क्रोशाश्चावधिज्ञेयं ततः परंप्रतिपृथिविक्रोशाद्धिविर्जितं भ
वति । अथ नरकान्तिस्तस्य जीवस्योत्पत्तिनियममाह । क॥ रारयादोरिास्सरिदोरा रति
रिए कम्म सणिपज्जनेगप्स भवेउप्पज्जदिसत्तमपुष्पविकोसद्विविज्जियं होदि । २०२॥ निरयान्तिः स
तः नरतिरिश्चोर्गीत्योः कर्मभूमौ संज्ञिनिपर्यासे गर्भभवे उत्सद्यते । सप्तमपृथिव्यासुनि
र्गतस्तादृग्विधरितश्चांगतौ उत्सद्यते ॥ अथ रारतिरिए इति नियमे तत्रापिकिं सर्वत्रेत्याशं
कायामाह ॥ क॥ रारयचरोरात्थिहरीबलचक्कीतुरियपहुदि रीास्सरिदो । तित्यचरमंगसंज
दमिस्सतियंरात्थिणियमेरा ॥ २०३॥ नरकचरोनास्ति हरिर्बलचक्रिरोतुर्घपृथ्वीप्रभृति
निःसतः यथा संख्यं ॥ तीर्त्यकरचरमंगसंयतामिश्रत्रयामिश्रासंयतदेशसंयतानसन्तिनियमे
न । असंयतत्वस्पनिषिद्धत्वादर्थीत्सासादनत्वस्याप्यभावएवा । अथ नरकंगरूतां जीवानां पृथ्वीं
प्रतिनिर्दिशति ॥ क॥ अमणसरिसपविहंगमफरिासिंहित्थिरामरूमणुवाणं । पठमादिसुउप्य

३८

=तेषां चारित्र्यप्र
धानत्वात् । नरके
चारित्र्याभावात् ।
११ =

ती अउ तारा दोदु दोरिा वारोति ॥ २०४ ॥ अमनस्कसरी सपविहंगमफरिा । सिंह । स्त्रीणां । मत्स्य
 मनुष्याणां । अथमादिषु यथासख्यमुत्पत्तिर्निरन्तरं कथमिति चेदष्टवारतः आरभ्य द्विवारपर्यन्तं
 अमनस्कः प्रथमनरकंगत्वात्तो निर्गत्य संसिभूत्वा मृत्वा पुनरत्रैवासंसि सम्भूय मृत्वा प्र
 थमनरकंगच्छति इदमेकवारं स्वमसंसि नोः ष्टवारं नितरं योजयेत् । निरन्तरा संभवेन एक
 मन्तरंगच्छीयात् । नैवं सरीसपादिषु । मत्स्यः सप्तमनरकंगत्वात्ततः प्रच्युत्पत्तिर्यग्जीवोभू
 त्वा मृत्वा मत्स्यः सम्भूय मृत्वा सप्तमनरकंगच्छति नरस्यैवं निरन्तरं द्विवारं योजयेत् । अथ
 प्रथमादिष्टयिव्या उक्तेन जननमरणयोरन्तरमाह ॥ ६ ॥ चउ वीससुहृत्तं पुणसत्ताहंप
 क्खमेक्कमासंच । दुगचदुक्खमासंच यजम्मरामरणांतरं गिरये ॥ २०५ ॥ चतुर्विंशतिस्सुहृ
 त्ताः पुनः सप्ताहानिपत्तः एकमासश्च द्विकचतुःषरामासाश्च जननमरणांतरं । यथासं
 ख्यं निरयेतेषां दुःखप्रागल्भ्यमाह ॥ ६ ॥ अक्षिरिामीलणमेतं एत्थि सुहं दुःखमेव अणुबद्धं
 गिरसरोरइयाणां अहोरिा संपच्चमाणणा ॥ २०६ ॥ अक्षिनिमीलनमात्रनास्ति सुखं दुःख
 मेवातु बद्धं निरयेनैरयिकारणां अर्हनिंशंपच्चमानानां ॥ इति नरकस्वरूपनिरूपणं समा
 प्तं ॥ ६ ॥ अथलोकस्य सामान्यवर्णनां कृत्वा । भवणचैतरेत्यादिगाथा सूचितपञ्चाधिकारणां
 मध्येतथैव भवनाधिकारंप्रक्रममाणस्तदधिष्ठानभूतां रत्नप्रभांतत्सहचरितां शर्कराप्रभादि
 भूमिंतद्गतनरकप्रस्तएन्तद्गतनारकायुरादिकंच प्रासंगिकं सर्वव्याख्यायप्रकृतम

त्रि. सा.
३८

वनाधिकारं प्रवक्तु कामस्तदादौ भवनलोकचैत्यालपान्वरमानरुदं मंगलमाह ॥ ६ ॥ भव
लोसु सत्रकोटी वावत्त रिल क्वहोति जिजागेहा। भवलोमरिंदमहिया भवरा समनेरिण
वंशमि ॥ २०७ ॥ भवनेषु सप्तकोट्यः द्वासप्ततिलक्षारिण भवन्ति जिनगेहानि। भवनामरे
द्रमहितानितेषां भवनसमानितानि वंदे। अथ भवनवासिनां कुलभेदं च गाथा त्रये-
णाह ॥ ६ ॥ असुराणां ग सुवणादिवोदही विज्जयणिददिस अग्नि। वातकुमारप
छमे चमरो वरुणो रं दो ॥ २०८ ॥ असुरः नागसुपर्णादधिविद्युत्स्तनितदिगग्रपः
वातकुमारः कुमारशब्दः प्रत्येकमभिसंबध्यते प्रथमे कुले चमरो वैरो च नोश्चेति द्वाविं-
द्वौ ॥ ६ ॥ मूढाणां दोषाणां दोषेषु यवेषु धारिण्य। पुणवसिहजलप्यहजलकंताघोसमह
घोसा ॥ २०९ ॥ भूतानंदधरणां दोषेषु श्वावणु धारी च पूर्ण वशिष्ठजलप्रभजल
कांताघोषमहाघोषो ॥ ६ ॥ हरिसेरुणो हरिकंतो अमिदगदी अमिदवाहरागिसिही। अ
ग्निवाहराणां मावे लं वपमंजराणसेसे ॥ २१० ॥ हरिसेरुणो हरिकान्तः अमितवाहनाग्नि
शिरिवनौ। अग्निवाहननामावे लं व प्रमंजनी शेषे नागादिकुले। अथ तेषां परस्परस्य
द्वास्थानमाह ॥ ६ ॥ चमरो सोहम्मेराय मूढाणां दोषेषु णातेसिं। विद्या विद्ये हि
समं रसंति सहावदोरियायमा ॥ २११ ॥ चमरः सोधर्मेण च भूतानंदश्च वेणुनातेषां द्विती
या द्वितीयैः समर्ष्यति स्वभावतो नियमात्। अथ कुलेशानामसुरादीनां चिह्नमाह ॥ ६ ॥

५ तेषां इन्द्रना
मानि ३

३८

चूडामणिफणिगरुडंगजमपरंबहुमाणागं वज्जं । हरिकलसस्सं चिह्नं मउलेचेनदुमा-अहधया ॥
 २१२ ॥ चूडामणिफणिगरुडंगजमकरंबहुमानकं वज्जं । हरिकलसाऽश्वं चिह्नं मुकुटे चैत्यदुमाः ॥
 अथध्वजाऽनेषां चिन्हाः ॥ अथतच्चैत्यवृत्तभेदानाह ॥ ॐ ॥ अस्तत्यसत्तसामलिजं ब्रूवेत्स
 कदंबकर्पियंगूसिरिसंपलासरायदुमाच-असुरदिचेत्ततरु ॥ २१३ ॥ अस्वस्थसप्तदशाल्म
 लिजं ब्रूवेत्सकदंबकप्रियंगवः शिरीषः । पलाशराजदुमौ च-असुरदिचेत्यतरवः ॥ अथचै
 त्यदुमाणामन्वर्त्यतां समर्त्ययति ॥ ॐ ॥ चेत्तरुणां मूले पत्तेयं पडिदिसम्हिपंचेव । पलि
 यंकठियापडिमासुरच्चियातारिणवंदामि ॥ २१४ ॥ चैत्यतरुणां मूले प्रत्येकं प्रतिदिशंपंचे
 वपर्यंकस्थिताः प्रतिमाः सुरर्चिताः ताः वंदे ॥ अथतत्प्रतिमाग्रस्थमानस्तम्भस्वरू
 पमाह ॥ ॐ ॥ पडिदिसयंरिणयसीसेसगसगपडिमाजुदाविराजंति । तुंगामाणत्यंभारय-
 णमयापडिदिसंपंच ॥ २१५ ॥ प्रतिदिशं निजशार्धे सप्तसप्तप्रतिमापुताविराजंते तुंगा
 मानस्तंभारत्नमया प्रतिदिशंपंच ॥ अथेंद्राणां भवनसंख्यां ज्ञापयत्वाह ॥ ॐ ॥ चोतीसं
 चउशलं अउतीसं सुविनालपणासं । चउचउविहीणतारिणयंद्राणां भवणलकराणि ॥
 २१६ ॥ चतुस्त्रिंशच्चतुश्चत्वारिंशत्-अष्टात्रिंशत्षट्सुस्थानेषु चत्वारिंशत्पंचाशदुत्तरेंद्र
 न्प्रतिचतुश्चतुर्विहीनानिता निरंद्राणां भवनलक्षारिणअथतेषां भवनानां विशेषस्वरूप-
 माह ॥ ॐ ॥ ससुगंधपुष्पसेहियरयाराधरारयणाभिन्निरिणञ्चपहा । स्मिंदिसद्विंदिपसुहदार

त्रि-सा- ४० हिंसिरिखंडादिहिचिदाभवणा ॥ २१७ ॥ ससुगंधउष्यशोभितरत्नधरारत्नभित्तयःनित्य
 प्रभाःसर्वद्रियसुखदायिभिः श्रीखंडादिभिश्चिताभवना ॥ अथतत्रत्येदेवानामैश्वर्यमाह ॥
 अद्भुतगुणद्विविष्टारणामरिणभूसुरोहिदिनंगाभुंजंतिभोगमिदं सगपुष्टंनवेणतत्थ
 सुरा ॥ २१८ ॥ अष्टगुणार्द्धिविशिष्टाः नानामरिणभूषणैर्हीसांगाभुंजंतिभोगमिष्टं स्वक
 पूर्वतपसातत्रसुराः ॥ अथतेषांभवनानांभूगृहोपमानानांब्यासादिकमाह ॥ २१९ ॥ जेत्यण
 संखासंखाकोडीतविस्यउंतुच^उरस्तातिसयंबहलंमक्षंपडिसयंतुगे ककुडंच ॥ २१९ ॥ ज
 घन्यनयोजनानांसंख्यातकोषः उत्कर्षेणसंख्यातकोषः उत्कर्षेणसंख्यातकोषः
 तद्विस्तारस्तुचतुरस्राः त्रिशतयोजनवाहल्यंतत्रप्रतिमध्यंशतंतुगेककटस्तदुपरिचै-
 त्यालयश्च ॥ अथतेषांभवनावस्थितिस्थानानिगाथाद्वयेनाह ॥ २२० ॥ वेंतरत्नप्रमहद्वियम
 क्षिमभवणा मरणाभवणारिण ॥ भूमौदोधोरगिदुगबादालसहस्सरगिलकवे ॥ २२० ॥
 व्यन्तराणांअल्पार्द्धिकमध्यमार्द्धिभवना मरणांचभवनानि ॥ चित्राभूमितः अधोधः ए
 कसहस्रार्द्धिसहस्रद्वाचत्वारिंशत्सहस्रसकलदाणि योजनानिगत्वाभवन्ति ॥ २२१ ॥ रयण्य
 हंपंकट्टेभागे असुराणांहेतिआवासा ॥ भौमेषुसुरक्वसाणांअवसेसाणंखरेभागे ॥ २२१ ॥ रत्नप्र
 भापंकाहेभागे असुराणांभवंत्यावासाः ॥ भौमेषुव्यन्तरेषुराक्षसानांअवशेषाणांनागादी
 नांखरेभागे ॥ इदानींमिद्रादिभेदमाह ॥ २२२ ॥ इदंपडिंददिगिरातेनीससुरासमारणतपुरकरी

परिसत्तम आणिया । पराणा गभियोग किस्त्रिसिया ॥ २२२ ॥ इन्द्रप्रतीन्द्रदिगां द्राः त्रयस्त्रिं
शात्सुराः सामानिकतनुरत्तकौ । परिषन्नयानी कौ प्रकीर्णिकाभियो ग्यकिल्विषिकाः अथे
द्रादिपदवीनां दृष्टान्तमाह ॥ २२३ ॥ रायजुवतंतरा सपुत्तकलत्तगरक्त्वरमश्रे ॥ अवरेतेउ
सेणापुरपरिजरा गायरोहि समा ॥ २२३ ॥ राजयुवतंत्रराजैश्च पुत्रकलत्रांगरक्षैः वरेणाम
धेन । अवरेण चतं उरा अवलेगेन सेनापुरपरिजनगायकैः समाः ॥ अथ चतुर्निकायाम
रेषेन्द्रादीनां सम्भव प्रकारमाह ॥ वेतरजोयिसियाणां तेनीससुराणालोयपालायभवणे
कप्येसब्वेहवंति अहमिन्द्याततो ॥ २२४ ॥ व्यंतरजोतिष्काराणां त्रयस्त्रिंशात्सुरानसंतिलोक-
पालश्च भवने कल्पे च सर्वे भवन्ति ततः परमहर्षिंद्राः । अथ भावनेषेन्द्रादिपरिषन्नयांता
नां संख्या गाथा त्रयेणाह ॥ २२५ ॥ इन्द्रसमाहुपिंडासोमोयमवरुणातहकुवेराय । पुञ्चादि-
लोयवाला । तेनीससुराहुतेनीसा ॥ २२५ ॥ इन्द्रसमाः खलु प्रतीन्द्रसोमोयमवरुणास्त
थाकुवेरश्च पूर्वादिलोकपालाः त्रयस्त्रिंशात्सुराः त्रयस्त्रिंशा देवा । चमरतियेसामाणि ॥ य
तपुरक्त्वाणां यमारा मणुकमसो ॥ अउ सोत्सकदिसहस्सा चउसोलसहस्सहीणकमा ॥
२२६ ॥ चमरत्रिकेसामानिकतनुरत्ताराणां प्रमाणमनुक्रमशः अष्टकृतिषोडशकृतिस
हस्राणि चतुःसहस्रषोडशसहस्रहीनः क्रमः ॥ २२७ ॥ पत्ससहस्सबिलक्त्वासेसेतद्वारा परिस
मादिह ॥ अउरुवीसंछन्नउसहस्सदुसहस्सवट्टिकमा ॥ २२७ ॥ पञ्चाशत्सहस्राणि द्विलक्षे

त्रि.सा.
४१

त्रोषेनागादिषु तत्स्थाने च मरत्रिकशेषस्थाने आदिमापरिषदष्टाविंशतिसहस्रारिणवद्धि
शतिसहस्रारिणषट्पहस्रारिणचतुः सहस्रारिण मध्यमवाह्यपरिषदोस्तु उक्तसहस्रेष्वे
वद्विसहस्रवृद्धिक्रमो ज्ञातव्यः । ॥ १७ ॥ अथपरिषद्विषयविशेषाभिधानमाह ॥ १७ ॥ पठ
मापरिसासमिदाविदिपाचंदोत्तराणामदोहोदि । तदियाजदुअहिधाणा एवं सवे सुदेवेषु ॥
२२८ ॥ प्रथमापरिषत्समिद्वितीयाचंद्रेतिनामतो भवति तृतीया जत्वभिधाना । एवं सर्वेषु
वेषु । इदानीमानीकभेदं तत्संख्यां चार ॥ १७ ॥ सत्तेवय आणियापत्तेयं सत्त सत्त करकज्जदा । प
ठमंससमारासमंतदुगुणं चरिमकरेकान्ति ॥ २२९ ॥ सत्तेवानीकाः प्रत्येकंसप्तसप्तकस्यपुताः
प्रथमानीकं स्वसामानिकसमंतद्विगुणं चरमकहं यावत् ॥ अथगुणोत्तरक्रमेणागत
सप्तानीकधनानयने प्रयुक्तमिदं गुणसंकलितसूत्रं । पदमेते गुणपोरेअस्वोणं गु
णियरूवपरिहीणे । रूउरागुरोराहिसमुहेरागुणियम्भिगुणगणियं ॥ २३० ॥ =
पदमात्रगुणकारान् ॥ २२२२२२ ॥ अन्योन्यं संगुणयलब्धे २२८ ॥ रूयेरापरिहीरो ॥ २२९ ॥ रू
पोनगुणेन हते ॥ १२७ ॥ सुखेन ६४००० गुणिते सति ८१२८००० । गुणसंकलितधनमायाति । स
तस्मिन्संप्रभिर्गुणि ते ॥ ५६८६००० सप्तानीकसमस्तधनमायाति । एवंवेरोचनादिषु
ज्ञातव्यं । अस्य करणसूत्रस्य वासना उराहरणान्तरेण दृश्यते । आदि २ गुणोत्तर ५ गच्छ ४

अस्यन्यासः २।५।५।५।१ ॥ अस्यसमस्तधनं पदमेतेत्यानीतं ३१२ ऋणन्यासः २।५।५।५।३।
२।५।५।१
२।५।१
२।१

४१

तद्यथा। आदेरात्मप्रमारो एकस्मिन् रूपे। २। १॥ रूपो न गुरो न रगुणितमादिमा। ३। २। ४॥ ऋणप्र
क्षेपरोऽं क स्यां क सदृशं दर्शयित्वा असदृशस्थाने नेलयेत्। २। ५। इदं द्वितीयधने षो जनेऽं क
स्यां क सदृशं दर्शयित्वा असदृशस्थाने उपरितनात्मप्रमारो करूपेऽधस्तनात्मप्रमारो करूपं
सुंज्यात् २५॥ २॥ अत्र द्विरूपो न गुराकारगुणितगुणघ्रमादि २। ५। ३। ऋणं निक्षिप्य २५५। इदं तृती
यधने सुंज्यात् ॥ २५५२॥ अत्र द्विरूपो न गुराघ्रगुणकारवर्गगुणितमादि २५५३। ऋणं निक्षि
प्य २५५५॥ चतुर्थधने सुंज्यात् ॥ २५५५२॥ अत्र द्विरूपो न गुराघ्रगुणकारघनगुणितमादि २
५५५३। ऋणं निक्षिपेत् ॥ २५५५५॥ एवमुपरिसर्वत्र द्विरूपो न गुरे न रूपो न गदूमात्रगुणका
रैश्च गुणितमादिं ऋणं निक्षिपेत्। तथा च सतिऽंतधने आदेर्गदूमात्रागुणकारा भवंत्ये
तत्सर्वं ममनसि कृत्य पदमेते गुणयोरेऽसौ संगुणियेत्युक्तं। एवमिष्टगदूमात्रेषु गुणका
रेषु अन्योन्यंगुणितेषु च ॥ २। ६। २५। इदं ऋणसहितं धनं अत्र प्राग्निक्षिप्य ऋणापनयने तावत्प्र
थमेऽं क रूपाकारगुणितमादि २। १। उद्धृत्यापनयेत् इदमेवावधीर्य रूपपरिहीणो रत्युक्तं
अपनीत शेषमिदं ॥ २। ६२४। अत्र सर्वं ऋणसंकलितमिदं ॥ २। ६२४॥ ३॥ रूपो न गुरो न सम
क्छेदी कृतेऽस्मिन् २। ६२४। ४। अपनयेत् अपनीते सत्येवां २। ६२४। ५। इदं मनसा संप्र
धार्यरूपेण हि यै रति उ ^४ कं पुनरपवर्त्य आदिना गुणिते गुणसंक ^५ लितधनमा गदू
ति ॥ ३१२॥ इदं विचार्य सुहेण गुणियन्मीत्युक्तं एवं सर्वत्र ऋणराशिः रूपो न गुराकारविभक्त सम

त्रि-सा.
४२

स्तरशेर्बहुभागप्रमारो जायते शुद्धधनराशिस्तुतदेकभागोजायते रतिव्याप्तिः सर्वत्रयो
ज्या। इदानीमानीकभेदस्वरूपं गाथाद्वयेनाह। ६॥ असुरस्समहिसतुरगरये भपदातीक
मेरागंधवारिणञ्चारीणयमहत्तरमहत्तरीरुक्कसक्काय। २३१॥ असुरस्यसहिषतुरगरये भपदा
तयः। क्रमेणगन्धर्वः नृत्यानीकं प्रथमाः षट्महत्तरा। नृत्यानीकमेकं महत्तरी। ६॥ राणावाग
रुडिभमयरंकरभंखग्गीमिगारिसिबिगस्सं। पठमारिणयंसेसेसेसखिणपाहुपुवंव। २३२॥
नौगरुडेभमकरंकरभः खग्गीमिगारिसिबिकाश्चप्रथमानीकं। शेषेनागौदौशेषानीकास्तु
पूर्वमिव। अथभावनदेवानामसंख्यातत्वात्॥ प्रकीर्णकादिदेवानामसंख्यातत्वमनुक्तम
प्यवगतव्यं। इतितत्प्रमाणमनुक्तासाम्प्रतमसुरादिदेवीनां संख्यागाथाद्वयेनाह॥ ६॥ अ
सुरतिदेवीश्रोक्षुप्परासहस्सतत्यवल्लभिया। सोलसहस्संरुक्कसहस्सेराणाक्रमोहोइ
॥ २३३॥ असुरत्रिकेदेव्यः षट्चाशत्सहस्वारिण। तासुवल्लभिका। षोडशसहस्वारिणषट्सह
स्सेराणनक्रमाभवति। ६॥ बनीसबेसहस्सासेसेपरापरासजेहदेवीश्रो। तिसुश्रद्धरुस्सहस्सं
विगुब्रणामूलतणुसहियं॥ २३४॥ द्वात्रिंशत्सहस्वारिणद्वेसहस्सेशेषेद्वीपादौ। तासामध्येपंचप
चज्येष्टदेव्यः असुरादिदेवीत्रिस्थानेषुशेषेचज्येष्टदेव्यः अष्टसहस्सषट्सहस्सविकुर्वणा
मूलतनुसहिताः॥ अथचमरवैरोचनयोः पट्टदेवीनांसंज्ञामाह। ६॥ किराहसुमेघसुकदारय
रिणाजद्विस्थिपउममहपउमा। पउमसिरीकरायसिरीकरायादिसमालचमरदुगे॥ २३५॥

४२

कृष्णा सुमेधा सुका सुका ह्यारत्नी च ज्येष्ठास्त्रियः पद्मा महापद्मा पद्मश्री कनकश्रीः कनकमा
 ला एताश्च मरुद्विके अथेन्द्रादिपञ्चानां देवीमानं समानमित्यनुक्ता इतरेषां कांता निरूपयति
 गाथात्रयेण ॥ ६ ॥ अष्टा रज्जंति सयंपरां सरां कमंतु च मरुदुगे पारिसदेवी रागे विसयंतु
 ससद्विता लसयं ॥ २३६ ॥ अर्द्धतृतीयं शतं । त्रिशतं पंचाशदनक्रमस्तु ज्ञातव्यश्च मरुद्विके पारि
 षट् देव्यः नागे तु द्विशतं सषष्टिशतं । सचत्वारिंशच्छतं ॥ ६ ॥ गरुडे से से सो लसच उदसदस
 संगुरां तु वी सरां । सयसय देवी पे धामहत्तराणं गरुद्वारां ॥ २३७ ॥ गरुडे शेषे दश संगुराः
 षोडश दश संगुराश्चतुर्दश । तत्रैव मध्यवात्स्य परिषदोर्विशालूनाः शतशतदेव्यः एतना
 महत्तराणं अंगरत्तरां ॥ ६ ॥ सेरां देवा रां पुरा देवी यो न स्स अर्द्ध परिमाणं । सच्चरिणि ष
 सुराणं बन्तौ साहोति देवी ओ ॥ २३८ ॥ सेना देवानां पुनर्देव्यः तस्य तस्य सेना महत्तराणां प
 रिमाणं ॥ ५० ॥ सर्वनिर्कृष्ट सुराणां द्वात्रिंशद्भवंति देव्यः ॥ अथ भवनवासिना मयेव ह्यमा
 रा व्यंतराणां च जघन्योत्कृष्ट मायुरा च षे ॥ ६ ॥ असुरादिचतुसुसे से भो म्मे सायरति पल्लमा
 उस्स । दलहीरा क मंजे हं द स वा स सहस्रमवरंतु ॥ २३९ ॥ असुरादिषु चतुर्षु शेषे ष्भो मे च यथा
 संख्यं सागरोपमं त्रिपत्य मायुष्यं दलहीनक्रमः । एतत्सर्वं ज्येष्ठं अवरं त्वायुर्दशवर्षसहस्रं । अ
 थोक्ता नामेव सविशेषे रायुः कथयन्त देवान्यत्रेति निरूपयति ॥ ६ ॥ असुरचउक्ते से से उदही
 पल्लनियं द लूणा क्रम ॥ एतदेवोत्तरं द्वा रां साधिकं सट्टशमिं द्वादिपंचानां । अथ तदेव साहस्यं

त्रि. सा. विशेषेणानिरूपयति। छ॥ आ ऊपरिचारिद्विविक्रिरियाहिंपडिंदयादिचऊ। सगसगरंदेहिस
 ४३ मादहरकृत्तादिसंधजुत्ता। २४१॥ आयुःपरिवारर्द्धिविक्रियाभिःप्रतींद्रादयश्चत्वारः स्वकस्वके
 द्वैःसमाःकिन्तुदभ्रंरूस्वतेनछत्रादिनासंयुक्ताः। छ॥ असुरादींद्रदेवीनामायुःप्रमाणमाह।
 छ॥ अद्धारज्जतिपल्लवमरदुगेणागगरुडसेसारांमहमंपुणपुद्गावस्साराकोडितयं।
 २४२॥ अर्द्धतृतीयंपल्यंत्रिपल्यंचरमद्विकेदेवीनां। नागगरुडशेषाणांदेवीनांयथासंख्यंप
 ल्याष्टमभागःपुनःपूर्वकोटित्रयंवर्षाणांकोटित्रयंज्ञातव्यं। अंगरक्षपरिषत्रयाणांमायु-
 ष्यंगयाचनुष्केणाह। छ॥ चमरंगरक्षसेनामहत्तराणाउगंहवेपल्लं। सारिकाकवाहराणां
 दलन्तुवशरोयणोअहियं। २४३॥ चमरंगरक्षसेनामहत्तराणांमायुष्यंभवेत्पल्यंआनीकः
 आरोहकः। तेनसहितानांवाहनानांदलंअर्द्धपल्यमेतदेववैरोचनैसाधिकं। छ॥ फरिग
 रुडसेसारांतद्वारोपुद्गावस्सकोडिय। वस्साराकोडिलकवलकखंचतद्वयंकमसो। २४४॥
 फरिगगरुडशेषाणांएतत्स्थानेअंगरक्षसेनामहत्तरानीकवाहनस्थानेपूर्वकोटिःवर्षको
 टिश्चवर्षाणांकोटिःवर्षाणांलक्षंलक्षंचतद्वर्द्धकंकमशः। छ॥ चमरदुगेपरिसारांअद्धारज्जं
 तिपल्लमदूराणागेअष्टमभागंसोलसबन्तीसभागन्तु। २४५॥ चमरद्विकेपरिषत्रयाणांअ
 र्द्धतृतीयंपल्यंत्रिपल्यंसध्यमवात्यपरिषदोर्द्धद्विपल्योनंनागेपल्याष्टमभागंपल्यषोडश
 भागंपल्यद्वात्रिंशद्भागमायुः। छ॥ गरुडेसेसेकमसोतिगदुगमेकंतुहोदिपुद्गाणं। वस्साराको

डीओपरिसारासंतरादीणां॥२४६॥ गरुडे शेषे चक्रमशः तिस्रः द्वे लका तु भवति पूर्वा
 णां को घस्तथा वर्षा णां को घः पारिष दाना मभ्यंतरादीनां॥ असुरादीनामुच्चासाहारक्रमं
 कथयति॥ ६॥ असुरेति तिसुसासाहारपक्वं समासहस्संतु समुह नदिणारांडंते रस
 वारसद लूराण्डं॥२४७॥ असुरेति तिस्रिषु च उच्चासाहारे पक्षे एकवारं समासहस्त्रे च एकवा
 रसमुहूर्तं दिनयो र्द्वित्रयो दशो हा दशे दलो ना एमे भागे एकैकवारं॥ अथ भवनत्रयाणा
 मुत्सेधमाह॥ ६॥ परावी संअसुराणं सेसकुमारणा दसधरा चैव॥ वितरजो रसियाणां दस
 सतसरीर उदओदु॥२४८॥ पंचविंशतिः असुराणां धनुषामुदयः॥ शेषकुमाराणां दशध
 नुषा चैवोदयः व्यन्तरज्योतिष्कयोः दशसधनुः शशरीरोदयस्तु॥ इति भवनलोकाधि
 कारः समासः॥ ६॥ इदानीं व्यन्तरलोकं निरूपयितु मनास्ताव नल्लोकस्थिते चेत्याल
 यानां प्रमारा पूर्वकं नतिं वितनोति॥ तिरिग सयजो यणाणं कदिहिदपरस्स संखभागमिदे॥ भो
 मारां जिगा गेहे गणाणा तीरेण मंसामि॥२४९॥ अंगुलसु अंगुली कृतत्रिशत योजनस्य कृतिं
 गृहीत्वा ९००००॥ एक योजनस्य १ एतावत्सु ७६८००० अंगुलेषु सत्सु इयतां योजनानां॥ ९००००
 किमीतीति त्रै राशिकविधिनां॥ गुलानिकर्तव्यानि वर्गारा शो गुणकारभागहारे वर्गारूपे
 ण भवन इति न्यायेन गुणकारो घं वर्गात्मको भवति॥ २०॥ ७६८०००॥ तत्रेदमंगुलांकं त्रिभिर्भे
 दयित्वा २५६१३ २५६१३ गुणगुणकारस्थितभून्यदशकं ७६८०००॥ यगृहत्वा चैसददुष्य

त्रि.सं.
४४

एतद्द्वयगुणानेपरान्तिर्जातापरस्परगुणितत्रिकद्वयेन प्राक्तननवकेगुणितेएकाशीति
रभूत्पुनरसुरात्रिं ६५ = ८१॥१०॥ अन्यत्रंगुलरूपं एकस्यांगुलस्य एकस्मिन्स्र्यंगुले २
सति ३यतां किमिति संपात्य स्र्यंगुलं वर्गीकृत्य ४ गुणयेत्पुनरनेन जगत्प्रतरेभक्ते ४।
६५ = ८१॥ १०॥ अन्य। व्यंनपरिमाणं स्यात्तदुक्तंतिरिगसयजे। पराणां वेसदछप्यस्र्यं
गुलानां च। कदिहिदपदं रंवेत रजोयिसियाणं चपरिमाणं। इति पुनः संख्यात देवानां प्र १९
कस्मिन्जिनगेहे फ १३यतां ६५ = ८१॥ १०॥ अकिमिति संपात्य संख्यातेन जगत्प्रतरेभक्ते
४। ६५ = ८१॥ १०॥ व्यंतराणां जिनगेह प्रमाणं स्यात्। अथ व्यंतराणां कुलभेदं निरूपयति।
छ॥ किं एतारकिं पुरिस्ताय महोरगगंधत्व जक्त्वराणामाय रक्त्व सभ्यपि सीया अद्विहावेत
रादेवा ॥ २५०॥ किं नरकिं पुरुषो च महोरगगंधर्वयत्ननामानः एतसभूतपिशाचाः अ
ष्टविधा व्यन्तरे देवा। अथ तेषां शरीरवर्णां निरूपयति। छ॥ ते किं सिं कमसो वस्सापिय गु-
फलधवलकालयसियामं। हेमंति सुविसिपामं किं एहं बहुले वभूसाय ॥ २५१॥ तेषां क्र
मशः ऊर्ध्ववर्णाः प्रियंगु फलधवलकाल ३यामा हेमवर्णा स्त्रिष्वपिशामवर्णाः कृष्णवर्णाः
ते देवा बहुलेपभूषणाः। अथ तेषां चैत्यनरुभेदमाह। छ॥ ते सिं अ सो यं पय रागागानुं बु रुवडो
यकं टनरुः तुलसी कंदवराणां चैततस्तहांति हुकमेण ॥ २५२॥ तेषामशोकचंपकनागके
सरतुंबु रुवटाश्च कंटनरुः तुलसी कंदवनामा चैत्यतरवो भवन्ति खलु क्रमेण ॥ अथत

४४

चैत्यतरुमूलस्थजिनप्रतिमादिमाह॥६॥ तन्मूलेपलियंकगजिणपडिमापडिदिस-
 स्त्विचत्तारि। चउत्तोरणजुत्तातेभवरोसुचजंबुमारणद्धा॥२५३॥ तन्मूलेपलांकगजिन
 प्रतिमाः। प्रतिदिशंचतस्रश्चतुस्तोरणयुक्तास्ताःभवनेषुचचैत्यतरवःजंबूवृत्तपरि
 करप्रमाराणाद्वा॥ अथतदग्रस्थमानस्तम्भंसविशेषनिरूपयति॥६॥ पडिपडिमंसकेकला
 मारास्यंभानिषीढसालजुदा। मेनियदामंसोहृघंटाजालादियंदिह्वं॥२५४॥ प्रतिप्रतिम
 मेकेकामानस्तंभाःत्रिषीठत्रिशालयुताःतत्रमौक्तिकंदामशोभते। दिव्यंघंटाजालादिकं
 च। अथअष्टविधव्यन्नराणांप्रतिकुलमवांतरभेदमाह॥६॥ किंरारचउदसदसधासे
 सावारसगसन्नचौदसधा। दोदोदंदादोदोवल्लभियापुहसहस्तदेहिजुदा॥२५५॥ किंनरा
 दयश्चत्वारःदशधादशधाभिघंतेशेषाःयज्ञादयःद्वादशधासप्तधासप्तधाचतुर्दशधा-
 अत्रद्वौद्वाविंद्रौतयोर्द्वेवल्लभिकेपृथक्पृथक्सहस्रदेवीयुते। अथतेषांसंज्ञाषोडशागा-
 याभिर्निरूपयति॥६॥ किंपुरिसकिंरारवियहिदयंगमगायरूपपालीयकिंरारकिंरारिणि
 दितप्ररारम्माकिंरारुत्तरमगा॥२५६॥ किंपुरुषकिंनरावपित्दयंगमश्चरूपपालीच। किंन
 रकिंनरः। अनिंदितःमनोरमःकिंनरोत्तमः॥६॥ रतिप्रियजेद्वाइंदाकिंपुरिसाकिंरारवतंसाहु।
 केतुमतीरतिसेरारतिप्रियाहोतिवल्लभिया॥२५७॥ रतिप्रियज्येष्ठौ१०तत्रेंद्रौकिंपुरुषकिं
 नरौ। तयोरवतंसा। केतुमती। रतिशेणा। रतिप्रियाःभवंतिवल्लभिकाः॥६॥ पुरुसापुरुसुनमसप्यु

त्रि. सा.
४५

समहापुरुसपुरुसपहणामा ॥ अतिपुस्ता मरुउ मरुदेव मरुप्पह जसो वंते ॥ २५० ॥ पुरु
षपुरुषोत्तमसत्पुरुषमहापुरुषपुरुषप्रभनामानः ॥ अतिपुरुषः मरुर्मरुदेव मरुत्वमा
यत्रास्वन्तः ॥ १ ॥ सप्पुरुसमहापुरुसाकिंपुरिसिंदाकमेणव वल्लभिया ॥ रोहिरिणा एवमीदे
वीहिरिपुष्पवदीयदरस्स ॥ २५० ॥ सत्पुरुषमहापुरुषोकिंपुरुषेद्वौक्रमेणव वल्लभि
काः रोहिरिणवमीदेवीपूर्वेइस्य ॥ हीपुष्पवतीचेतरस्य ॥ १ ॥ भुजगाभुजंगसालीमहाकाय
तिकायकबंधसालीय ॥ मणहरअसरिणजवक्तामहसरगंभीरपियदरिसा ॥ २६० ॥ भुज
गः भुजंगंशालीमहाकायोऽतिकायः ॥ स्कंधशालीवमनोहरः ॥ अत्रनिजवाण्यमहेश्वर्य
गंभीरप्रियदर्शिनः ॥ १ ॥ महाकायोऽति कायो महोरगेदाहभोगभोगवदीरदरस्सपुष्प
गंधीअरिणदिताहोतिवल्लभिया ॥ २६१ ॥ महाकायोऽतिकायअतिमहोरगेद्वौ ॥ खलुभोगा
भोगवतीपूर्वेस्यइतरस्यपुष्पगंधीअनिदिताभवतः ॥ वल्लभिके ॥ १ ॥ हाहाहूहूरोरयतु
वुरुककदंबवासवक्वाय ॥ महसरगितरतीवियगीतयसादद्वंतादसमा ॥ १ ॥ गीतरतीगी
तयसोयधविंदा ॥ हवंतिवल्लभिया ॥ सरसतिसरसेणावियरणदिरिणपियदरिसिणादेवी ॥ २६३ ॥
गीतरनिर्गतयात्रागंधेद्वौभवतः ॥ तयोर्वल्लभिकाः सरस्वतीस्वरसेनापिचनंदिनीप्रियदर्
शीनादेवी ॥ १ ॥ अहमारिणपुष्पसेलमणोमहाभद्रगासुभद्रयातहसवभद्रमाणुसधरा
पालसुरुवजकराय ॥ २६४ ॥ अयमारिणभद्रापूर्णाभद्राशैलभद्राशैलभद्रमनोमद्राः ॥ मद्रकः

४५

सुभद्रश्च। तथा सर्वभद्रः मानुषः धनपालः पुरूपयक्षश्च ॥ ६ ॥ जक्रुत्तमामरणोहरणा
मातहमाणिपुणभद्रिंदाबहुपुत्तदेवी। तारापुराउत्तमादेवी ॥ २६५ ॥ यस्तोत्तमोमनोहरनामा। १२।
नत्रमाणिभद्रपूर्णाभद्रविंदौ। तयोर्द्वयः कुंदाबहुपुत्रदेवी। तारापुनरुत्तमादेवी ॥ ६ ॥ भीममहा
भीमविग्धविराणयकत्हउदकरक्वसायतहा। रक्वसरक्वसतहबम्हरक्वसाहोंतिसतम
या ॥ २६६ ॥ भीमोमहाभीमः विघ्नविनायकः तथाउदकः रक्षसश्चतयारात्तसरात्तसः। त
थाद्रसराक्षसोभवति ससमकः। ७ ॥ भीमोयमहाभीमोरक्वसइंदाहवंतिवल्गभिया। यउ
मावसुमितावियरणठ्ठाकणायपहदेवी ॥ २६७ ॥ भीमश्चमहाभीमोरात्तसेंदौभवतः। त
योर्वल्गभिकापमावसुमित्रापिचरत्नाठ्ठाकनकप्रभादेवी ॥ ६ ॥ भूदाणंतुसुरूपपडिरूवा
भूदउत्तमातत्ते। पडिभूदमहाभूदापडिछत्सागासभूदइरि ॥ २६८ ॥ भूतानंतुसुरूपः प्र
तिरूपः भूतोत्तमः ततः प्रतिभूतः महाभूतः। प्रतिरून्नः आकाशभूतरिति ॥ ७ ॥ ६ ॥ इन्दायसु
पडिरूवावल्गभियातहयहोदिरूववदी। बहुरूवायसुसीमासुमुहायहवंतिदेवीयो ॥ २६९ ॥
इन्दौवसुरूपप्रतिरूपै। तयोर्वल्गभिकातथाभवतिरूपवती बहुरूपाचसुषुमा। सुमुखाच
एतादेव्योभवन्ति ॥ ६ ॥ कुंभंडरक्वयक्वासंमोहातारकाअचोक्वाय। कालमहकालचोक्वा
सतालयादेहमहदेहा। २७० ॥ कूष्माण्डोरक्षायत्तः संमोहः तारकः अशुचिश्च। कालः महा-
कालः शुचिः सतालकः देहः महादेहः ॥ ६ ॥ तुह्यियपवयणराणामांदातेसिंतुकालमहकाला

त्रि. सा.
४६

कमलकमलपुष्पलसुदरिसरणाहोतिवह्नभिया॥२७१॥ तृष्णिकः प्रवचननामा १४। इन्द्रो
तेषां तु कालमहाकालौ कमलाकमलप्रभाउत्पलासुदर्शनिकाएतास्तयोर्वह्नभिकाः। अथ
पुनरिन्द्रसंज्ञामेव पृथग्गृह्णातिगाथाद्वयेनाह॥६॥ किंपुरुषकिंरारसप्युरुसमहापुरु
सणामयाकमसो। महकायोऽनिकायोगीतरतीगीतयसरामा॥२७२॥ किंपुरुषः किंनरः
सत्पुरुषः महापुरुषनामाक्रमशः महाकायः अनिकायः। गीतरतिगीतयज्ञोनामा॥६॥ तोमा
गिषुसभद्राभीममहाभीमयासुरूवाय। पडिरूखोकालमहाकालोभोमेसुजुगलेंदा॥२७३॥
ततोमागिभद्रः पूर्णभद्रः भीमः महाभीमः सुरूपअप्रतिरूपः कालोमहाकालः एते सर्वेभौ
मेषुयुगलेंद्राः। अथकिंपुरुषादींद्राणां गिरिकामहत्तरीगीथावतुष्टयेनकथयति॥६॥ गिरिकाम
हत्तरीयो इदंपडियह्नदलच्छिदीदोदोमधुरामधुरालावासुस्सरमउभासिरिकामसो॥२७४॥ ग
रिकामहत्तर्यः इन्द्रंप्रतिपत्यदलस्थितयः द्वेहे। मधुरालापासुस्वरामृदुभाषिरीकमशः॥६॥
पुरिसपियापुंकंतासोमापुन्दरिसिरियभोगवत्त्वा। भोगवदीयभुजंगाभुजंगपियातोसुघोसवि
मलेति॥२७॥ पुरुषपियापुंकान्तासोम्यापुंदर्शिनीच। भोगारव्याभोगवतीच। भुजंगाभुजंगपिया
ततः सुघोषाविमलेति॥६॥ सुस्सरान्निदिदक्त्वाभद्रसुभद्रायमालिरीहोति। यउमादिमालि-
रीविद्यतोसच्चरित्वसेरोति॥२७६॥ सुस्वरान्निदिताख्या। भद्रासुभद्राचमालिरीभवति॥
पद्मादिमालिन्यपिच। ततः शर्षरीशर्वसेनेति॥६॥ रुद्रक्त्वरुद्रदरिसिराम्भूरादीकंदभूदभूरादीद

तमहाभुजश्रवाकरालसुलसासुदरिसराया ॥ २७७ ॥ रुद्राख्यारुद्रदर्शनाभूतकान्ताभूता ।
 भूतदत्ता । महाभुजा । श्रवा । कराला । सुरसासुदर्शनाच । ७ ॥ अथकिंपुरुषादींद्राणां सामानि
 कादीनां संख्याभेदमाह । ७ ॥ इदं समाहुपडिंदासमाणुतणुरक्त्वपरिसपरिमाणं च उ सोलस
 हसंपुरा अहसयं विसद्वट्टिकमो । ३७८ ॥ इन्द्रसमाः खलुप्रतीन्द्राः सामानिकतनुरस
 पारिषदप्रमाणं । चतुःसहस्रं षोडशसहस्रं पुनरष्टशतं मध्यमबाह्यपरिषदोः द्विशतं वट्टिक
 मः । अथतेषां सप्तानीकं कथयति । ७ ॥ कुंजरतुरयपदादीरहंगंधघायराच्च वसहेति । सत्ते
 वय आरीणायापत्तेयं सत्तसत्तकक्वजुदा ॥ २७८ ॥ कुञ्जरतुरगपदातिरथगंधर्वाश्च नृत्यवृष-
 भाविति सप्तैवानीकाः प्रत्येकं सप्तसप्तकक्षयुताः ॥ अथतन्नेनामहत्तरभेदमाह । ७ ॥ सेनाम
 हतरासुज्जेष्टो सुगीवविमलमरुदेवा । सिरिदामादामसिरी सत्तमदेवो विसालकरो ॥ २७९ ॥
 सेनामहतराः ॥ सुज्येष्टः सुग्रीवं विमलैः मरुदेवः श्रीदामा । दामश्री । सप्तमदेवो विशालारव्यः ॥
 अथतदानीकसंख्यामाह ॥ ७ ॥ अट्टावीससहस्रं पठुमंडुगुणं क्रमेण चरिमोति । स द्विंदां
 सरिसाप रत्नयादीं संक्वमिदा ॥ २८० ॥ अष्टाविंशतिः सहस्राणि प्रथमं प्रमाणं क्रमेण द्वि
 गुणं चरमं पावत् ॥ सर्वे द्राणां सदृशाः आनीकसंख्याः चतुर्निकायेषु प्रकीर्णकादयः असं
 ख्यानमिताः ॥ ७ ॥ अथवांते रेंद्राणां नगरा अयद्वीपसंज्ञामाह ॥ ७ ॥ अंजरा कवज्जधाउकसु
 वरी मरिासिलकवज्जरजदेसुहिंगुलिके हरिदाले । दीवेभो म्मिंदरायराणि ॥ २८१ ॥ अंज

त्रि-सा-
४७

नकवज्रधातुकसुवर्णमनःशिलकवज्ररजतेषु हिंगुलिके हरिताले द्वीपे। भोमंद्रनगराणि।
अथतन्नगरसंज्ञा मायामंचाह। ॥१॥ भोमिंद्रकंमखेपहकंतावत्तमस्वचरिमंका। उद्यादिसु
जंबुसमापणपराणयराणिसमभागे। २२॥ भोमेन्द्रः किंनरस्तदेवांकंमध्येपुरिभ्रम-
कान्तावर्त्तमध्याः। भोमिंद्रांकचरमांकाः पूर्वादिषु। जंबूद्वीपसमानिपंचनगराणिसम
भागे। अथतन्नरप्राकारद्वारयोरुदयादिभेदमाह। ॥१॥ तप्यायारुदयतियंपणहत्तरिप-
रावीसपंचदलं दारुदओवित्थारेपंचघणादंतदद्वं॥ २३॥ तत्राकारोदयत्रयंपंचसस
तिदलं ॥१॥ पंचविंशतितदालं ॥२॥ पंचदलं ॥३॥ तद्द्वारेदयोविस्तारश्चपंचघनाद्वं॥
॥१॥ तदद्वं च ॥१॥ ॥१॥ अथ ॥१॥ तदुपरिम ॥१॥ प्रासादस्वरूपंनिरूपयति। ॥१॥ तस्यु
॥१॥ वरिप्रासादोपदहत् ॥१॥ रितुगओसुधम्मसहा। पणकदिदलतदलणवदीहरवासुद
यकोसओगाढा। २४॥ तस्योपरिप्रासादःपंचससतितुंगःसएवसुधर्मसभेत्यारण्यायेतेपंच
दलितदलं ॥१॥ तदलं ॥१॥ नवर्त्तसनेयथासंखं दीर्घव्यासोदयाःतदवगाढःकुटिमाभूमिः
एककोशः ॥१॥ अथतत्रा ॥१॥ सादस्पद्वारोदयादीन्निरूपयति। ॥१॥ तिसैदारुदओदुगद्वि
वासेदक्खिणुत्तरिंदाणं। सवेसिंणगणं पायारादीणि सरसाराणि। २५॥ तस्याःसुधर्मस
भायाः। द्वारेदयःद्विपोजनंसकयोजनव्यासः। दक्षिणोत्तरेन्द्राणं सर्वयांनगराणंप्राकारादीनि
सदृशानि। ॥१॥ अथतन्नगरवाखवनस्वरूपंनिरूपयति। ॥१॥ पुरदोगंतूराबहिंचओदिसंज्ञोय

४७

एणरिा वि सहस्रं। इगिल क्वायत हल वा सजु दारम्भ व ए संडा। २८१॥ सुरात् गत्वा व-
 हि श्रुत स्रष्टुदिशा सुयोजना निद्विसहस्रैक लक्षायताः। तद्द्विव्यास युतारम्भ व न षंडाः॥
 अथ तद्द्वीप स्थितगरिका नगर विस्तार संख्यादिकं निरूपयति। छ। तस्येव यगरिकाणां-
 चुलसीदिसहस्रविश्रोल एय रारिा। से सारांभो म्मारां अरो वदी वे समुद्देय। २८५॥ तत्रै-
 व द्वीपे गरिका नां चतुरैरिति सहस्रविपुल नगराणि शेषाणां भो मानां अनेक द्वीपे अने-
 क समुद्रे च नगराणि। अथ कुल विशेष मवलं व्यनिलय भेद माह॥ छ॥ भूदारा रक्त सारां
 च उदस सोलस सहस्र भवराणि। से सारा वं तर देवाणं उवरिणिलयारिा। २८८॥ भूता-
 नां राक्षसानां चतुर्दश षोडश सहस्र भवनानि। शेषाणां तान व्यं तर देवानां उपरि निल-
 यानि। छ॥ अथ नीचोपपादा दिव्य न्तर विशेषान् गाथाद्वयेनाह। छ॥ हस्त्यपमारो रिा चुव
 वादादिगुवासि अन्तर रिा वासी। कुंभं डा उपराणुपरा पमाण या गंधा। २८७॥ हस्तप्रमा-
 रो नीचोपपादाः दिग्वासिनः अन्तर रिा वासिनः कूष्मांडाः। उलनाः। प्रमाण काः। गंधाः॥
 छ। महगंधमुजगप्पीदिक आगा सुववरागाय उवरुवरिं। तिसुदसहस्र सहस्रं। वीसस
 हस्रं तरं सेसे। २८९॥ महागंधाः मुजगाः प्रीतिकाः आकाशोत्पन्नाश्च। १२। सेते सर्वे उपर्यु-
 परि त्रिषु दशहस्त सहस्रारिा अन्तरं। शेषे उमन्ना दौ विंशतिहस्त सहस्रारयंतरं। अथ ते
 षां नीचोपपादादीनां क्रमेणोप्यमाह॥ छ॥ दसवरिस सहस्रा दो सी दी चुलसीदिकं सहस्रं

त्रि.सा.
७८

तुपह्वहमंतुपार्दपल्लदंआउगंकमसो।२८१॥दशवर्षसहस्रादारभ्यदशसहस्रोत्तरवृद्धिक्र
मेराशीति सहस्रपर्यन्तततश्चतुरशीति सहस्रारिपत्याष्टमभागंपत्यचतुर्थ्यांशंपत्या
र्द्धमायुष्यंक्रमशः।अथव्यन्तराणांनिलयभेदमाह॥६॥विंतरणिलयनियारिण्यभरण
पुरावासभवरारणमारि।दीवसमुद्देहदहगिरितरुम्हिचेत्तावरिण्मिकमे।२८२॥व्यन्त
राणांनिलयत्रयारिचभवनपुरंआवासंभवनमितिनामानिरहकुत्रकुत्रेतिचेत्॥क्षीपस
मुद्दे।हृदगिरितरैचित्रावन्यांचक्रमेणभवन्ति।अथनिलयत्रयंविचरणेति॥६॥उडुग-
पास्त्रावासाअधोगयाविंतराणभवरारिण।भरणपुरारिण्यमस्त्रिमभागगयाइदितियंणि
लयं॥२८३॥ऊर्द्धगताःआवासाअधोगताव्यन्तराणांभनानि।भवनपुरारिचमध्यमलो
कगतानीतित्रयंनिलयं॥अथसर्वेषांअंतराणांपयासंभवंनिवासप्रदेशमुपदिशति॥
६॥चित्तवश्रादुजावयमेरुदयंतिरियालोयवित्यारंभोम्माहवन्तिभरणेभरणपुरावास
गेजोगे॥२८४॥चित्रावज्जामध्यादारभ्ययावन्मेरुदयंयावन्निर्पाग्लोकविस्तारंतावतिहे
त्रेभोयाभवन्तिस्वस्वयोग्येभवेभवनपुरेआवासेच॥अथनिलयसंक्रममावेदयति॥६॥
भरांभवरारिपुरारिण्यभरणपुरावासयारिणकेसिंपि।भरणमरेसुअसुरेविहायकेसिंपि
यंणिलयं॥२८५॥केषांचित्भवनमेवकेषांचिद्रुवनभवनपुरेचभवतः।केषांचित्भवनपुर-
आवासकानिचभवन्तिभवनामरेषुअसुरान्विहायकेषांचित्त्रयंनिलयं।अथनिलयत्रयाणां

४८

व्यासादिकं गथात्रयेण कथयति ॥६॥ जेहावरभवणां रंवारसहस्रं तु सुदुपणुवीसं ।
बहलं निसयति पादं बहलति भागुदयकूडं च ॥२८६॥ जेषु जघन्य भवनपोर्विस्तारो द्वादश
सहस्रयो जनानि बुधा पंचविंशतिः । तयोर्बाह्यं त्रिंशतयो जनानि त्रिपादयो जनं तयोर्म-
ध्येतद्बाह्यं त्रिभायोदयकूटं चास्ति ॥६॥ जेठुभवणां परिदोवे दीजोयरादलुक्किया
होदि । अवरणां भवणां दंजरां पणुवीसुदया ॥२८७॥ ज्येष्ठभवनानां परितः वेदीयो
जनदलोक्कित्ता भवति । अवरणां भवनानां वेदीदुजानां पंचविंशत्युदया ॥६॥ वहादीरा
पुराणां जोयरा लकं कमेरा सङ्कंच । आवासाणां विसयाहिय बारसहस्रयति पादं ॥२८८॥
वृत्तादीनां पुराणां योजनलक्षमुत्कृष्टविस्तारः क्रमेण जघन्यमेकयो जनं वृत्तादीनामा
वासानां द्विशताधिकद्वादशसहस्राणुत्कृष्टविस्तारः जघन्यं त्रिपादयोजनं ॥३॥ अथ
निलयत्रयाणां विशेषस्वरूपं भौमहाभागे क्वासंचकथयति ॥६॥ भवणावा- ॥३॥ सादी
रांगो उरपायारणञ्चरादिघरा भौमहाहुरुस्सासासाहियपरादिणमुहुताय ॥२८९॥
भवनावासादीनां गोपुराकारं नर्तनादिगृहारा भवति । भौमाहोरोक्कासौयथा क्रमे
रासाधिकं पंचदिना निसाधिकं पंचमुहूर्तोश्च ॥ इति व्यन्तरलोकाधिकारः समाप्तः ॥६॥
अथ व्यन्तरलोकाधिकारं निरूप्य तदनंतरोद्देशभाजं ज्योतिर्लोकधिकारं निरूपयितुका
मस्तदादौ ज्योतिर्विबसंख्याप्रदर्शनं भौमज्योतिर्लोकैवेत्यालयं वरनालक्षणां मंगलं ॥

त्रि. सा.
४८

माह ॥ ४ ॥ वेसदक्ष्यरांगुलकदिहिदपदरस्स संख भागमिदे। जोरसजिणिंदगेहेगरा-
रातीदेरासंसाभि ॥ ३०० ॥ द्विशतषट्पंचात्रादंगुलकृतिरुजप्रतरस्पसंख्यातभागमिवा
नज्योतिष्कजिनेंद्रगेहान्गरानातीतान्तमस्यामि। अथतद्गेहस्थज्योतिष्कभेदमाह।
चंद्रापुराणआइञ्चागहराकवत्तापइराताएयपंचविहाजोइगरालोयंतघरोदहिंपुठ
। ३०१ ॥ चंद्राः पुनरादित्याग्रहानक्षत्राणिप्रकीर्णकताराश्चइतिपंचविधाज्योतिर्गण
लोकांतघानोदधिंस्पृष्टवन्तः ॥ ४ ॥ अथद्वीपसमुद्रनिरूपणान्तरेणज्योतिर्गणनि
रूपणसंभवात्तदाधारद्वीपसमुद्रान्गाथाचतुष्केणानिरूपयति ॥ ४ ॥ जंबूधादकिषु
कवरवारुणिवीरघदखोदवरदीओरांटीसररुणअरुणझासावरकुण्डलो सं-
खो ॥ ३०२ ॥ जम्बूद्वीपः धातकीखंडद्वीपः। पुष्करवरः वारुणिवरः। क्षीखरः घृतरः हौद्र
वरः। नंदीश्वरवरः अरुणवरः अरुणाभासवरः कुंडलवरः। शंखवरः ॥ ४ ॥ तोरुगज-
भुजगकुसुमयकोंचवरादीमणस्सिलातनो ॥ हरिदालदीवसिंदुरसियामगंजराय
हिंगुलिया ॥ ३०३ ॥ ततोरुचकवरः। भुजगवरः कुशगवरः। कोंचवरादयः। सते अभ्यंतर
षोडशद्वीपाः ततउपरिअसंख्यातद्वीपसमुद्रान्त्यक्ताअन्त्यषोडशद्वीपानाह। त
तोमनः शिलाद्वीपः हरितालद्वीपः। सिंदूरवरः। श्यामवरअंजनकवरः। हिंगुलिकवरः
रूपसुवणयवज्जयवेलुरियपणागभूदजकवरान्तोदेवाहिंदवरसयंभुरमणोह

४८

वेचरिमो ॥३०४॥ रूप्यवरः सुवर्णवरः वज्रवरः वैदूर्यवरः नागवरः भूतवरः यक्षवरः ततो देवव
 रः अहिन्द्रवरः स्वयंभूरमणोभावे च्चरमः ॥६॥ लवणां बुहिकालो दयजलहीतनो सदीवणा सुवही
 सवेऽप्रहा इज्जुद्धा रुवहिमेतया हेति ॥३०५॥ लवणां बुधिः कालो दकजलधिः ततः स्वस्वद्वीपना
 मान उर्ध्वयः सर्वे द्वीपसमुद्राः कियं तरति चेत् अर्द्धतृतीयोद्धारसागरोपममात्रा भवति ॥६॥ इ
 दानीं तेषां विस्तारं संस्थानं च निरूपयति ॥६॥ जंबूजम्बूजालकयोवदोतदुगुणदुगुणा वासेहिं ॥
 लवणादिहिपरिखितो स्वयंभूरमणुवहीयंते हिं ॥३०६॥ जम्बूद्वीपः योजनलक्षव्यासः वृत्तः त
 द्विगुणद्विगुणव्यासैः लवणासमुद्रादिभिः परिक्षिप्तः परिवेष्टितः स्वयंभूरमणो दध्यंते ॥६॥
 अथ तत्राभिमतस्य द्वीपस्य समुद्रस्य वास्वी व्यासं बलय व्यासं चानेतुं करणसूत्रमिदम् ॥
 रूऊणाहियपदमिददुगसंवगोपुणोविलक्वहेदगयणतिलक्वबिहीरो वासो बलयस्य
 सूदस्स ॥३०७॥ द्वीपसमुद्राणां मिष्टगद्वप्रमारां कालो दके एकत्र रूपो न मन्यत्र रूपाधिकं
 चरुत्वास्थापनीयं ॥३०५॥ तद्व्यमपि विरलयित्वा ॥११११११११॥ रूपं प्रतिद्विकं दत्वा २२२२२२२२
 अन्योन्यसवर्गे ईदृशौ राशौ जायेते ॥८॥ ३२॥ पुनर्लक्षेण हन्यात् ८॥ ल ३२॥ तत्र प्रथमरा
 शौ शून्यं विशोधयेत् ॥ द्वितीयराशौ लक्षत्रयं विशोधयेत् ॥ एवं कृते सति बलय व्यासः १८॥ ल ॥
 सूची व्यासश्च जायते २६॥ ल ॥ अत्र बलय व्यासानयने वासना ॥ तद्यथा ॥ जंबूद्वीपव्यासात् १२॥ ल ॥
 अस्मात्त्ववणासमुद्रादिव्यासाः द्विगुणद्विगुणप्रमारा भवन्ति ॥ इति हेतोः रूपो न गद्वमात्र

त्रि. सा.
५०

द्विकैर्जंबू द्वीपव्यासे गुणिते तत्र तत्रेष्टस्थाने वलयव्यासो भवति। इदं मनसि कृत्य रूजराप
 दमिददुगसंबगोरत्युक्तं। इदं वलयव्यासप्रमाणं शुद्धमेवागतमिति न्यूनाधिकत्वाभावात् गय
 राविहीरामित्युक्तं॥ अथ सूचीव्यासानयने वासना॥ इष्टस्य द्वीपस्य समुद्रस्य वा वलयव्यासं उभ
 यद्विगतमेलनात्। द्विगुणं स्यापयित्वा १६ ल। तथा ततोर्वाचीनां द्वीपसमुद्राणां वलयव्यासं द्वि
 गुणं द्विगुणं स्यापयेत्। ८ ल। ४ ल। जंबू द्वीपस्य दिग्द्वयाभावात् प्रमाणमेव लक्ष्यापयेत्। ततः
 व्यासानान्यासः १६ ल। गुणसंकलनार्थः। अत्र द्वितीयस्थाने शून्ये लक्ष्म्यमृगं प्रक्षिपेत्। एवं कृ
 ते रूपाधिकग- ८ ल। छोट्यनिः भवति। इदं संप्रधार्य रूपाहियपदमिददुगसंबगोरत्युक्तं। अत्र
 पदमेते गुणाय १ ल। रे रत्यनेन गुणसंकलनसूत्रेण रूपाधिकपदमात्रद्विकसंबर्गेणोत्तरा
 शावेकरूपं प्रा- कृष्वक्षिसंज्ञाहयं चापनयेत्। इदमेवावधार्य तिलक्त्विहीणे इत्युक्तं॥
 एवं कृते इष्टस्थाने सूचीव्यासप्रमाणमुत्पद्यते। तथाभ्यन्तरमध्यमवाससूच्यानयने इदं कर
 रासूत्रं॥ ६॥ लवणादीनां वासंदुगतिगचदुसंगुणं तिलक्त्वरणं। आदिममक्षिमवाहिरसूरनि
 भणंति आररिया॥ ३०८॥ लवणसमुद्रादीनां मध्ये इष्टस्य द्वीपस्य समुद्रस्य वा वलयव्यासं द्विसं
 गुणं कृत्वा तत्र लक्षत्रये शोधिते अभ्यन्तरसूचीप्रमाणं भवति। तथाहिविबक्षितवलयव्यास उभ
 यद्विकसंजनितः। अर्वाचीनां द्वीपसमुद्राणां उभयद्विकसंजनितवलयव्यासमुनेः सकाशात्
 त्रिलसाधिको यतस्ततः त्रिलक्षेणः उभयद्विकसंजनितविवक्षितवलयव्यासः अभ्यन्तरसूचीप्र-

५०

माणमित्यभिप्रायः। विवक्षितवलयव्यासं त्रिसंगुणं कृत्वा तत्र लक्षत्रयेशोधिते मध्यमस्त्री
 प्रमाणं भवति। तथा हि विवक्षितस्पर्द्धापस्य समुद्रस्य वा वलयव्यासो द्विगुणितत्रिलक्षो ना-
 च्छत्रदातदभ्यंतरस्त्रीप्रमाणं भवति यतस्ततः कारणतस्मिन्नभ्यंतरस्त्रीप्रमाणाविव-
 क्षितवलयव्यासमध्यात्तर्द्धस्पर्द्धयगतस्य विवक्षितवलयव्यासप्रमाणास्याभ्यधिकत्वा-
 त्मध्यमस्त्रीप्रमाणं त्रिगुणितत्रिलक्षो न विवक्षितवलयव्यासप्रमितमिति भावः। विवक्षि-
 तवलयव्यासं चतुःसंगुणं कृत्वा तत्र लक्षत्रयेशोधिते वा तस्य स्त्रीप्रमाणं भवति। तथा हि।
 यतो द्विगुणितत्रिलक्षो न विवक्षितवलयव्यासप्रमिते अभ्यंतरस्त्रीप्रमाणे विवक्षित-
 वलयव्यासस्पर्द्धयगतस्य प्रहेपणत्वात्स्य स्त्रीप्रमाणमुत्पद्यते ततः कारणतश्चतु-
 र्गुणितत्रिलक्षो न विवक्षितवलयव्यासप्रमिता वा तस्य स्त्रीत्याचार्याभिप्रायः॥ अथोक्तस्त्री-
 व्यासमाश्रित्य तत्तन्क्षेत्रवादरसूक्ष्मपरिधिं तद्वा दरसूक्ष्मक्षेत्रफलं वानयति॥ ४॥
 त्रिगुणियवासं परिहीदहगुणवित्यारवगमूलं च। परिहिहदवासनुरियं। वादरसुद्रुमं
 चक्रेत्तफलं॥ ३०००॥ त्रिगुणितव्यासो वादरपरिधिः। ३॥ ल। दशगुणविस्तारवर्गः॥ ० ॥
 [१२१२१०] तस्मिन्क्षेत्रे गृहीते सूक्ष्मपरिधिः योजन ३९६२३७। तच्छेषयोजनभागं ४८४४९१।
 चतुर्भिः संगुणपक्रोशं कृत्वा १८३७८८४ पूर्वभागहारेण ६३२४५४ भागे कृते क्रोश ३२ त्क्रोश
 शेषं ४०५२२ सहस्रहयेन २००० संगुणपदं दान्विधाय ८१०४४००० प्राक्तनभागहारेण भक्ते तस्मि

त्रि.सा.
५९

नृदंजाः सुः १२८ तदंडु शेषं ८८८ ८८८ चतुर्भिः हस्ते कृते ३५ ८५ २२ भागाभावात् चतुर्वि
शत्यांगुलं कृत्वा ८६२ ८५ २४ ८१ प्राक्तनहोरेण भक्तेन स्मिन् अंगुलानि सुः १९३ तदंगुलशेषं
४० ७३ ४६ यावद्भागेन अपवर्तितं साधिकैकं तावत्भागेन तद्द्वारोपि ६३ ५४ ५४ इत्यपव
र्त्यते चेत् द्वे भवतः एवं सति साधिकार्द्धं ॥१॥ भवति नत् योजनादिकं सर्वं सत्सु परिधिः स्थ
लपरिधिना ३ लघ्यास १ लचतुर्त्यां शो २५०० हतो ७५॥ ८॥ जंबू द्वीपस्य वादर क्षेत्रफलं स्यात् ॥ इ
दानीं योजनरूपसत्सु परिधिं ॥ ल ३९६२२० व्यासचतुर्त्यां शो २५००० गुणयित्वा ७८८० ५६ ७५०००
अत्रैव क्रोशालक्षणा सत्सु परिधिं क्रोशते नैव २५००० संगुणये ७५००० चतुर्भागेन योजनं कृत्वा
९८७५० मेलयेत् ७८८० ५६ ८३ ७५० अत्रैव पुनर्दंडु लक्षणा सत्सु परिधिं १२८ तै नैव २५०००
संगुणये ३२०००० अष्टसहस्रभागेन योजनं कृत्वा ४०० मेलयेत् ७८८० ५६ ८३ ७५० अंगुललक्षणां सत्सु परि
धिं १३ ११ समद्वेदेनान्योन्यं मेलयित्वा २७ ११ द्वाभ्यां तिर्यग्गपवर्तितपंचविंशतिसहस्रेण १२५००० गु
णयित्वा ३१ ७५०० तस्मिन् क्रोशां ३ गुलेन १९८२००० भक्ते साधिकक्रोशो भवति सतत्सर्वजंबू
द्वीपस्य सत्सु क्षेत्रफलं स्यात् ॥ एवमेव सर्वेषां द्वीपसमुद्राणां च स्थलसत्सु क्षेत्रफले चानेतये ॥ अ
थ जंबू द्वीपस्य सत्सु परिधिः सिद्धांकमुच्चारयति ॥ ४॥ जोयरा सगदुदुक्किगितिदयंति कोस मह
दुगिदंजो ॥ अहियलंदगुलनेरसजंबू ए सुहुमपरिणाहो ॥ ३१०॥ योजनानां सप्तद्विद्विषडेकत्रयः त्रयः
क्रोशाः अष्टद्वेके दंजाः अधिकदलानि त्रयोदशांगुलानि सतत्सर्वजंबू द्वीपस्य सत्सु परिधिप्रमा

५९

रांभवति। अथ तस्त्रैत्रफलस्य सिद्धांकमुच्चारयति ॥ ६॥ पत्न्या समेकदालं एव रूप्यसाससुसरा
 वसदरी। साहियकोसंचहवेजंबूदीवस्ससुहमफलं ॥ ३११ ॥ पंचाशदेकचत्वारिंशन्नवषट्पंचाश
 कून्यनवसप्ततिः। साधिकक्रोशाश्चभवेज्जंबूदीपस्यसूक्ष्मफलं। अथजंबूदीपस्यपरिधिमा
 धारं कृत्वा विवक्षितपरिध्यानयनेकरणसूत्रं रदं ॥ ६॥ जम्बूउभयं परिहीरुक्षियदीउवहिसू
 संगुणियजंबूवासविभक्तेरुक्षियदीउवहिपरिहीरु ॥ ३१२ ॥ जंबूदीपस्योभयपरिधीस्थूल ३ ल ॥
 सूक्ष्म ३ ६ २ २ ७ क्रो ३ दं १ २ ८ ॥ अंगुल १ ३ भा ॥ १ ॥ रूप्सितदीपोदधिसूक्ष्मालवरो ५ ल ॥ धातकीष
 उे १ ३ ल ॥ संगुण १ ५ ल ॥ सू = १ ५ ८ १ १ ३ ३ ३ ल ॥ सूक्ष्मजंबूव्यासविभक्ते १ ५ ल ॥ १ ५ ८ १ १ ३ ३
 रूप्सितदीपोदध्योः परिधीभवतः ॥ इदानीमुभयक्षेत्रफलमानयति ॥ ६॥ अंताइसू ३ जोगं
 रुंदद्वगुणितुदुप्यडिंकिञ्चा ॥ तिगुरां दसकरणिगुरां बादरसूहुमंफलं वलये ॥ ३१३ ॥ लवणा-
 स्यान्तादिसूक्ष्मोः १ ५ ल ॥ १ लयोगं ६ ल रुद्रार्द्धेन १ ल गुरापित्वा ६ ल ल द्विः प्रतिं कृत्वा ६ ल ल ॥
 ६ ल ल एकं त्रिगुरांतं १ ८ ल ल ॥ अपरं दशकरणिगुरांतं चेत् ६ ल ल ६ ल ल १० बादरसूक्ष्मफले
 भवतः स्थूल १ ८ ल ल ॥ सूक्ष्म १ ८ ८ ७ ३ ६ ६ ५ ८ ६ १ ० ॥ वलये वृत्तक्षेत्रे ॥ अथजंबूदीपप्रमाणेन लव
 णसमुद्रादीनां खंडान्यानयति ॥ ६॥ बहिरसू ईवगं अभ्यन्तरसू र्वगं परिहीरां ॥ जम्बूवास
 विभक्तेतन्नियमेत्तारिखंडारि ॥ ३१४ ॥ बाह्यसूक्ष्मीवर्गः २ ५ ल ल अभ्यन्तरसूक्ष्मी १ ल वर्ग १ ल १
 ल ॥ परिहीनः २ ४ ल ल ॥ जंबूव्यासनवर्गराशित्वा हर्गात्मकेन १ ल ल ॥ विभक्तश्चेदागतानिताव

त्रिंसा.
५२

न्मात्रखंडानि ॥ २४ ॥ अथ प्रकारान्तरेण खंडानयने गथाद्यमाह ॥ ६ ॥ रूजरासलावारस
सलागगुरिादेदुवलयखंडाणि । वहिरसरसलागाकदीतदंताखिलाखंडा ॥ ३९५ ॥ तत्तद्वल
यव्यासलक्षवाराः अत्रशलाकारित्युच्यंते । लवरोतत्तद्रूपेनशलाकाः ॥ १६ ॥ दशाभिः १२ शला
काभ्यां च २ गुरिता २४ वलयखंडानि । वात्यसस्त्रीशलाकाकृतिरेवा ॥ २५ ॥ तदंताः खिलानिखं
जनिस्पुः ॥ ६ ॥ वहिरसरवलयवासरगाचउगुरिाद्वसहदा ॥ इगिलक्ववग्गभजिदाजं
बूसमबलयखंडाणि ॥ ३९६ ॥ तत्तद्वात्यस्त्रीपूलवलयव्यासे ॥ ३७ ॥ ना ॥ ३८ ॥ चतुर्गुरिाते ।
॥ ३९ ॥ षट्प्यासहता ॥ २४ ॥ लल एकलक्षवर्गा ॥ १२ ॥ ललाभक्ता ॥ २४ ॥ जंरूसमबलयखंडानि । एवंघात-
कीखंडादिषु सर्वत्रप्राक्तनगथापंचकविधानं ज्ञातव्यं । अधुनोदधीनां रसविशेषमाह ॥ ६ ॥
लवरांवारुणितियमिदकालडगंतिसमयं भुरमणामिदि ॥ पत्तेयजलसुबादा अवसेसा-
होति रक्षुरसा ॥ ३९७ ॥ लवणसमुद्रः वारुणिवरक्षीरवरघतवरा इति त्रयश्चेति चत्वारः का
लोदकपुष्करवरेणंति मस्वयं भूरमणा समुद्रा इति त्रयश्च यथा संख्येन प्रत्येकजलस्वादवः ।
स्वनामानुगुणस्वादवस्त्वर्थः । जलस्वादवः अवशिष्टाः असंख्यातसमुद्राः । रत्नुरसस्वादवो भ
वंति । अथ तेषु जीवानां संभवासंभवौ सकारणमाह ॥ ६ ॥ जलयरजीवालवरो कालेयंति मसयं
भुरमणोय । कम्म मही पडि वद्धेणहिसेसे जलयरा जीवा ॥ ३९८ ॥ जलवरजीवालवरा समुद्रे
कालोदकसमुद्रे अंति मस्वयं भूरमणा समुद्रे च कम्म मही प्रतिबद्धत्वा संति । शेषेषु न हि जल

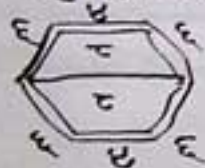
५२

चराजीवाः॥ अथ स्थाननिर्देशेन समुद्रत्रयावस्थितमत्स्यानां वेहा वगाहनमाह ॥ ३१ ॥ लव
 रादुगंतसमुद्रेण दीमुहुवहिन्दिदीहरावदुगुणं ॥ दुगुणंपरासयदुगुणं मच्छेवासुदयमह
 कम ॥ ३१ ॥ लवरादिके लवरा कालोदकयोः अंत्यसमुद्रे च नदी प्रवेत्ता मुखे उदधौ च समुद्र
 मध्ये यथा संख्यं लवरा कालोदके मत्स्यैर्देर्घ्यं नवर्षाणि दुगुणं १०० कालोदके तयोर्द्विगुणं १०० ॥ ३२ ॥ स्व
 यंभूरमरो पंचशतं ५०० तद्विगुणं १००० मत्स्यव्यासो दयौ तु तत्तद्द्विगुणं क्रमो भवतः ॥ सांप्रतं
 मनुष्यहेत्रे तत्र विभागस्य कर्मभोगभूमिविभागस्य च सीमानमानयतोः पर्वतयोः स्वरू
 पं निरूपयन् ॥ तद्विभागमेव समर्थापितुं गथात्रयमाह ॥ ३३ ॥ पुक्वरसयंभूरमराणां हेउत्तर
 सयंपहासेला ॥ कुंजलरूवगद्धं द्वसवं प्रबं परि विस्वत्ता ॥ ३२० ॥ पुष्करार्द्धस्वयंभूरमराणां हेउत्तर
 यथा संख्यं मानुषोत्तरस्वयंप्रभौ ब्रौलौ भवतः ॥ कुंजलरूवकार्द्धमिबकुंजलार्द्धं कुंजलगिरिः रु
 चकार्द्धं रुचकगिरिर्व्यथेत्यर्थः ॥ एते सर्वे पर्वताः पूर्वस्वस्वाभ्यन्तरद्दीपसमुद्रान्परिक्षिप्य
 तिष्ठन्ति ॥ मणुसुत्तरोत्तिमणुसामणुसुत्तरलंघसन्निपरिहीराणां परदो ॥ परदो सयंप
 होत्तियजहराभोगावणीतिरिया ॥ ३२१ ॥ मानुषोत्तरपर्वतपर्यन्तं मनुष्याः ॥ मानुषोत्तरं
 यनशक्तिपरिहीराणाः अस्मात्परतः स्वयंप्रभावलपर्यन्तं जघन्यभोगावनीतिर्व्यचो भवन्ति ॥
 ३२२ ॥ कर्मावनिप्रतिबद्धो वाहिरभागे सयंपहगिरिस्सवरश्रीगाहराजुत्तातसजीवाहंति
 तस्येव ॥ ३२२ ॥ कर्मावनिप्रतिबद्धो वाहिरभागेः स्वयंप्रभगिरेः वरागाहनयुक्ताः त्रसजीवास्तत्रै

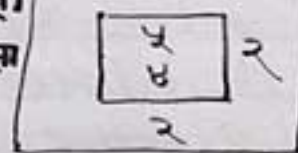
त्रि.सा.
५३

वभवन्ति। अथेतद्गाथा परादीकोत्कृष्टावगाहनमेकेन्द्रियावगाहनपुरस्सरमाह॥ ३२॥ अधि
यसहस्रंवारसतिवउत्पेकंसहस्रसंपउमेसंखेगोमिहभमरेमकेवरदेहदीहोदु॥ ३२३॥ साधि
कसहस्रयोजनानिद्वादत्रायोजनानियोजनत्रिचतुर्थ्येकयोजनंसहस्रयोजनंचयथा
संख्येनपद्येऽंखेऽथैष्येसहस्रपघाख्यत्रसविशेषरत्यर्थः भ्रमरेमत्स्येवरदेहैर्घ्यस्या
त्। अथतेषामेवव्यासोदयौकथयति॥ ३३॥ वासिगिकमलेसंखमुहुदओचउपंचचरणमि
हगोमिहा। वासुदओदिग्घट्टमतदलमलिपतिपाददलं॥ ३२४॥ व्यासः एकयोजनंकमल
नाले। तद्वाहुल्यंसमवृत्तत्वान्देव। शंखेमुखोदयौचत्वारियोजनानिपंचभवन्तिचरणा
श्चतुर्थींशाः योजनंस्यरहैष्येव्यासोदयौदीर्घ्या॥ ३४॥ एमभागदीर्घिषोउशभागो॥ ३२॥ ३४॥
हीत्यादिनाकमलस्यसर्वक्षेत्रफलं७५०। मानयेत्। अथवासनारूपेराशंखस्य
सुरजक्षेत्रफलमानयति॥ ३५॥ आयामकदीमुहदलहीराणामुहवासअद्ववगाजुदा॥ विगु
णावेहेराहदासंखावत्सखेत्तफलं॥ ३२५॥ एतावदुदय१२मुखव्यासे४शंखे

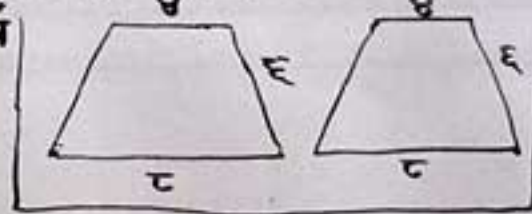
एतावन्मात्रेऽक्रो
सुखायामसमासा

खंड

विक्षिसेसंपूरासुरजाकारोभवति
द्विमध्यफलमिति कृते एवं भवति
द्वये कृते एवं

१२

६५

अत्रैकखंड स्पष्टे त्रफल मानीयते। खंडितत्वादिदमर्द्धमृणं भवति
 भवद्गदहगुण करणी बद्धसपरिरयो हो दीत्यनेन एकखंडस्य मुख ४ भू

५
४

२ विवस्व
स्यो चर्ध

गमूल मये क्षेत्रखंडानु गुरो न गृहीत्वा। १२ १६ २४ ६४ मुख
 वे १६ अष्टभिरपवर्त्तिते २ भूमि मूल शेषे। २४ ४० ६४
 प २४ वर्त्तिते ४ तयोः ३ सूक्ष्म परिधी स्या

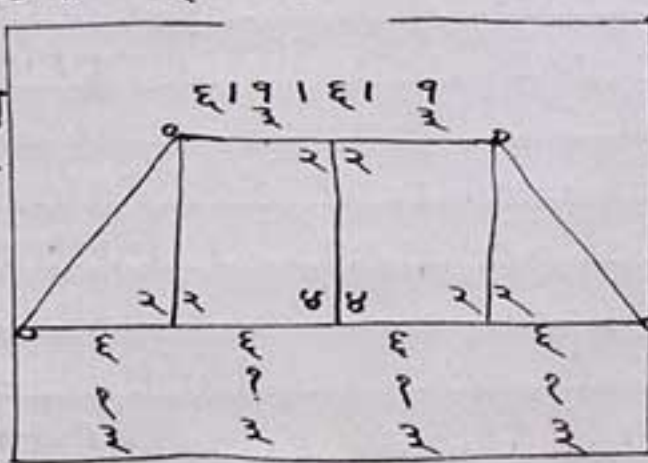
१
२

मूल शो-
षोडशभिर

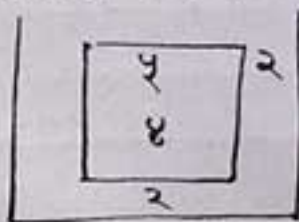
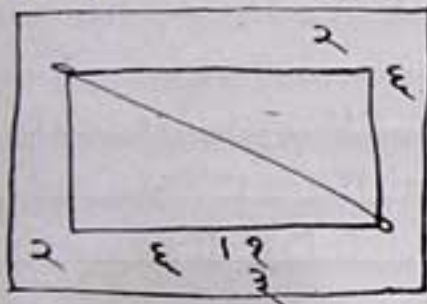
खंडे त्रबाहुल्यं च मध्य ४ पर्यन्तं खंडयित्वा प्रसरिते परिधि प्रमाणेन
 तिष्ठति तत्क्षेत्रं पुनः मुख ० भूमि ४ समासाद्धं मध्य फलमिति वेधरूप

मध्यफलं साधयित्वा
 स्थित क्षेत्रं गृहीत्वा चतु
 खंडं तत्र खान प्ररणा-

तत्रत्यो भयपार्श्व
 रस्य रूपेण संधिते
 त्यकोरा द्वयस्थितयो रेकैकरूपं
 गृहीत्वा शान्यस्थाने निक्षिप्तेपि
 सपूर्णं न भवतीति सत्तावतिरूपे

निक्षिप्ते संपूर्णं
 भवति ५५५ पार्श्व
 द्वयवर्त्ति त्रिकोणा

मकराक्षेत्रफलं २ अधुना स्फेद्यत इति हेतोः मुहदलहीनेत्युक्तं तत्र मुखदलसमक्र
 राहीनराशौ १४२ ॥ क्रणायदत्वा अवशिष्टक्षेत्रफलं

५
४

 धवेधसमं दर्श
 पित्वा अधुना संयुज्यत इति कृत्वा मुहवास अहवग

२

 जुदा इत्युक्तं ॥ त
 त्रमुख व्यासार्धवर्गीयुक्त राशिः १४६ ॥ एकसुरजखड

२

 स्थितावति १४६ ॥
 द्वयोस्तथा खंडयोः किमित्यागतेन गुणकारद्वयेन गुणत इति दृष्ट्वा विगुणा इत्युक्तं स
 षट्द्विहतराशिः १२८२ वेधेन चतुर्भिरपवर्तितेन १३१ ५७ न्यत इति वेहे राहदा इत्युक्तं स त
 छ्वाकर्त्त सर्वक्षेत्रफलं ३६५ ॥ भवति ॥ त्रीन्द्रियचतुरिन्द्रियपंचेन्द्रियारांखातफलं मु
 जकोटिवधा दिव्यादिना नेतमं ॥ एकेंद्रियादिरवात फलानां अल्प बहु प्रदेशात् तत्रापना
 त्यमिह मुच्यते तत्रात्मल्यं त्रीन्द्रियरवातफलं २७ एकयोजनस्यैतत्त्वंगुलेषु
 ७६८००० ॥ एतावतः २७ किमितिसंपा

८१८२

 त्यघनरूपराशित्वात् तद्गुणा-
 कारमपि घनरूपेणैव

८१८२

 संस्थाप्यां गुलं कृत्वा २७ ७६८००० तथैवैकां गु
 लस्य सख्यं गुलप्रदेशे एतावदंगुलानां किमितिसं

८१८२

 ७६८००० पातेन सख्यं
 गुलं कृत्वा सख्यं गुलस्य प्रमाणां गुलत्वात् व्यवहाररूपप्राक् ७६८००० नां गुलानां प्र
 माणां गुलकरणात् पंचशत ५०० व्यवहारां गुलानामेकस्मिन् प्रमाणां गुले एतावत्
 वहारां गुलानां

२७
८१८२

७६८०००
७६८०००
७६८०००

 किमितिसंपातं कृत्वा पंचशतषट्त्रयानि अं

त्रि.सा.
५६

गुलगत षट्। शून्यैरपवर्त्यतदंगुलानि। ७६८। त्रिभिः संभेद्य। २५६। ३। पण्डितं नवच कृत्वा
तफलहारेण ८९८। २। पण्डितमपवर्त्य ७६८। ८। पंचघने २५६। ३। न ९२५। अत्र शिष्टं
गुले ७६८०००। अपवर्ति ते एवं ६९४४४४। २७। ८। ६९४४। ८। परस्परगुणाने घनांगुलस्य
६गुणकारो भवति। अस्य गुणकारं संवै एकसंख्यातं कृत्वा तं वतः। ६११॥ एवं चतुरिन्द्रिय-
खातफलस्य कर्त्तव्यं तत्रैतावता ६१४४। सह तत्रत्य ८ भागहारे अष्टभिरपवर्ति ते एवं॥ ७
६८॥ एष गुणकार ६५५३६। ७६८। ८। ३॥ स्त्रीं द्वियगुणकारात्संख्याताधिकमिति घ
नांगुलस्य संख्यातद्वयं गुणकारं कृतं वतः। ६९९। एवं द्वीन्द्रियस्य संख्यातत्रयं ६१११। स
केन्द्रियस्य संख्यातचतुष्टयं ६११११। पंचेन्द्रियस्य संख्यातपंचकं घनांगुलस्य गुणका
रं कृतं वतः। ६१११११। एवमुक्तं षट्पादगाहप्रसंगे एकेंद्रियादीं विशेषणविशिष्टानामुक्त
षट्पञ्चन्यस्थितिप्रतिपादनार्थं गाथात्रयमाह। ६॥ सुहृत्वरभूजलारांवारसवावीस
सत्तयसहस्राते उति सदिवसतियं सहस्रतियं दसयजे हाऊ॥ ३२६॥ शुद्धभूत्वरभूज
लानामां पुर्न्येष्टं यथा संख्यं द्वादशवर्षसहस्राणि द्वाविंशतिवर्षसहस्राणिसप्तवर्षस
हस्राणि ते जस्त्रयेते जो वातवनस्पतिक। यिके यथा संख्यं दिवसत्रयं। सहस्रवर्षत्रयं
द्वादशवर्षसहस्राणियेषमायुः। ६॥ वासदिरामासवार संसुगुवरां कृत्वा वियलजे हाऊ
मकाराणुवकोटीरावपुवंगा सरिसपारां॥ ३२७॥ वर्षदिनमासाः द्वादश १२ एकोनयंचा

५६

तू ४८ षट्काः द्विकलेन्द्रियाणां यथा संख्यं ज्येष्ठमायुः मत्स्यानां पूर्वकोटिः नवपू
 र्वागानि नवगुणितचतुरशीतिलक्षवर्षाणि त्वर्थः सरीसृपाणां ॥ ३३ ॥ बावत्तत्रिवा
 दालं सहस्रमाणा हि पक्वि ॥ उरगाणां ॥ अंतो मुहुत्तमवरं कम्म महीण रतिरिक्त्वा ॥
 ३२ ॥ ॥ ह्यसमतिः ह्यचत्वारिंशत्सहस्रप्रमितानि पहिराणामुरगाणां च ॥ अन्तर्मुह
 र्त्तमवरमायुः शुद्धभुवादीनां सर्वेषां कर्म महीनरतिरश्वं ॥ अथ प्रागायुष्यं निरूप्ये
 दानीं तेषामेव वेदगतविशेषं निरूपयति ॥ ३३ ॥ शिर इगि विगला संमूढरापंचक्त्वा ॥
 होति संजाहु ॥ भोगसुरा संदूरातिवेदगागश्च एण रतिरिया ॥ ३४ ॥ नारका संकेन्द्रियाः
 विकलत्रयाः सम्मूर्द्धे नपंचेन्द्रियाश्च भवंति षण्डा ॥ खलु भोगभूमिजाः सुराश्च षण्ड
 वेदेनोनाः त्रिवेदगागर्भजन रतिर्यचः ॥ एवं प्रासंगिकानुषंगिकार्थप्रतिपाद्ये दा
 ५ ए नीं प्रकृतार्थं तारादिस्थितिस्थानं गाथात्रये निर्दिशति ॥ ३५ ॥ एण उदुत्तरसत्तसपदस
 सिदीच दुदुगेतियचतुक्केतारिणससिरिक्त्वा बुहासुक्कगुरुंगारमंदगदी ॥ ३६ ॥ चि
 त्रातः आरभ्य नवत्युत्तरससत्तयो जनानितत उपरिदशयोजनानि ॥ ततः अशीतियोज
 नानिततश्चत्वारिचत्वारियोजनानि द्विस्थाने ततस्त्रीणि त्रीणि योजनानि चतुः स्थाने गत्वा यथा संख्ये
 नताराः ॥ इनाः ॥ शशिनः ॥ कृसाणि ॥ बुधाः ॥ शुक्राः ॥ गुरुवः ॥ अंगाराः ॥ मंदगतयश्च तिष्ठति ॥ ३७ ॥ अवसेसा
 रागहाणं एणपरीओ उवरिभिन्नभूमीदो ॥ गंतूणबुहसरीणां विञ्चाले हेतिरिणञ्चओ ॥ ३८ ॥ अ

त्रि. सा.
५७

वशिष्टानां ग्रहाणां ॥ ३३ ॥ नगर्यः उपरिचित्राभूमितोगत्वा बुधशनैश्वरयोर्घिवालेन्नरालेभवंतिनि
त्याः ॥ ३३ ॥ अक्षरसरीणाणवसयेचिन्नादोनारगावित्तवदिस। जोरसप - लबहसं दनिसहियं जोय
गाणसयं ॥ ३३२ ॥ आस्तेशनिर्नवशतयोजना निचित्रातः तारका अपि तावन्नवश - ग्राजनप-
र्यन्नंति संति। ज्योतिष्कपटलबाहल्यं दशसहितं योजनानां शतं ॥ ३३ ॥ अथ प्रकीर्णकतारकाणां त्रि
विधमन्तरं निरूपयति ॥ ३३ ॥ तारं तरं जहणंते रिक्के कोस सत्तभा गो दुपणा संमस्त्रिमयं सहस्रमु
क्कस्यं हेदि ॥ ३३३ ॥ तारकायाः सकाशात्तारकान्तरं जघन्यंति र्थग्रूपं क्रोशसप्तमभागः ॥ ३३
पंचाशदयोजनानिमध्यमां तरं योजनसहस्रमुक्कृष्टान्तरं भवति। रदानीं ज्योतिर्विमान-
स्वरूपं निरूपयति ॥ ३३ ॥ उन्नाणद्वियगोलकदलसरिसा सव्वजो रसविमाराणा। उवरिसुरराय
राणियजिराभवरण जुदारिण रम्पारिण ॥ ३३४ ॥ उन्नानस्थितगोलकदलसदृशाः सर्वज्योतिष्कवि
मानाः तेषामुपरिसुरनगराणि च जिनभवनयुतानिरम्यारिण। अथतेषां विमानव्यासं बाहल्यं च
गाथाद्वयेनाह ॥ ३३ ॥ जोयणमेक्कट्टिकसकूप्यरा उदालचंद्रविवासं। सुक्कुरिदरनियाणां कोसं किं
चरणकोसं कोसद्वं ॥ ३३५ ॥ एकयोजने एकवष्टिभारो कृते तत्रषट्पंचाशद्द्रागाः। अष्टचत्वारिंश
द्द्रागाश्चक्रमेराचंद्रारवि विमानव्यासौ भवनः शुक्कगुर्वीरिनरत्रयाणां। बुधमंगशनीनां विमान
व्यासः क्रोशः किंचिन्नूनक्रोशः क्रोशाद्धिचस्यात् ॥ ३३ ॥ कोसस्सतुरियमवरंतुरियहियकमेराजा
वकोसेनि। तारारिक्कवारं कोसं बहलंतुवासद्वं ॥ ३३६ ॥ क्रोशास्वतुर्पीडाः अवरो व्यासः तुर्पाधि

५७

कक्रमेणयावेदेकः क्रोशो भवति तत्रार्द्धे । १ । त्रिवरणा । ३ । क्रोशो मध्यमो एकक्रोशः उत्कृष्टता
 रणां । क्रसाणां विमानव्यासः क्रोशः । २ । सर्वेषां वा । ४ । हृत्पंस्वस्वव्यासार्द्धे । अथ राहुरिष्टग्र
 हयोर्विमानव्यासं तत्कार्यं तदवस्थानं च गाथा द्वयेनाह ॥ ३३ ॥ राहुरिष्टविमारा किंचूरां जो
 यरां अधोगन्ता । क्रमासेपञ्चने चंद्रबीच्छादयंतिकमे ॥ ३३ ॥ राहुरिष्टविमानौ किंचिन्पूना
 योजनव्यासौ चन्द्रव्योरधोगंतारौ षण्मासे पर्वाने - इरवीच्छादयतः क्रमेण । ३४ ॥ राहुरिष्ट
 विमारा धयादुवरिपमारा अंगुलचउक्कं । गंतूणाससि वि - रणास्त्रविमारा कमेहोति ॥ ३३ ॥
 राहुरिष्टविमानध्वजदंडादुपरिप्रमारांगुलचतुष्कंगत्वात्राशिमानाः सूर्यविमानाश्च
 क्रमेण भवंति ॥ अथ चंद्रादीनां किरणप्रकारांतत्स्वरूपं चाह ॥ ३५ ॥ चदि रावाखसहस्रापादा
 सीयलखरायसुक्केदु । अठारज्जसहस्रानि द्वासेसाहुमंदकरा ॥ ३३ ॥ चंद्रादित्ययोर्द्वेदशासह
 स्ताः पादाः करः शीतलाः खराः उष्माश्च शुक्रे त्वर्द्धतनीया २५०० सहस्राः तीव्राः प्रकाशेनोन्व-
 लाः शेषास्तु मंदकराः मंदप्रकाशाः ॥ अथ चंद्रमंडलस्य वृद्धिहानिक्रममावेदयति ॥ ३६ ॥ चं
 दोरायसोलसमं किं एहासुको यपस्मरदिरोगति । हेडिल्लरिणच्चराहूगमराविसेसेरावाहोदि ॥
 ३४ ॥ चंद्रः निजषोडशभागमभिव्याप्य कृष्णः शुक्लश्च भवति पंचदशदिनपर्यन्तं । षोडशकला
 ना १६ मेतावति बिंबसेत्रे । ५६ । एककलायाः किमिति संपात्याष्टाभिरपवर्त्य गुरिते एवं । ७
 एककलायाः सतावति ह्ये । ६९ । त्रे । ७ । शोडशकलानां १६ किमिति संपात्याष्टाभ्यामपवर्त्य । १२२

ज/

त्रि. तोसा.
५८

गुरितेखं ५६९ आचार्यांतरभिप्रायेणाधस्तननित्यरहृगमनविशेषेणवाभवति। अथचन्द्रादीनांवि
मानवाहकदेवानामाकारविशेषंतसंख्यांवाह॥ ३४७॥ सिंहगजवृषभजटिलाश्वाकारसुरावहंनितदि
मानपूर्वादिंकंतसंख्यांइंदुरवीराणांषोडशसहस्राणिनदूर्द्धाईक्रमितरत्रयेग्रहनक्षत्रतारकारू
पे। अथाकाशेशचरतांकिपन्नक्षत्राणांदिग्विभागमाह॥ ३४८॥ उत्तरदक्षिणोत्तुधोमध्येअभिजि
मूलसादीय। भरणीकिनीयारिक्वाचरतिअवराणामेवतु॥ ३४९॥ उत्तरदक्षिणोत्तुधोमध्येयथा
संख्यंअभिजित्मूलस्वातिभरणीकृतिकाश्चनक्षत्राणिचरति। अवराणांक्षेत्रान्तरगतानामभि
जिदादिपंचानामेवमेवावस्थितिः। अथमन्दरगिरेः कियदूरंगत्वाकथंचरंतीत्यारेकायामाह॥ ३५०॥
इगिवीसेयारसयंविहायमेरुंचरन्तिजोइगणा। चंदितियंबज्जिनासेसाहुचरंतिएकपहे॥ ३५१॥
एकविंशत्युत्तरेकादशशतानियोजनानिमेरुंविहायचरंतिज्योतिर्गणाः चंद्रादित्यग्रहारतित्रयं
वर्जयित्वाशेषाःखलुवरंत्येकस्मिन्पथिरुदानींजंबूद्वीपमारभ्यपुष्कराईपर्यन्तंचंद्रादित्यप्रमा
णांनिरूपयति॥ ३५२॥ दोहोवग्गंवारसवादात्तबहनरिंदुरासंखा। पुक्वरदलोत्तिपरदोअवदिया
सहजोइगणा॥ ३५३॥ जंबूद्वीपादारभ्यद्वौद्विवर्गद्वादशद्वाचत्वारिंशत्। द्वाससनयः यथासंख्यमिं
द्विनांसांख्यापुष्करस्थानस्थितादत्तंयावत्। ततः परतः अवस्थिताः सर्वज्योतिर्गणाः॥ अथतत्रस्थि
तस्थिरतारानिरूपयति॥ ३५४॥ छद्दिणवनीससयंदसयसहसंखवारइगिदालं। गणानिदुगतेवगां
खिलतारापुक्वरदलोत्ति॥ ३५५॥ षट्पुतिः ३६नवत्रिंशदुत्तरशतं१३०दशोत्तरसहस्रं१०१०खद्वादशो

५८

नरैकचत्वारिंशत्सहस्राणि ४११२०। गगनत्रिद्विकोत्तरत्रिपंचाशत्सहस्राणि ५३२३० स्थिरता
राः पुष्करद्विपर्यन्तं ॥ अथ ज्योतिर्गणानां चारक्रमं विचारयति ॥ ३४६ ॥ सगसगजो रगणां पक्केभा
गस्मिन्दीवउवहीरां सक्केभागे अर्द्धं चरन्ति पंक्ति क्रमेणाव ॥ ३४६ ॥ स्वकीयस्वकीयज्योतिर्गणां द्वै
कस्मिन्भागे द्वीपोदधीनां एकस्मिन्भागे अर्द्धं चरन्ति पंक्ति क्रमेणोव ॥ अथ मानुषोत्तरात्परतश्चंद्र
दित्यानामवस्थानक्रमं निरूपयति ॥ ३४७ ॥ मणुसुत्तरसेलादो वेदियमूलादुदीवउवहीरां । पश्चात्
सहस्रेहियलकेवलकेवतदोवलयं ॥ ३४७ ॥ मानुषोत्तरत्रौलात्द्वीपोदधीनां वेदिकामूलाच्च पं
चाशत्सहस्रयोजनानि गत्वा वलयं भवति । ततः परं लक्षलक्षयोजनानि गत्वा वलयं भवति
अथनेषु वलयेषु व्यवस्थितानां चंद्रदित्यानां संख्या माख्याति ॥ ३४८ ॥ दीवद्वपु मवलये च उदाल
सयंतु वलयवलयेषु । चउचउवद्विआदीआदीदोदुगुरादुगुराकमा ॥ ३४८ ॥ मानुषोत्तरद्विस्थितः
पुष्करद्वीपाद्विप्रथमवलयेषु चतुश्चत्वारिंशद्दुत्तरज्ञानं १४४ ॥ तत उपरिवलयवलयेषु चतस्रश्चतस्रो
वृद्धयो भवति ॥ १४८ ॥ १५२ ॥ १५६ ॥ १६० ॥ १६४ ॥ १६८ ॥ १७२ ॥ उत्तरोत्तरद्वीपस्य समुद्रस्य वा आदिः प्रथमप्र
थमस्य द्वीपस्य सप्तसुद्रस्य वा प्राक् नवलयस्यादितः द्विगुणद्विगुणक्रमः ॥ २८८ ॥ ३४९ ॥ अथ तत्त-
द्वलयव्यवस्थितचंद्रचंद्रान्तरसूर्यसूर्यान्तरं च निवेदयति ॥ ३४९ ॥ सगसगपरिधिपरिधिगरविंदुभजि
देदुअंतरं होदि । सुस्मिन्सहस्रराट्टियाहुचराय अभिजिम्हि ॥ ३४९ ॥ स्वकीयस्वकीयसूत्रपरिधौ प
रिधिगत रवींदुप्रमाणेन भक्ते सति अन्तरं भवति । तत्र तावज्जं द्द्वीपादारभ्यो भयभागगततत्तद्वी

त्रि.सा.
५८

पसमुद्रवलयव्यासमेलनसंज्ञानद्वितीयसुष्करद्वयथमवलयस्त्रीव्यासस्य ४६००००००।
विक्रवंभवगोत्यादिनापरधिमानीय २४५४६६७७ तस्मिन्तत्परिधिगतरेखांदुप्रमाणेन १४४।
भक्तेविंवसहितांतरंचंद्रादित्यानां १०१०१७ शेषः ॥ २८ ॥ विंवरहितांतरानयनेविंवसहिता
तरलव्यादेकमपनीय १०१०१६ शेषेण ॥ २८ ॥ स १४४ ॥ लसमकेदं कृत्वा १४४ ॥ तच्छेषे मेलयि
त्वा १७३ ॥ अनेन सहचन्द्रविंव ५६ ॥ स् १४४ ॥ र्यविंववा ४८ ॥ परस्पर- १४४ ॥ हारगुणाने स
म १४४ ॥ छेरं कृत्वा शेष १०५५३ ॥ चंद्रा ८०६४ ॥ स् ६२ ॥ स्मिन्चंद्रविंवेअपनीते २४८८ ॥
सूर्यविंवेअपनीते ३६६१ ॥ विं ८७८४ ॥ वरिह ८७८४ ॥ नेचंद्रसूर्यांतरंस्यात् १७५८४ ॥ पुष्ये सर्वे स् ८७८४ ॥
र्याः स्थिता ॥ चंद्राश्च ८७८४ ॥ अभिजितिस्थिताः अथासंख्यातद्दीपसमुद्रगतचंद्रादिसंख्या नय
नेगहमानयत्तत्कारणभूतासंख्यातद्दीपसमुद्रसंख्यां गथाष्टकेनाह ॥ रज्जुदलिदेमंदर
मस्त्रादो वरिमसा यरं नोत्ति ॥ पउदित दद्धे तस्सदु अश्चंतरवेदिया परदो ॥ ३५० ॥ रज्जुदलने कृते
सति मंदरमध्यतः अरेभ्यश्चरमसागरां नं पावता बद्गत्वा पत नितस्यां पुनरर्ण्वितीयांतस्य
चरमसागरस्याभ्यन्तरवेदिका परतः ॥ दसगुपणान्नरिसयजो घणत्तरिसयजो यणमुवगम्भ
दिस्सेदेजम्हा ॥ इगिलक्वहिओपक्कोपुवगसबुवहिदीवेहिं ॥ ३५१ ॥ दशगुणपंचससतिशत ७५०००
योजनमुपगम्य रज्जुदृश्यते कुन इति चेत् न्यस्मात्कारणात् पूर्वस्थितेभ्यः सर्वादि द्विषेभ्यः स
काशात् उत्तरः एकः कश्चिद्दीपसमुद्रो वा एकलक्षाधिकः एते देवस्यैकी करोति एकं ॥ ३२ ॥ स्वयंभू

५८

रमरां संकल्प्य जं वृही पगता हिलस्य सहितं सर्वं द्वीपसमुद्रवलयव्यासां कं ५००००२ला ४८ला ८ला
 १६ला ॥ ३२ला इत्यादि मेलयित्वा ६२५०००० अर्द्धिकृते ३१२५००० द्वितीयवारं छिन्नरज्जुप्रमाणां ।
 तस्मिन् तस्मात्प्राक्तनसर्ववलयव्यासे ३०५०००० ॥ न्यूनैः सति तदभ्यंतरवेदिकापरतोगत्वाप
 तितरज्जुप्रमाणां स्यात् ॥ ७५००० तस्मिन्नर्द्धिकृतेपि ३१२५००० ॥ अर्द्धिकृते १५६२५०० तृतीयवारं
 छिन्नरज्जुप्रमाणां स्यात् । तस्मिन् तस्मात्प्राक्तनसर्ववलयव्यासे १४५०००० अयतीने सति त
 दभ्यन्तरवेदिकापरतः पतितरज्जुक्षेत्रफलप्रमाणां स्यात् ॥ ११२५००० एवमेव तत्रप्राक्तना
 र्द्धिकृत्पतस्मिन् तस्मात्प्राक्तनसर्ववलयव्यासमपनीयत तदभ्यन्तरवेदिकापरतः पति
 तरज्जुक्षेत्रप्रमाणां ज्ञातव्यं । छु ॥ पुराणरविच्छिरो यच्छिमदी वस्त्रं तरि मवेद्या परदो । सगदल
 ज्जुदपणत्तरिसहस्रमो सरियणिवउदिसा ॥ ३५२ ॥ द्वितीयवारं छिन्नरज्जुं ३१२५००० पुनर
 पिच्छिन्नायां सत्यां १५६२५००० पश्चिमद्वीपाभ्यन्तरवेदिकापरतोगत्वा स्वकीयदल ३७५००
 युक्तपंचससतिसहस्र ११२५०० मपस्त्यनिपतततिसारज्जुः । दलिदेपुरातदनंतरसायर
 मस्त्रं तरत्यवेदीदो । पउदिसदलचररागिादपणत्तरिदससंयगता ॥ ३५५ ॥ तस्मिन् तृतीयवा
 रं छिन्नखंडे १५६२५००० दले ७८१२५० पुनस्तदनंतरसागराभ्यन्तरस्थवेदिकापरतः पतति
 स्वकीयदल ३७५०० चतुर्थांशाभ्यां १८७५० अन्वितपंचससतिदशाशतिदशाशतं १३१२५०
 गत्वा ॥ छ ॥ इदि अस्त्रं तरतदुदो सगदलनुरियहमादिसंजुनं ॥ पसात्तरिसहस्रं गंत्वा पउदि

षडेते प्रकृते ज्योतिर्द्विद्वानयने उपयोगिनो न भवंति इत्यग्रेऽपनेष्यते कुत्रेति वेदाह ॥ ६ ॥ तिय
 हीरासेडि के दणमेतो रज्जु कि दी हे वे ग खो । जं व् दि व कि दि रो क्ख रू व जु ते ण परि ही रो ॥ ३५ ॥
 त्रि ही रा श्रे रि षे द न मा त्रो के के के ३ रज्जु के दः तस्मिन् ज म् व् द्वी प स्या भ्यन्तरे ब हि श्व पं चा
 श सं चा श त्स ह स्तारि ण र्ति मि लि त्वा एक ल क्ष यो ज ना नि ॥ तेषां छे दान् १० तद्गतां गु ल ७
 ६०००० छे दान् १०० मे रु म ध्ये क के दं च म ल पि त्वा त् न सर्व मे क ७ सं ख्या तं कृ त्वा ते न ७ सहि त
 स ख्यं गु ल के दान् के के अप न य न त्रै रा शि क वि धि रि ति चे त् । स ता व त् । प्र = के के ३ गु ण का रं प्र द
 र्श य दि गु ण ॥ के । एकं ॥ फ = ११ रू प म प नी ये त् । स ता व त् । ३ के के । गु ण का रं प्र द र्श य कि य द प
 नी ये ते ॥ र्ति त्रै रा शि के न फ ल गु णि ता मि ष्ठां प्र मा रो न वि भ ज्य गु ण का र ॥ के के । भा ग हा र
 योः के के ३ प ल्य के द वर्गे प ल्य के द वर्गे ण स दृ शं प्र द र्श य अ ध स्त नं । के के ३ या व द्रा गे नै कं
 उ परि त नं के के ॥ ता व द्रा गे न सा धि कै क मि त्य प व र्त्य ॥ १ ॥ स त द्ज्जु के द स्य गु णे ॥ के के के ३ ॥ अ
 प न ये त् । के के ३ । इ द मे व ही प स मु द्रा णां सं ख्या भ व ति । इ द नीं प्र कृ त म नु संध य ति ॥ जं
 व् द्वी प ३ ३ ३ । के दे न ष ड् प यु क्ते न के के परि ही नो रज्जु के द ख व स म स्त ही प स मु द्ग त चं
 द्रा दित्य प्र मा णा न य ने ग के भ व ति ॥ अ थ त ज्यो ति र्द्वि व सं ख्या न य न ग ख स्या दि मा ह ॥ ६ ॥
 पु क्क र सिं धु भ य धा णं च उ घ ण गु णां स य क्क ह त्ती ए भ उ च उ गु णा प च श्रे रि ण म वि अ उ क दि मु ह मु व रि
 दु गु णा क मं ॥ ३ ॥ ५ ॥ पु ष्क र स मु द् स्या द्यु त्तर ध न मा ने त व्यं । क थ मि ति चे त् ॥ आ दि आ दि दो दु गु णां क मे

ज्ञानव्यं ॥ एवं सर्वत्र धनं चतुर्गुरोत्तरक्रमेण गच्छति । क्रममपि अष्टकृति सुखं । उपरि र्युपरि
 द्विगुरोत्तरक्रमः च स्यात् । अथैवमादि १७६ । ६४ उत्तर ४ । गच्छ । $\left[\begin{array}{l} \text{के ३} \\ \text{के ३} \end{array} \right]$ मानीयतसं कलित धन
 मानयन् सर्वज्योतिर्विवा नयन प्रकारमाह । गच्छ ॥ अणियगु $\left[\begin{array}{l} ११ \\ ३ \end{array} \right]$ रासं कलितं किंचूरां पंचगण
 संठविदं । चंदादिगुणं मिलिदे जोरसविंवाणिसद्याणि ॥ ३५८ ॥ पदमेने गुणयो ररत्यादिना पद
 गतोपरितनराशि $\left[\begin{array}{l} \text{के ३} \\ \text{के ३} \end{array} \right]$ मात्रगुणकारप्रमाणद्विके । २ । २ ॥ अन्योन्यं गुणिते सति न
 मेत्तदुगेगुरो राशी $\left[\begin{array}{l} ११ \\ ३ \end{array} \right]$ इति न्यायेन अणिरा भवति । तन्मात्रगुणकारपरद्विके गुणिते अपराश्रे
 णिर्भवति । पदगता धस्तनराशि $\left[\begin{array}{l} १ \\ ३ \end{array} \right]$ गतैकलक्षयोजन छेद १७ मात्रद्विकद्वये परस्परं गुणि
 तेलक्षवर्गो भवति १ ल । १ ल तद्गतां गुल ७६८००० छेद १८ मात्रद्विकद्वये अन्योन्यं गुणि
 ते प्रतरां गु १ लो भवति ४ । तद्गतषट् रूपद्विकद्वये अन्योन्यं गुणिते चतुषष्टिवर्गो भवति ६४ ॥ ६४ ॥
 तद्गतत्रिकमात्रद्विकद्वये अन्योन्यं गुणिते सप्तवर्गो भवेत् । ७ । ७ ॥ पदमात्रगुणकारहतरा
 शावेकस्मिन् रूपे अपनीते रूपन्पून गुणकारेण ३ हने मुखेन १७६ । ६४ गुणिते च संकलित ध
 नं भवतीति ॥ १२ १७६ । ६४ ॥ ७६८००० । १ ल १ ल । ६४ । ६४ । ७ । ७ । ३ । एवमेव क्रमसं कलित धनम
 प्याने तव्यं ॥ $\left[\begin{array}{l} ४ । ७६८००० \end{array} \right]$

१	६४
२ । ७६८००० । १ ल । ७ । ६४ । १	

संकलित धन राशिस्थोपरितनषट्ससति ज्ञानं १७६ अथस्तन
 चतुःषष्ट्या ६४ ॥ सहतावैवा ६४ पवर्त्तयेत् । अंगुलषट्कून्यानि ।

त्रि.सा.
६३

कोसकंसादी। वराणकं सोसकरादिमपरिमाणोयसंखवरणोवि। ३६१॥ नीलोनीलाभा
सोऽत्रोत्रवस्थानेः कोशः कंशवर्णः कंसः शंखपरिमाणः शंखवर्णोपि। ३६२॥ तोउदय
पंचवणातिलोयतिलपुच्छकारासीओ। तोधूमधूमकेदिगिसंभारणकलेवरोविय
डो। ३६३॥ ततउदयः पंचवर्णास्तिलश्चतिलपुच्छः चारराशिः। ततोधूमकेतुः। एकसं
स्थानः अज्ञः कलेवरोविकटः। ३६४॥ इहभिरासंधिगंठीमारावयुष्यायविज्जिजिज्ञ
राभा। तोसरिसरिलयकालयकालादीकेओअणयकरा। ३६५॥ इहभिन्नसंधि
र्गंधिर्मानश्चतुःपादोविद्युज्जिहोनभः। ततः सदृशो। निलयः कालश्चकालकेतुर
नयारख्यः। ३६६॥ सिंहाउविउलकालामहकालोरुद्रणममरुहृदासंतारासंभवकरा
सबुद्धिदिसायसंतिवत्पूरो। ३६७॥ सिंहायुर्विपुलः कालोमहाकालोरुद्रनामा
महारुद्रः सन्तानः संभवारख्यः सर्वात्थादिशः शान्तिर्वस्तूनः १२॥ ३६८॥ शिञ्जलपलंभ-
रिणम्मंतज्जोदिमंतासयंपहोहोदि। भासुरविरजातनेरिणदुक्खोवीदसोगोय। ३६९॥
निश्चलः प्रलंभोनिर्मत्रोज्योतिष्यान्स्वयंप्रभोभवति। भासुरोविरजस्ततोनिर्दुःखो
वीतशोकश्चात्सीमंकरखेमभयंकरविजयादिचउविमलतत्याय। विजयएह
वीयसोकरिकट्टिगिजडिअगिजालकेदू। ३७०॥ सीमंकरः हेमंकरः अभयंकरः विज
योवैजयन्तोअपरजितइतिचत्वारः। विमलस्त्रस्तश्चविजयिष्णुर्द्विकसः करिकाषः।

६३

एकजटिरश्चिज्ज्वालो ज्वलकेतुः ॥१५॥ ॐ ॥ केदूरिवारसघस्सवराणहृमहगहाय
 भावगहो । कुजसणीवुह सुकगुरुगहाराणाणाणि अउसीदी ॥३६७॥ केतुः क्षीरसः अ
 घः स्ववणो राहुः महाग्रहश्चभावग्रहः कुजः शनिर्बुधः शुक्रः गुरुरिति ग्रहाणां नामान्य
 ष्टाशीतिः ॥८८॥ अथ जम्बूद्वीपस्थभरतादिते त्रपर्वतानां ताराणां नामान्य
 ति ॥ ॐ ॥ राउदिसयभजिदत्ता ए स ग दु गु ण स ल स म भ त्या भ र हा दि वि दे हो ति य तार
 वस्सेयवस्सधरे ॥ ३६८ ॥ नवत्पुनरज्ञातशालाकानां १८० चंद्रद्वयताराश्चेत् ॥ १३३६५ ॥
 भरतादिते त्रप्रमारा रूषैकसलाकादीनां १।२।४।८।१६।३२।६४ ॥ ३२।१६।८।४।२।१।
 कियंत्साराः सुरिति त्रैणश्चि कविधिनानवतिशक्तभक्तताराः ॥ ७०५ ॥ १०५ ॥ स्वकीयस्वकी
 यद्विगुणशलाकासमभ्यस्ताभरतादिविदेहपर्यन्तं वर्षे त्रेत्रैवर्षधरेपर्वते च तारा भवं
 ति ॥ अथ लब्धा कमुच्चारयति ॥ ॐ ॥ पंचुत्तरसप्तसयाकोडाकोडीयभरतताराश्च ॥ दुगु
 णाहुविदेहो नित्यते ए परं दलित दलित क्रमा ॥ ३६९ ॥ पंचोत्तरसप्तशतकोट्यः ॥ १०५
 भरतताराः स्युः द्विगुणद्विगुणाः खलुविदेहपर्यन्तं ॥ हिमवतिपर्वते १४१।१५ ॥ हैमवत
 त्रेत्रै २२।१५ ॥ महाहिमवतिपर्वते ५६४।१५ ॥ हरित्रेत्रै ११२८।१५ ॥ निषधपर्वते २२५६।
 १५ ॥ विदेह त्रेत्रै ४५१२।१५ ॥ ततः परं दलित दलित क्रमो ज्ञातव्यः नीलपर्वते २२५६।१५
 रम्यक त्रेत्रै ११२८।१५ ॥ रुमिपर्वते ५६४।१५ ॥ हैरणपवत त्रेत्रै २२२।१५ ॥ शिखरिपर्व

त्रि.सा.
६४

ते १४१।१५। सेरवतदेत्रे ७०५।१४। अथलवणादिषुष्कराईतस्थितचंद्रार्कानां सतर
 माहाह्व॥ सगरविदलविंबूणा लवणादी सगदिवायरद्धहिदा। सरंतरंतुजगदी आस
 रापहंतंरंतुतस्सदलं॥ ३७०। स्वकीयस्वकीयरविषप्रमाणार्द्धरगुणितरविंबू। ४८
 प्रमाणेन। ६६। नूनसमानखेदी कृतलवणादिव्यासः। २ल॥ १२१ ६६६६०४। ६१।
 ह्योरन्त। ६१। रषो २रेतावत्यंतरे। १२१ ६६६६०४। एक। ६१। स्यकि
 यदत्तरमिति संपातनागतस्वकीय। ६१। दिवाकरा ४६ रत्नयेत् ६६६६।
 ६६ शोषे। २६। १२३। द्वाभ्यामपवर्तिते। १३। लवणसमुद्रगतसूर्यसूर्यान्नरंजगत्याः आ
 सन्नप- १२३। यांतरं पुनस्त- ६१। स्पदलप्रमाणं स्यात् ४ ६६६६६६ विषमत्वाद्
 लनंकथमिति चेत् राशावेकमपनीय ६६६६६६ ६६ लिदा ४ ६६६६६६ अपनीते कं
 लरूपेण संस्थाप्य। १। प्राक्तनशेषमपि। १३। तद्वा ३यं शत्वा दलित्वा। १३। अस्मिन्न
 पनीतदलरूपं स ३। मानखेदं कृत्वा- ६१। ६१। २। मेलयित्वा- ६१। २। ७४। हा
 भ्यमपवर्तिते। ३०। ६१। जगत्यासन्नपथान्तरस्य ६१। २। शोषो भवति। ६१। २। त
 कीषंडकालोद् ६१। कसमुद्रषुष्कराईस्थितसूर्यसूर्यान्नरंजगत्यासन्नपथांतरंचाने
 तव्यं। इदानीं चारक्षेत्रमाह। ६६। दोहो चंद्रविंपडिष्के कं होदि चारक्षेत्रंतु॥ पंचसयं
 दससहियं रवि विंबू वहियंच चारमही। ३७१॥ द्वा द्वौ चंद्रवी प्रति एकैकं भवति चारक्षे

६४

त्रं। समस्त चारक्षेत्रं पुनः कियदिति चेत् ॥ पंचशतानि दशसहितानि। रविविंबप्र
 मारोणाधिकानि। ५१०। ४८। वारमहीप्रमाणं स्यात्। अथतयोश्चारक्षेत्रविभागनि
 यममाह। ४९॥ जंबुरविं ४९॥ दूदीवेचरंति सीदिं सदंच अवसे सं। लवरोचरंति से-
 सासंगसगखेने वयचरति। ३९२। जंबूद्वीपस्थ रवींदवः अशीतिशतयोजनानि १००
 द्वीपेचरंति अवशिष्टयोजनानि ३३०। ४८॥ लवणसमुद्रेचरंति। शेषाः पुष्करैर्द्विपं
 तचन्द्रादित्याः स्वकीयस्वकीयक्षेत्रेषु चरंति। अथतत्र सूर्या चंद्रमसो र्दीयो प्रमा
 णंकथयति। ४९॥ पडिदिवसमे क्ववीथिंचंद्राद्वा चरंति हुकमेणं। चंद्रस्य पस्तरसा
 द्वास्तचउसीदिसयवीथी ॥ ३९३॥ द्वौ द्वौ मिलित्वा प्रतिदिवसमे कवीथींचंद्रादित्याश्च
 रन्ति खलु क्रमेण चन्द्रस्य पंचदशवीथ्यः इनस्पचतुरशीतिशतवीथ्यः स्युः ॥ अथवी
 थीनामन्तरेणादिवसगतिंकथयति। ४९॥ पथवासपिंडहीरो चारक्षेत्रेणैरेयपथ
 मज्जिदेवीथीणां विचालं सगविंबजुदोदुदिवसगदी ॥ ३९४॥ पथव्यासेन ४८॥ गुणिता
 वीथ्यः १८४ पथव्यासपिंडः २२३२॥ समानक्षेत्रीकृते दशोत्तरपंचश ४९॥ ने ३१११०
 आदित्यविंबे ४८॥ मिलिते ४९॥ सति ३११५८॥ चारक्षेत्रं स्यात्। अस्मिन्पथव्या ४९॥
 सपिंडे २२३२॥ ४९॥ अपनीते सति एवं २२३२॥ ४९॥ अत्रस्थभागहारं ६१। निरेकपथेन १९३
 गुणयि ४९॥ त्वा १११६३। अनेन भागहारे ४९॥ रा अपनीतव्यासपिंडे २२३२६। भक्ते सति
 २१२६३

त्रि. सा.
६५

स्वीथीनां विचालं अन्तरालं स्यात्। एतन् स्वकीयविंबं [४८] युक्तं चेत् [१७०] प्रतिदिवसं
गमनं क्षेत्रप्रमाणं स्यात्। एवमेव चंद्रस्य चारक्षेत्रं। [६९] [३११५८] [६९] पथव्यास
पिंडं [८४०]। रोरा अभ्यप्रतिमार्गी मंतरं तत्परिधिं चाहाह। सुर [६९] गिरिचंद्रकीणां म
गां प [६९] डिअन्तरं च परिहिंच। दिरागदित्परिहीणां खेवा दोसाह एकमसो। [३७५]।
सुरगिरिचंद्रकीणां मार्गीप्रत्यंतरं च परिधिश्चानेत यौकथमिति चेत्। जंचू द्वीपव्यासे
एकस्मिन् लक्षे १ लक्षे १ पाभ्यंतरो भयपार्श्वस्य चारक्षेत्रप्रमाणं ३६० मपनीयते चेत्।
अभ्यन्तरवीथीविष्कंभः ८८ ६४० स्यात्। तदेव सूर्यसूर्यान्तरं स्यात् तत्र मेरुव्यास
१०००० मपनीय ८ ६४० अर्द्धे कृते ४४८ २०। सुरगिर्यभ्यन्तरवीथीस्थसूर्यान्तरं स्यात्।
तत्र दिवसति [२। ४८] क्षेत्रे कृते सति ४४८ २२। ४८। द्वितीयवीथीगतसूर्यसुरगिर्योरं
तरं स्यात् एवं प्रा [६९] चीनसुरगिरिसूर्यान्तरे [६९] दिनगतिक्षेत्रे कृते उत्तरोत्तरसुर
गिरिसूर्यान्तरं स्यात्। अभ्यन्तरवीथीविष्कंभे ८८ ६४०। द्विगुणदिनगतिं [३४०] म
क्ता [५। ३५] क्षेत्रे कृते ८ ६४५ [३५] द्वितीयवीथीगतसूर्यसूर्ययोरंतरं स्या [६९] त्॥
एवस्व [६९] स्थाभ्यंतरे विष्कंभे हि [६९] गुणदिनगतिक्षेत्रे पं॥ ५ [३५] कृत्वा उत्तरोत्तर
सूर्यसूर्ययोरन्तरं ज्ञातव्यं। विक्रवंभेत्यादिनाभ्यंतरविष्कंभस्य [६९] परिधिमानो यत
स्मिन् अभ्यन्तरवीथीपरिधौ ३१५० ८ ८ द्विगुणदिनगतिं [३४०] परिधिं विक्रवंभ [३४०] [६९]

६५

वगादहगुरा ॥ ११५६००० ॥ करणी ॥ २०७५ ॥ त्यादिना नीयनिजहारेण भक्ता ॥ ३८ ॥ नि
 क्षिप्ते ३१५२०६ ॥ ६१ ॥ ६१ ॥ ३८ ॥ द्विती ॥ ६१ ॥ यवीथी परिधिः स्यात् असुमेव द्विगु ॥ ६१ ॥
 दिनगतिपरिधिं पूर्व पूर्व परिधौ क्षेपे कृते उत्तरे उत्तरीथी परिधिः स्यात् एवमु
 क्तप्रकारेण दिग्गतिक्षेपात् ॥ द्विगुणदिनगतिक्षेपात् द्विगुणदिनगतिपरिधिक्षेपाच्च सु
 रगिरिसूर्यान्तरं सूर्यसूर्यान्तरं परिधिं च साधयेत्क्रमशः ॥ अथैवमुक्तपरिधौ परिभ्रमतः
 सूर्यस्य दिनरात्रिहेतुत्वं तयोः प्रमाणं च मार्गाश्रयेण ह ॥ ६१ ॥ स एदेदिणारत्नी अटार
 सवारसामुहन्ताणं ॥ अख्यन्तरं हि एव विवरियं वाहिरं हि ह वै ॥ ३७ ॥ ६१ ॥ सूर्यात् सुहूर्त्ना ना
 मष्टाद्वाद्वाद्वा संख्ये द्वेयथा संख्यं दिनरात्री स्यातां क्वेति चेदभ्यन्तरपरिधौ एतदेव वि
 परितं वास्यपरिधौ भवेत् ॥ अथ सूर्यस्यावस्थितिस्वरूपं दिनरात्रौ हीनिचयं चाह ॥ ६१ ॥
 कक्कुडमयारे सच्च संतरवाहिरपहृष्टिओ हो दि ॥ मुहभूमीराविसे से वीथीरांतरं हि देप
 चयं ॥ ३७ ॥ ६१ ॥ कर्कटके मकरे च यथा संख्यं सर्वाभ्यन्तरपथस्थितो वास्यपथस्थितश्च भ
 वति सूर्यः ॥ अथ तद्वाशिसमासि पर्यन्तं किं तावत्येव १८ ॥ १२ ॥ तिष्ठतीति आशंक्यप्रतिदिनं हा
 निचयोस्तीत्याह ॥ मुख १२ भूस्यो ॥ १८ ॥ विज्ञोषे ६ ॥ अशीतिशत १८ ॥ ३ ॥ वीथ्यंतराणां दिनरूपा
 णां षण्णामुहूर्त्नायदि सकवीथ्यंतरस्य कियन्मुहूर्त्ना रति संपतिना गतेन वीथीनामन्तरेण १
 ८ ३ ६ ॥ ६१ ॥ भागाभावात्त्रिभिरपवर्तिते च ॥ २ ॥ ६१ ॥ प्रतिदिनं हा निचयो भवति ॥ अथैवमुक्तदि

त्रि-सा.
६६

नरात्रोस्तापतमसोवर्तमानकालत्वान्तापहेत्रप्रमाणानिरूपयन्। आवरणमाघमा
सादीनांदक्षिणेत्तरानयनंनिरूपयति। ॥ सावणमाघेसव्वसंतरबाहिरंपहद्विओदेदि।
सूरद्वियमासस्यतावतमासच्चपरहीसु। ३७८॥ आवणमासेमाघमासेयथासंख्यं सर्वा
भ्यन्तरपथबाह्यपथस्थितोभवति सूर्यः तस्यसूर्यस्थितमासस्यतापतमसीसर्वपरि
धिष्वानेतव्येषामासानामेतावत्सुदिनेषु। १८३। आवणमाघेकादिमासानांकिमिति संपात्या
पवर्तिते तन्मासानां दिनसंख्याः स्युः आ। ६९। भा ६२ आ। १८३। का १२२ मा। ३०५। पु १
८३ मा। ६९। फा ६९ चै। १८३। वै १२२ ज्ये। ३०५। आ १८३ र मा। ३०५। ज्येवदक्षिणा। ३०५। यनो
त्तराप। ३०५। रादिनां। ३०५। स्युः। अथस। ३०५। र्वपरिधिषुतापतमसोरानयनप्रकारमाह। ॥
गिरिअसंतरमस्त्रिमबाहिरजलरुढभागपरिहितु। सदिहिदेसूरद्वियमुहुत्तगुरिादेदु
तावतमा। ३७८॥ गिरिविष्कंभः। १२०००॥ सतावानेवजंबूद्वीपप्रमारो १०००० द्वीपचारहे
त्र १८० द्विगुरिाकृत्य ३६०। अयनीतेअभ्यंतरखीपीविष्कंभः ८८६८० चारहेत्र ५२० मदी
कृत्य २५५ अस्मिन् द्वीपचारहेत्र १८० मपनीय। ७५३ दमुभयपार्श्वीत्यं द्विगुरिाकृत्य
१५० जंबूद्वीपेशलनिक्षिप्ते १००१५० मध्यमवीथीविष्कंभः लवणसमुद्रचारहेत्र ३३०
मुभयपार्श्वीत्यं द्विगुरिाकृत्य ६६० जंबूद्वीपेशलमिलिते १००६६० वाखवीपीविष्कंभः।
लवणसमुद्रप्रमाणं २ लंबद्विस्केदं ३३३३३। २। पार्श्वद्वयार्थं द्विगुरिाकृत्य ६६६६६। ४।
६।

६६

शेषमपवर्त्य ३३ इदं जंबूद्वीपे निक्षिप्ते १६६६६६ ३३ जलषष्ठभागविष्कंभः स्यात्। सता
 नृपंचविष्कं भान्धत्वा विक्रं भवगोत्यादि ३३ नागिरिपरिधिं ३१६२२ अभ्यंतरपरि
 धिं ३१५०८८१ मध्यमपरिधिं ३१६७०२ वास्यपरिधिं ३१८३१४। जलषष्ठभागपरिधिं विस
 दृशान् परिधीन्कथं समानकालेन समापयति इत्यत्राह। ६॥ एतां तासि घ्वगदीपवि
 संतारविससीडुमंदगदी॥ विसमाणिपरिरयाणि दुसाहंति समाणकालेण। ३८३॥
 निर्यातौ शीघ्रगती भूत्वा प्रविशं तौरविशशिनौ मंदगती भूत्वा विषमान् परिधीं सुसाधयतः
 समापयतः समानकालेन। अथतयोः रविशशिनोर्गमनप्रकारं प्रनृष्टं। न्तमुखेनाह
 गयहयकेसरिगमणं पठमे मखंति मेयस्वरस्सापडिपरिहिरविससिलोमुहुत्तगदिरेवे
 त्तमाणिज्जो॥ ३८४॥ गजगमनं हयगमनं केसरिगमने प्रथमे मध्यमे अतिमेव पथि
 सर्गाचन्द्रमसोऽस्त्विति। इदानीं रविशशिनो। प्रतिपरिधिमुहूर्तगतिहेत्रमानेयं। कथ-
 नितिचेत्॥ षष्टिमुहूर्ताना ६० मेतावतिहेत्रे ३१५०८८ एकमुहूर्तस्य कियत् हेत्रमिति सं
 पातेनाने त्वं सूर्यस्याभ्यंतरपरिधौ मुहूर्तगतिरियं॥ ५२५१॥ २८६ चंद्रस्याप्येवंत्रैरशि
 कविधिना ने त्वं चंद्रस्य परिधिसमापनकालः। ६२ ३३ स- ६० महेदेनानयोर्मेल
 ने प्रमाणराशिः १३२५ फल ३१५०८८ इच्छामुहूर्त २२१ १ लब्ध ५०७२ शेष ७७४४
 अथाभ्यंतरवी - २९९ थीस्थसूर्यस्य चक्षुः स्यर्गाध्वानमानयति गाथात्रि १३७२५

अस्य श्रेयुष्टि
 पत्र ६८ में देखा

= ३ अयं परि समापयनकालः। अहोरात्रस्य इतिगा ७०० योक्ता षष्टि सप्तदशशत
 गगनखंडानां गतौ। १७१८ एकस्मिन्मुहूर्ते द्रुयतां गगनखंडानां गतौ १०८८०० कियंत इ
 तिसंपातेन समागतः = ३ =

त्रि. सा.
६७

केन॥६॥ सट्टिहिं पळमपरिहिं रावगुणि हेच क्युपासअहाणं।तेणूणंरिणसहावलचा
वहंजंपमाभिरा॥३८५॥ षष्टिमुहूर्तानां एतावन्निगमनहेत्रे ३१५०८८ नवर्षमुहूर्तानंकि
यत्त्रेत्रमिति संपातक्रमेण षष्टिभिर्हेने प्रथमपरिचौ ३१५०८८ त्रिभिरपवर्तितैः॥ ३
३१५०८८ ३ गुणधित्वा ८४५२६७ भक्ते सति ४७२६३। शो २० चक्षुःस्पर्शाध्याभव-
तिनिषधा २० बलवापा २३७६८ १८ ६९०८४ शो ८॥
तेन चक्षुःस्पर्शाध्वना नूनं यत्प्रमाणमिदं पुरोगथा - १९ यां कथ्यमानं ॥ १९॥
६॥ इति वीसद्वदालसयंसाहियमागम्मरिण सहउवर्हिमिणा।दिस्सदिअउज्जमखेते
राणाणिसहपासभुजो॥३८५॥ एकविंशत्युत्तरषट्चत्वारिंशत्तंसाधिकं १४६२१
किंतत्साधिकंअधचापयोः शेषं ० ० परस्परहारेणाधयोपरिगुणधित्वा ॥
१३३ १८० शेषिते ४७ संवत् २० १९८ नेन साधिकमित्युच्यते एतावन्निषधस्यो
३८० ३८० पर्याग ३८० तद्गुणोदरपते अयोध्यामध्ये उत्कृष्टपुरुषैः निषधपा-
र्श्वभुजः २०१८८ हतेनागतहेत्रेरा १४६२१ नूनः अथेवत्यमाणं भवति॥६॥ रिणसहुवरिं गंतवं
परासगवसासपंचदेस्सरा॥तेत्रियमेतंगनारिणसहेअयं चजादिरवी॥३८६॥ निषधेपरिगंतयंपच
ससपंचाशत्पंचदेशोना ५५७५ एतावन्मात्रमेवनिषधत्योपरिगत्वारविः असंयाति। इदानीं प्रकृत
चापानयनात्यंतद्वारा नयनप्रकारमाह॥६॥ जंबूचारधरूणाहरिवस्ससरोयणिसहबाणोयाइह

६७

त्रि.सा. जिदेदशागुणसूरंतरेण जज्ञं। साहोदिहारिणव द्विदिवसेदिवसेचतावतसे। ३८१॥ षष्टिसुहृती
 ६८ नांपंचपरिधान्यतरप्रमिते उक्षेत्रेषु गतेषु द्वेकषष्टि। ३ सुहृतीनां कियत्क्षेत्रमितिसंघातेन
 पंचपरिधिषु दशागुणसूर्यांतरेण १८३० भक्तेषु यज्ञ ^{६९} ^{५९२} सा भवति हानि वृद्धि
 दिवसेदिवसेचतावतमसोः। अथ पंचपरिधीनां सिद्धांकं गाथाद्वये ^{१८३०} न कथयति। ६॥ बावी
 ससोलतिणियउराणान्त्रोदीपसमेकृतीसंचदुखसत्तद्विगितौ संचोदसतेसीदिश्रुगितीसं॥
 ३८२॥ द्वाविंशतिषोडशत्रीरिण ३१६२२ गिरिपरिधिः। एकोनवतिपंचाशदेकत्रिंशदम्यन्त
 रपरिधिः। ३१५०८ ८। द्विखसप्तषष्टेकत्रिंशत्तमध्यपरिधिः ३१६००२ चतुर्दशत्र्यशित्येकत्रिं
 शाद्वात्परिधिः। ३१८३१४॥ ६॥ छादालसुरासंनयबावरां होंति मेरुपुद्दीणं। पंचां परि
 धीकमेरात्रंककमेरोव ३८६ षट्चत्वारिंशत्सु न्यसप्तद्विपंचात्राज्जलषष्टभापरिधिः ५२
 ७०४६ रतिभवंति मेरुप्रभृतीनांपंचानां परिधयः क्रमेणांककमेरोव॥ अ

इसके आगे का पाठ
 पत्र ६७ में देखो

वाणावहंपुणत्रसंतरवीहिवित्यारो ॥ ३८७ ॥ अंतधरां १६ गुण २ गुणायं ३२ आदिविहीणं
 ३१ रूउणुत्तरभजियं ३१ रतिशलाकामानीयसतावकुलाकानां १००० सतावतिहेत्रे १०००००॥
 एतावद्धरिवर्षशलाका नां ३१ निषधशलाकानां च ६३ कियतलेत्रमिति संपात्यगुणिते हरि
 वर्षवाणाः ३१०००० निषधवाणाः ६३०००० एतौ हरिवर्षनिषधवाणौ समानकेदीकृते जंबू
 ३४२० १० चारधरा १००० नू १० नौचेत् ३३ रूचसुरध्वानयने बाणौ स्यातां तयोर्द
 १० ३०६५०० ६२६५०० नविष्कंभः पुनः जंबू द्वीपे २ लक्ष्मीपचारत्तेत्रं १०० द्विगुणि
 कृत्य ३६० अ १० पनीते अभ्यन्तरवीथीविस्तारः स्यात् १०० ६४० अमुं वि
 विष्कंभं समकेदीकृत्य १०० ३१६० अत्रे सु ३०६५०० हीरां विकंभं १५० ६५०० च
 उगुरिादिसुराणा १२२६३२० हृदे दुजीव कदी ५५५००० १० ४५५०००
 ६५५००० १० वाणकदिं १० ३०० १२० ६४०० कृदिगुणि हे
 ६९ ५६३००० १० तस्य ३६९ जुदेधणुकदिहोदी २५० १००००० २५६४०००
 तन्मूलं १५० ४९०२ स्वहारेण भक्तं चेत् १०३३०० १० ३०० ह
 रिवर्षचापं १० स्यात् निषेधस्य तावत् समकेदीकृते त १० स्मि १० ६४०
 नेवविष्कंभे १० ३१६० ३ सु ६२६५०० हीरां विकंभं १२ ६६५०० च उगुरिादि
 सुराणा हृदे दुजी १० वकरी १० २५००० ३१ १० ७४५५५०० ३६२

त्रि. सा.
६८

बाणकरिं ३८२६०२४८६४०० | कृत्विगुरिादेत् २३५५६९४८७८४०० | तत्त्वजुदे धणुकरी
होदि ५५३००६८७९ ३६९ ६४००० | तन्मूलं २३५९ ३६९ ६९० | एतस्मिन्स्वहारेण
१८१ भक्ते। ३६९ १२३७६८॥ शेष १८ | निधि १८ | धगिरिचापं स्यात् ॥
अथैवमानीतयोश्चापयोः किं कर्त्तव्यमित्यत्राह १८॥ । कृ। हरिगिरिधनुसे सङ्घासभुंजो
सत्तसगतितेसीहीहरिवस्सेरिासहधरात्प्रउरुस्सगतीसबारंच ॥ ३८८ ॥ हरित्तेत्रधनुः —
८३३७७ ८१ | निषधगिरिधनुषि १२३७६८ १८ | शेषिते ४०३८१ ३०८ | सतितद्राशावेक
१४१ मप १८१ | नीयार्द्धकृत्य २०१८५ १८१ | शेषंचार्द्धकृत्य १८१ | अस्मिन्नप
१४१ नीतार्द्ध ११ | समवेदीकृत्य १८१ | अन्योन्यसंयोज्य २८ | तदप्यपव १४१ |
इदं किंचिन्मूनं अगणयित्वा ए कयोजनं कृत्वा हरि गिरिधनुश्शेषार्द्ध १८१
२०१८५ संयोजिते २०१८६ सति निषधस्य पार्श्वभुजो भवति । इदानीं हरिगिरिधनुषोः सिद्धांकमुच्चार
यति । ससससत्रिअशीतिर्योजनानि । ८३३७७ हरिवर्षे त्रेधनुः निषधपर्वते धनुः अष्टषट्सप्त
त्रिंशद्दशचयोजनानि ॥ १२३७६८ ॥ अथोक्तयोर्धनुषोः शेषांकं पार्श्वभुजांकं चोच्चारयति ।
। कृ। माहवचंडुद्धरियाणवषकलारायपदप्यमाणगुणा । पासभुजोचोद्दसकदिवीससहस्रं च
देसराणा ॥ ३८८ ॥ माधवचंद्रेणो १८१ हृत्तानवकला १८१ | एताः हरित्तेत्रस्य चापशेषाः एताएव
१८१ नयस्थानप्रमारा २गुरिताः १८१ | निषधचाप १८१ | सांशाः निषधस्य पार्श्वभुजः उनः चतु

६८

ईशकृतिविंशति सहस्रयोजनानि ॥ २०१ ॥ ईदेशोनानि ॥ ६ ॥ अथायनविभागमकृत्वा सामान्येन
 चारहेत्रे उरय प्रमाणप्रतिपादनार्थमिदमाह ॥ ६ ॥ दिरागदिमाणं उदयोत्तरेण सहेणालगे
 यने सद्दी ॥ हरिरम्मगे सुदो होसरे एव दससयं लवणो ॥ ३० ॥ दिनगतिहेत्रमिदं ॥ १७० ॥ ए
 तावति हेत्रे यद्येकः सूर्यस्योदयो भवेत्तदा एतावति ॥ ५१० ॥ हेत्रे कियंत उरया इति सं
 त्यभके लब्धो दयाः १८३ पर्याने शेषर विविं वा वष्टभ्ये हेत्रे ॥ ४८ ॥ एक उदयः मिलित्वा चारहेत्रे च
 तुरशीत्युत्तरशतमुदयाः कुतः प्रतिवीथ्ये केको दयसंभवा ॥ ६१ ॥ त्ने दिनगसुदयानिषधे ६३ नी
 ले च ६३ प्रत्येकं त्रिषष्टिः हरि २ वर्ष रम्य क वर्षयो र्ही हो । लवणसमुद्रे एकान्तविंशं शतं ॥ ११८ ॥
 अथ दक्षिणा यने चारहेत्रे ही पवेदिको दधि विभागे नोदयप्रमाणप्ररूपणार्थं त्रैरशिकोत्स
 तिमाह ॥ ६ ॥ दी उवहि चारखिने वेदी एदिरागदी हिदे उदया । दीवे च उचं दससयलवण
 समुद्रमिदस उदया ॥ ३० ॥ एतावति दिनगति हेत्रे ॥ १७० ॥ यद्येक उदयो १ लभ्यते तदा एतावति वे
 दिका ४ रहित ही प चारहेत्रे १७६ ॥ कियंत उदया इति संपात्यभके लब्धो दयाः ६३ एषु प्रथम
 पयोदयस्य प्राक्तनायनसंबन्धित्वेनाग्रहणात् द्याः ६२ शेष २६ ॥ अत्र त्रिषष्टिर्दिनग
 ति शलाका ही प चरमांतरपर्यन्ते समाप्ताः अवशिष्टा उदयांशाः षड्विंशतिः ॥ १७० ॥ प्रति शतभागा ॥ २६ ॥
 एकस्यो दयस्य १ । यद्येतावत् हेत्रे १७० ॥ मागकृति तदा एतावद्दुदयांशानां ॥ २६ ॥ कियत् हेत्रमि ॥ १७० ॥
 त्यनेन त्रैरशिकेन फले रूयोर्गुण ॥ ६१ ॥ कारत्संजात हेत्रे योजनांशाः षड्विंश ॥ १७० ॥ तिरेक षष्टिभागाः ।

त्रि. सा.
७०

१२६। एते द्वीपसंबन्धिनः। पौरस्वपथगतवेदिकायां पुनरेतावतिहेत्रे १७०। यद्येकउदयो १ भवे
१६१। तदा एतावति ४ वेदिकाहेत्रे कियंत उदयाः स्युरिति संपात्पहारस्य ६९। हारेण १७०। एकष-
ष्ट्यागुणयित्वा २४४। अस्मिन्सप्ततिशतेन १७० हारेण भक्ते लब्ध उदयः। एकः १३०। षोडश्यां
शाः चतुःसप्ततिः १७०। सप्ततिशतभागाः एतेषु भागेषु ७४। पूर्वोक्तन्यायेन हेत्रीकृतेषु चतुःस-
प्ततिरेकषष्टिभागा ७४। योजनस्य एतेषु द्वाविंश ७०। तिमैकषष्टिभागान् २२। गृहीत्वा-
द्वीपचरमपथांशेषु ६९। प्रागानीतेषु २६। मेलयेत्। मिलितेषु तस्य व्या ६९। सः अष्टच-
त्वारिंशदेकषष्टिभागप्रमाराः संपूर्णे ६९। भवति ॥ ७८ ॥ एवं कृते अभ्यन्तरयथाशरभ्यव-
तुः षष्टितमपथव्यासः द्वीपगतेः षड्विंशत्या एकषष्टिभागैः २६। वेदिकागते द्वीविंशत्या स-
कषष्टिभागैश्च २२। सिद्धो भवति द्वीपवेदिकासंधौ सूर्यस्य ६९। चतुःषष्टितमीवीथी भ-
वतीति। तासूर्यवे ६९। दितव्यं ॥ ७९ ॥ अतः पुरस्तात् वेदिकाया योजनद्वय २ मंतरमतिक्र-
म्य सूर्यस्य एकः पंथा ७९। ततः पुरस्तात् द्वापंचाशदेकषष्टिभागाः ५२। अवशिष्टान्तरे
देयाः। एवं द्वीपवेदिकासंधिपथव्यासगतद्वाविंशत्येकषष्टिभागैः २२। आरभ्य चतुर्यो-
जनप्रमाणं वेदिकाहेत्रं समाप्तं ॥ ७९ ॥ श्री ॥ अथ लवरासमुद्रे एतावतिहे-
त्रे १७०। यद्ये-
कउदयस्तदा बासपथवर्जितसमुद्रचारहेत्रे ३३०। एतावतिकियंत उदयारतिसंपा-
वर्तिते लब्धो द्या अष्टादशशतं १९८। षोडश्यांशाः सप्ततिः सप्ततिशतभागाः ७०। एतेषु पूर्व

७०

वत्तेत्रीकृतेषु योजनांशाः सप्ततिरेकषष्टिभागाः ^{७०} _{६९} एतात्वेदिकासंबन्धिपूर्वांतरगनेषु
 द्विपंचाशदेकषष्टिभागेषु ^{५२} _{६९} प्रहेप्येकषष्ट्याविभक्ते लब्धं योजनद्वयं संपूर्णमंतरप्रमाणं
 स्यात् अतः परं रवि विंब ^{६९} सहितांतरप्रमाणदिनगतिशालाकाः चरमांतरपर्यताः अष्टा
 दशोत्तरशतप्रमिताः १९८। सुगमाः तत्रोदयाश्चतावंत एव १९८ ततः पुरस्तात्वाह्यपयमा
 से एक उदयः इति सर्वमिलित्वालवणसमुद्रे एकान्नविंशं शतमुदयाः १९८ एवं दक्ष
 णायने समस्तोदयोः अशीत्युत्तरं शतं १८३॥ अथोत्तरायणे लवणसमुद्रे रवि विंबाधिक
 चारहेत्रमिदं ३३० ^{४८} _{६९} समकेदीकृत्य युक्ते एवं २०१७८ ^{६९} एतावत्तेत्रस्य ^{७०} _{६९} यद्येका
 १ दिनगतिशालाका ^{६९} तदा एतावत्तेत्रस्य ^{२०१७८} _{६९} कियंत्यो दिनगतिश ^{६९} लाकाः
 इति संपात्यभक्ते १९८। शेष १९८ ^{६९} अत्ररूपेण ^{६९} दिनगतिशालाकामात्रोदयाः १९७ कु
 तः बाह्यपथोदय ^{१७०} स्पदक्षिरायनसंबन्धित्वेनाग्रहणात् शेषांशेषु ^{१९८} _{१७०}
 तेत्रीकृतेषु १९८। अष्टचत्वारिंशदेकषष्टिभागान् ^{४८} _{६९} यौरस्त्यपयमासे दद्यात्
 त्रसके उदयः एवं समस्तलवणसमुद्रे उत्तरायणे ^{६९} उदयाः अष्टादशोत्तरं शतं अवशि
 ष्टाः सप्ततिरेकषष्टिभागः ^{७०} _{६९} यौरस्त्ये अंतरे देयाः इति समुद्रचारहेत्रं समासम्। वेदिका
 यां प्राग्नीत एव एक उदयः चतुःसप्ततिरेकषष्टिभागाः ^{७४} _{६९} एतेषु भागेषु द्विपंचाशदेक
 षष्टिभागाः ^{५२} _{६९} प्रकृतान्तरे देयाः एवं समुद्रवेदिकां शैर्यै ^{६९ जनद्वयप्रमितमंतरं संप}

र्ण भवन्ति। इन्द्रांश्चिवा रसाहेतिक प्याहुः॥४४८॥ मध्यमचतुर्युगलानां पूर्वयुग्मयोर्ब्रह्मलांतवयोरे
 कैकेदौ अपरयुग्मयोः महासुकसहस्रारयोरेकैकेदौ शेषेष्वसुकलेषु सर्वत्रेन्द्रा भवन्ति। रतींद्रोपेत्त
 याकल्याद्वा दश भवन्ति। अथ कल्याती त विमानना मान्याहा॥४४९॥ हिट्टिममस्त्रिमववरिमतिनिपगेवेज्ज
 रावअणुदिसगा पवाणुनरगा वियकप्पादीदाहुअहमिदा॥४५०॥ अधस्सनमध्यमोपरिमत्रिस्त्रिका
 र्णात्रैवेयकारिणानवानु दिशानि। पंचानुत्तराणि च कल्याती त विमानानितेषु स्थिताः अहमिंद्रा भवं
 ति। नवानुदिश विमानानां पंचानुत्तरविमानां च भनामानि गाथा दूयेनाह॥४५१॥ अश्वीयअश्विमालि
 र्णारेवइरोयणिअणुदिसगासोमेयसोमरूवेअंकेपलिकेयआइजे।४५२॥ अर्चिर्चिर्मालिनी वै
 रोचनाख्या निचत्वारिअरीणावहानिदिग्गतानि। सोमसोमरूपांकस्फटिकाख्या निचत्वारिदिदिगा
 तानिप्रकीर्णकानिआदित्यं मध्येद्रुकं सतानिनवानु दिशाख्यानि।४५३॥ विजयोद्वैजयंतो जयंतो अ
 बरा जिरोयपुष्पांशंसव्वट्टसिद्धिणामामस्त्रिमअणुनरापंच।४५४॥ विजयोवैजयंतो जयंतोऽपरा
 जितश्चपूर्वादिदिगतविमानाख्याः मध्येसर्वीत्यसिद्धिनामेद्रुकं सतेपंचानुत्तरविमानाः।४५५॥ अ
 षोक्तकल्पकल्याती त विमानानामवस्थानमाह।४५६॥ मेरुललादुदिवद्वंदिवद्वदलद्वकसक रज्जुमिह।
 कप्पाणमठजुगलागेवेज्जादीयहोतिकमे।४५७॥ मेरुतलात्तद्वितीयाद्वि रज्जोद्वितीयाद्वि रज्जो। द
 लषट्करज्जोचकल्यानामष्टयुगलानिक्रमेण भवन्ति। एकस्यारज्जो नवत्रैवेयकादीनि। क्रमेण भवन्ति
 सांप्रतं सौधर्मादिषु विमान संख्या गाथात्रयेण कथयति।४५८॥ बत्तीसहावी संवारसअठ्वेवहोतिलक्वा

णि। सौहमादि च उक्ते लक्ष्म चतु बम्हद्गे। ४५३॥ द्वात्रिंशत्तत्त्वाष्टविंशतिलक्षद्वादशलक्षलक्ष
 रोपेवयथासंख्यं सौधर्मादि चतुष्के विमानानि भवन्ति। ब्रह्म ब्रह्मोत्तरे मिलित्वा लक्ष चतुष्कप्रमितानि
 विमानानि भवन्ति। ४५४॥ ततो जुम्भाराति एषा संतालक्षस्सहस्राणां सप्तसयारिण्यन्त्राणदकप्यचउक्ते
 सुपिंडेरंग। ४५५॥ ततो लीतवादि सुग्म त्रये यथा संख्यं पंचाशत्सहस्राणि चत्वारिंशत्सहस्राणि षट्स
 हस्राणि विमानानि। आनतादिकल्प चतुष्के पिंडेन सप्तशतानि भवन्ति। एकारसप्तसमहियसयमेका
 रा उदि एव यपंचेव। गेवे ज्जारांति निसु अणुदिस्साणुत्तरे हेति। ४५६॥ एकादशसमधिकशतं। स
 प्तसमधिकशतं एकनवति। नवचपंचेव। यथा संख्यं अधस्तनादि त्रैवेयकारां त्रिस्त्रिषु अणुदिशाया
 मनुत्तरे वविमा उजु आदि ते बही। ४५७॥ सौधर्म युग्मे एकत्रिंशदिंद्रकारिणस नत्कुमार युग्मे सप्तेंद्र
 कारिण। ब्रह्म युग्मे चत्वारिंद्रकारिण। त्वांतवसुग्मे द्वे इंद्रके शुक्र युग्मे एकमिंद्रकं। शतार युग्मे एकमिं
 द्रकं। आनतादि चतुर्षु कल्पेषु षडेंद्रकारिण। अधस्तनादिषु त्रिषु त्रैवेयकेषु प्रत्येकं त्रीणि त्रिणी द्व
 कारिण वानुदिशाया मेकमिंद्रकं पंचानुत्तरे चैकमिंद्रकं। एतेषां त्रनुविमानादि इंद्रकाराणां नामानि च त्रि
 षष्टिर्भवन्ति एते। एतेषां मिंद्रकाराणां मूर्द्धतिरंतन्नामावतारं चाह। ४५८॥ एके च्छुं देयस्सयविज्ञालमसं
 खजेयरापमाणां। एदां रां मारां चोद्धामो अणुषु द्वीश्रे। ४५९॥ एकेकमिंद्रकस्यांतरालमसंखगत
 योजनं स्यात्। एतेषां मिंद्रकाराणां नामानि चानुपूर्व्या वक्ष्यामः। उक्ते इंद्रकाराणां नामानि गणना षड्केनाह। ४६०॥
 ऊडुविमलचंद्रयग्गीररुणां रं दं चरां लितां च। कंचरा रोहि दं चं मरु दंडि ट्टिसयवे लुरियं॥ =

भित्तरेषां च विक्रियादीनां सीमानमाह ॥ ४६ ॥ सगसगचरिभिंदयधयदंडं कप्या वणिणमंतंरु ॥ क
 प्यादीदवणिस्सयअंतंयंतयंहोदि ॥ ४६ ॥ स्वकीयस्वकीयचरमेंद्रकष्वजदंडः कल्पावनीनामंतः ख
 लुकल्पातीता वनेरंतो लो कस्यांतो भवति । अथेन्द्रकारणं विस्तारमाप्नु सखेत्तपमाणं उडु
 सबहुंतुजं लो बुदीवसम् । उभयवित्तेसेरांदयभजिदेडुहाणिचयं ॥ १५६ ॥ मानुष
 क्षेत्रप्रमाणं स्वा न् ५५०००००० अतिंद्रकं सर्वाथिसिद्धी इकंतुजं बुद्धीपसर्म १२ उभयोर्त्रि
 शेषेशो ह धिते ॥ ४४ ॥ लरूपनूनेंद्रकै ६२ प्रीक्ते ७००६७ शे २३ इद्रमिन्द्रकंप्रति
 हानिच मा ह यं स्यात् अस्मविवरणं पंचोत्तरवत्वारिंशत्सहस्रे ३९ म्यः अस्मिन् ७००
 ६७ शे २३ ३९ रू ऊ अयनीते ४४२००३२ ८ द्वितीयेंद्रकप्रमाणं स्यात् । एवं पावदेक
 लक्ष- ३९ स मवतिष्ठते तावदयनीते ३९ तत्तदुत्तरेत्तरेन्द्रकप्रमाणं